

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA

MAJANDUS-BÜLLETÄÄN

№ 3

1938

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ

ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

EESTI JA NÕUKOGUDE LIIDU KAUBANDUSKOJA MAJANDUS-BÜLLETÄÄN ЭКОНОМИЧЕСКИЙ БЮЛЛЕТЕНЬ ЭСТОНСКО-СОЮЗНОСОВЕТСКОЙ ТОРГОВОЙ ПАЛАТЫ

Jlmub 4 korda aastas.
Выходит 4 раза в год.

Väljaandja ja toimetus:

Издатель и редакция:

Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda,
Tallinn, Mundi tän. 3—2. Telefon 411-67

Эстонско-Союзносоветская Торговая Палата,
Таллин, Mundi tän. 3—2 Тел. 411-67

6. aastakäik
6-й год издания

№ 3 27. X

1938

Sisu: Содержание:

Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuh- ted 8 kuul 1938. a.	134	Экономические отношения между Эстонией и СССР за 8 мес. 1938 г.	134
Üksteist Nõukogude Sotsialistlikku Liiduvabariiki:	139	Одиннадцать Союзных Советских Социалисти- ческих Республик:	139
Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik	142	Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика	142
Ukraina N.S.V.	146	Украинская ССР	146
Valge-Vene N. S. V.	148	Белорусская ССР	148
Aserbaidshani N. S. V.	149	Азербайджанская ССР	149
Gruusia N. S. V.	150	Грузинская ССР	150
Armeenia N. S. V.	151	Армянская ССР	151
Turkmeni N. S. V.	152	Туркменская ССР	152
Usbeki N. S. V.	153	Узбекская ССР	153
Tadshiki N. S. V.	154	Таджикская ССР	154
Kasahhi N. S. V.	155	Казахская ССР	155
Kirgiisi N. S. V.	156	Киргизская ССР	156
Eesti finantsid:		Финансы Эстонии:	
I. Riigi eelarve	157	I. Государственный бюджет	157
II. Rahandus	162	II. Денежное дело	162
III. Pangandus ja krediit	165	III. Банковое дело и кредит	165
IV. Kindlustus	167	IV. Страхование	167
Nõukogude Liidu majandus (ülevaated ja kroonika)	169	Экономика СССР (обзоры и хроника)	169
Sellest:		В том числе:	
Nõukogude Liidu uus kohtukorraldus	174	Новое судостроительство СССР	174
Nõukogude Liidu 1938. a. eelarve .	175	Госбюджет СССР на 1938 г.	175
Eesti majandus (ülevaated ja kroonika) 177		Экономика Эстонии (обзоры и хроника) . 177	
Sellest:		В том числе:	
Eesti maksubilanss ja välisvõlgne- vus 1937. a.	182	Платежный баланс и внешняя задол- женность Эстонии за 1937 г.	182
Koja kroonika:		Хроника Палаты:	
Koja juhatuses koosolek	184	Заседание правления Палаты	184
Kokkuvõtted-tõlked	185	Сводки-переводы	185

Eesti ja Nõukogude Liidu majandussuhted 8 kuul 1938. aastal.

Экономические отношения между Эстонией и СССР за 8 мес. 1938 г.

Sisse- ja väljavedu.

Kui käesoleva aasta esimesel 4 kuul (jaanuar-aprill) Eesti-Nõukogude kaubanduse üldläbikäik näitas veel tähtsusetut juurekasvu, siis viimasel 4 kuul (mai-august) ta juba vähe (7,5 prots.) langes, võrreldes möödunud aasta samade ajavahemikega. Üldläbikäigu langus on tingitud väljaveo järsust vähenemisest Nõukogude Liitu, mida täies ulatuses ei suutnud katta tunduv sisseveo tõus Nõukogude Liidust. Nimelt Eesti väljavedu Nõukogude Liitu ulatus viimasel 4 kuul 835 tuh. kroonile 1456 tuh. krooni vastu 1937. aasta samadel kuudel, kuna Eesti sissevedu Nõukogude Liidust — 2111 tuh. kroonile läinudaastaste 1728 tuh. krooni vastu; selle tagajärjel bilanss oli passiivne 1276 tuh. krooni võrra.

Tulemusena kõigi 8 kuu (jaanuar-august) kohta Nõukogude Liidu ja Eesti vahelise kaubanduse läbikäigud osutusid, kõrvutatult möödunud aasta sama ajavahemikuga, Eesti statistika andmete põhjal järgmisteks:

Eesti-Nõukogude kaubandus 8 kuul 1938. a.
Эсто-советская торговля за 8 мес. 1938 года.

Sissevedu Eestisse Nõukogude Liidust		Väljavedu Eestist Nõukogude Liitu	
8 kuul 1937.	8 kuul 1938.	8 kuul 1937.	8 kuul 1938.
(1000 kroonides)			
Импорт Эстонии из СССР. Экспорт Эстонии в СССР.			
8 мес. 1937	8 мес. 1938	8 мес. 1937	8 мес. 1938
в 1000 кроп, нынешний курс: 1 кр. = ок 1,40 руб.)			

I. 1. Elusloomad — Животные	—	—	890	941
II. Toitained — Пищевые продукты . . .	382	806	207	191
2. Tera- ja jahvatatud viil — Зерновые хлеба и их продукты	—	681	—	—
3. Aia- ja juurvili — Фрукты и овощи .	—	—	—	—
4. Karjasaadused — Продукты ското- водства	—	—	207	191
5. Kala ja kalasaadused — Рыба и рыбные продукты	—	—	—	—
6. Muud toitained — Прочие пищевые продукты	382	125	—	—
7. Loomasööt — Животный корм	—	—	—	—

Sissevedu Eestisse
Nõukogude Liidust
8 kuud 1937. 8 kuud 1938. 8 kuud 1937. 8 kuud 1938.
(1000 kroonides)

Valjavedu Eestist
Nõukogude Liitu
8 kuud 1937. 8 kuud 1938. 8 kuud 1937. 8 kuud 1938.
Импорт Эстонии из СССР Экспорт Эстонии в СССР
8 мес. 1937 8 мес. 1938 8 мес. 1937 8 мес. 1938
(в 1000 крон, нынешний курс: 1 кр. = ок. 1,40 руб.)

	1.870	1.831	611	512
III. Toor- ja poolvalmisained — Сырые и полуобработанные материалы . . .				
8. Loomariigiained (peale rasvade) — Прод. животн. мира (кроме жиров) .	48	118	611	512
9. Seemned, taimed ja nende osad — Семена, растения и их части	134	136	—	—
10. Metsamaterjal — Лесные материалы	40	—	—	—
11. Faberitoorained — Бумажное сырье	—	—	—	—
12. Tekstiiltoorained — Текстильное сырье	—	—	—	—
13. Ärtsid ja metallid töötlemata — Руды и необработанные металлы	68	28	—	—
14. Mineraalid, peale ärtside — Минералы, кроме руд	56	1	—	—
15. Keemiatööstuse toorained — Сырье для химической промышленности	1.524	1.548	—	—
a) sellest õlid, rasvad, vaigud, kummi toorelt — в т. ч. масла, жиры, смолы, резина сырая	809	528	—	—
b) sellest väetised — в т. ч. удобрения	707	1.016	—	—
IV. Valmissaadused — Изделия	1.503	928	619	717
16. Nahad töötletud ja nahkkaup — Выделанные кожи и кожаные изделия .	—	—	563	617
17. Puutööstussaadused — Изделия деревообработывающей промышленности .	—	—	—	—
18. Faberitööstussaadused — Изделия бумажной промышленности	1	1	54	100
19. Tekstiiltööstussaadused — Изделия текстильной промышленности	—	1	—	—
20. Metallid — Металлы	914	6	—	—
21. Põllumajandusmasinad ja -riistad — Сельскохозяй. машины и орудия . . .	378	445	—	—
22. Jõu- ja töömasinad — Силовые и рабочие машины	49	266	—	—
23. Metallkaup — Металлические товары	12	10	2	—
24. Elektrimasinad, -apar. ja -tarbed — Электрические машины, аппараты и принадлежности	15	25	—	—
25. Instrumendid, aparaadid ja laskeriistad — Инструменты, аппараты и огнестрельное оружие	—	1	—	—
26. Transportvahendid — Транспортные средства	36	34	—	—
27. Keraamika- ja muud mineraalkaubad — Керамич. и прочие минер. товары	2	2	—	—
28. Keemiatööstussaadused — Изделия химической промышленности	96	137	—	—
29. Muud eraldi nimetamata kaubad — Прочие особо не указанные товары .	—	—	—	—
V. 30. Kallismetallid ja -kivid — Драгоценные металлы и камни	—	—	—	—
Kokku — Всего	3.755	3.565	2.327	2.361
%%-es Eesti üldsisseveost või üldväljaveost — В %% к общему импорту или экспорту Эстонии .	5,2%	4,9%	3,7%	3,6%
Saldo 8 kuul 1937. a. — 1.428 tuh. krooni.	Сальдо за 8 мес. 1937 г. — 1.428 тыс. крон.			
Saldo 8 kuul 1938. a. — 1.204 tuh. krooni.	Сальдо за 8 мес. 1938 г. — 1.204 тыс. крон.			

Eesti-Nõukogude kaubanduse üldläbikäik 8 kuul näitas tähtsusetut langust 156 tuh. krooni, ehk 2,6 prots. ulatuses, võrreldes eelmise aasta sama ajavahemikuga, ja moodustas 5,9 miljonit kr. läinudaastaste 6,1 miljoni vastu. Langus toimus Nõukogude Liidust sisseveo arvel, milline vähenes 5,1 prots. võrra — 3,8 miljonilt 3,6 miljoni kroonile, kuna väljaveos Nõukogude Liitu, milline ulatus 2.361 tuh. kroonile läinudaastaste 2.327 tuh. krooni vastu, oli tõus tühine, ainult 1,5 prots. Seoses sellega bilansi passiivsus Eestile vaid vähe kahanes, ja passiivne saldo ulatus 1,4 miljoni kroonile 1937. aasta 1,2 miljoni vastu. — Mis puutub Nõukogude Liidu osatähtsusse Eesti väliskaubanduses, siis see vähenes nii sisseveos kui ka väljaveos, eriti esimeses. Nõukogude Liidu erikaal Eesti üldsisseveos laskus eelmise aasta 5,2 prots. pealt 4,9 prots. peale ja üldväljaveos — 3,7 prots. pealt 3,6 prots. peale. Ühtlasi Nõukogude Liit taandus möödunud aastal Eesti väljaveomaade seas 6. kohalt 5. kohale; sisseveomaade seas ta aga säilitas läinudaastase 5. koha.

Väikese sisseveo vähenemise Nõukogude Liidust kutsus esile valmissaaduste sisseveo järsk langus enam kui kolmandiku võrra, nimelt metallide (raud ja teras, rööpad) ärajäämise tõttu, millised läinud aastal moodustasid suurima artikli mitte ainult valmissaaduste, vaid ka kogu Nõukogude Liidust sisseveo alal. Jõu- ja töomasinate sisseveo järsust, viiekordsest kasvust (turbatööstuse masinate arvel), põllumajandusmasinate ja keemiakaupade kasvust ei jatkunud puudujäägi katmiseks. Valmissaaduste langusele oli vastukaaluks toidainete sisseveo järsk tõus kahekordseks teravilja suure sisseveo tõttu (milline artikkel möödunud aasta samal ajavahemikul puudus), vaatamata Nõukogude suhkru sisseveo täielisele lõppemisele. Toor- ja poolvalmisainete sissevedu jäi eelmise aasta tasemele, kusjuures naftasaaduste tugeva languse kattis väetiste suur tõus (umbes 50 prots. võrra).

Общий оборот эсто-советской торговли за 8 мес. показал незначительное снижение на 156 тыс. крон, или 2,6 проц., по сравнению с тем же периодом предыдущего года, и составил 5,9 млн. крон против прошлогодних 6,1 млн. Снижение состоялось за счет импорта из СССР, сократившегося на 5,1 проц. — с 3,8 млн. до 3,6 млн. крон, тогда как рост экспорта в СССР, составившего 2.361 тыс. крон против прошлогодних 2.327 тыс. крон, был ничтожным — 1,5 проц. В связи с тем пассивность баланса для Эстонии лишь немного сократилась и пассивное сальдо достигло 1,4 млн. крон против 1,2 млн. в 1937 г. — Что касается удельного веса СССР во внешней торговле Эстонии, то он снизился как по импорту, так и экспорту, особенно по первому. Удельный вес СССР в общем импорте Эстонии пал с прошлогодних 5,2 проц. до 4,9 проц., а в общем экспорте — с 3,7 проц. до 3,6 проц. Вместе с тем СССР отступил с занимавшегося им в предыдущем году 5-го места среди экспортных стран Эстонии на 6-ое место; среди импортных стран же он сохранил прошлогоднее 5-ое место.

Небольшое сокращение импорта из СССР вызвано резким падением ввоза изделий более чем на треть, именно в силу отпадения металлов (железо и сталь, рельсы), составлявших в прошлом году крупнейшую статью не только изделий, но и всего импорта из СССР. Резкий рост ввоза силовых и рабочих машин в 5 раз (за счет торфоборочных машин), а также рост сельскохозяйственных машин и химтоваров были недостаточными для покрытия дефицита. Падению изделий противостоял резкий рост ввоза пищевых продуктов в 2 раза, вследствие крупного ввоза зерновых (каковая статья в соответствующий период прошлого года отсутствовала), несмотря на полное прекращение ввоза советского сахара. Ввоз сырых и полуобработанных материалов остался на прошлогоднем уровне, причем сильное падение нефтепродуктов на треть было возмещено крупным ростом удобрений (на 1/2).

Kõige selle mõjul sisseveo struktuuris toimusid muudatused. Toitainete erikaal Nõukogude Liidust sisseveos tõusis eelmise aasta 10 prots. pealt 23 prots. peale, kuna valmissaaduste osatähtsus langes 40 prots. pealt 26 prots. peale. Valitseva kaubarühma — toorja poolvalmisainete — osatähtsus peagu ei muutunud, võrdues 51 protsendile möödunud aasta 50 prots. vastu.

Järgmine tabel näitab, kuidas muutusid lähikäigud tähtsamate Nõukogude Liidust sisseveetavate kaupade alal:

**Tähtsamad sisseveokaubad
Nõukogude Liidust.**

	8 kuud 1937. a.		8 kuud 1938. a.	
	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.
Rukis	—	—	2.885	306
Nisu	—	—	2.495	375
Suhkur	3.429	363	—	—
Sool	1.650	17	3.893	125
Tubak	48	113	45	125
Naftasaadused	9.884	747	6.286	489
sellest:				
petrooleum	6.080	405	3.943	295
Superfosfaat	16.553	603	21.293	903
Kaalisoolad	1.201	104	1.220	114
Raud ja teras	4.871	657	53	6
Raudteerööpad	1.501	217	—	—
Põllumajandusmasina-				
sinad	767	378	930	445
sellest niidu- ja				
lõikusmasinad	417	211	601	253
Turbatööstuse				
masinad	—	—	201	227
Keemiakaup	656	96	890	137
Muud kaubad	5.363	460	3.659	313

Väljaveo koostis Nõukogude Liitu oli järgmine:

**Tähtsamad väljaveokaubad
Nõukogude Liitu.**

	8 kuud 1937. a.		8 kuud 1938. a.	
	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.	tonn. 1000 kr.
Elussead	(9,4 tuh. 890	(11,5 tuh. 941		
	tük.)	tük.)		
Piimasaadused	500	207	1.475	191
Toored vasikanahad	248	611	298	512
Tallanahk	226	563	258	617
Trükipaber	30	15	273	75
Muud kaubad	137	41	120	25

Väljaveo tähtsusetu juurdekasv Nõukogude Liitu on tingitud elussigade ja tallanaha väljaveo vähesest laienemisest, samuti trükipaberi järsust kasvust, mis kuhjaga katsid väikese lan-guse piimasaaduste ja suurema — too-

В силу всего этого структура импорта подверглась изменениям. Доля пищевых продуктов в импорте из СССР повысилась с прошлогодних 10% до 23%, тогда как удельный вес изделий пал с 40% до 26%. Удельный вес господствующей товарной группы — сырых и полуобработанных материалов — почти не изменился, составив 51% против прошлогодних 50%.

Следующая таблица показывает, как изменились обороты по важнейшим товарам импорта из СССР:

**Важнейшие товары импорта
из СССР.**

	8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.
Рожь	—	—	2.885	306
Пшеница	—	—	2.495	375
Сахар	3.429	363	—	—
Соль	1.650	17	3.893	125
Табак	48	113	45	125
Нефтепродукты	9.884	747	6.286	489
в том числе:				
керосин	6.080	405	3.943	295
Суперфосфат	16.553	603	21.293	903
Калийные соли	1.201	104	1.220	114
Железо и сталь	4.871	657	53	6
Жел.-дор. рельсы	1.501	217	—	—
Сельскохозяйственные				
машины	767	378	930	445
в т. ч. косилки и				
жнейки	417	211	601	253
Торфоуборочные				
машины	—	—	201	227
Химич. товары	656	96	890	137
Прочие товары	5.363	460	3.659	313

Состав экспорта в СССР был следующим:

**Важнейшие товары экспорта
в СССР.**

	8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.	тон. 1000 кр.
Живые свиньи	(9,4	890	(11,5	941
	тыс. гол.)	тыс. гол.)		
Молочные продукты	500	207	1.475	191
Сырые телячьи кожи	248	611	298	512
Подшвен. кожа	226	563	258	617
Печатная бумага	30	15	273	75
Прочие товары	137	41	120	25

Ничтожный прирост по экспорту в СССР обусловлен небольшим расширением вывоза живых свиней и подошвенной кожи, а также резким ростом печатной бумаги, перекрывшими небольшое сокращение по вывозу молочных продуктов и бо-

rete vasikanahkade väljaveo alal. Pii-masaadustest eksporditi käesoleval aastal ainult piima, kuna möödunud aastal peale selle koort ja juustu.

*

S e p t e m b r i s Eesti-Nõukogude kaubanduse läbikäigud osutusid järgmisteks: sissevedu Nõukogude Liidust ulatus 524 tuhande kroonile ja väljavedu Nõukogude Liitu 209 tuhande kroonile. Kokku kõigi I—III vee randi kohta sissevedu Nõukogude Liidust võrdus sellaselt 4.089 tuhande kroonile, kuna väljavedu Nõukogude Liitu — 2.570 tuhande kroonile. Möödunud aasta samades veerandites sissevedu seisis samal tasemel (4.054 tuhat kr.), kuid väljavedu oli vähe suurem (2.792 tuhat kr.). Bilansi passiivsus ulatus 1.519 tuhande kroonile, mis on suurem läinudaastasest passiivsusest (1.262 tuhat kr.).

Transiit.

Nõukogude transiidi läbikäikudes üle Eesti langus jätkub. Nad ulatusid käesoleva aasta 8 kuul (jaanuar—august) kokku 409 tonnile (neist 11 tonni Nõukogude Liitu ja 398 tonni Nõukogude Liidust), kuna möödunud aasta samadel kuudel nad võrdusid 491 tonnile (7 tonni Nõukogude Liitu ja 484 tonni Nõukogude Liidust). Kui möödunud aastal transiit koosnes karusnahkadest ja vanarauast, siis sel aastal peagu eranditult karusnahkadest.

Laevaprahid.

Käesoleval aastal läbikäigud Eesti laevade prahtimise alal Nõukogude kaupade veoks näitavad, eelmise aastaga võrreldes, tunduvalt juurekasvu. Kaheksal kuul (jaanuar—august) k. a. prahtide summa tõusis 1,3 miljoni kroonile kogu möödunud aasta 1,1 miljoni vastu.

лее крупное по вывозу сырых кож. Из молочных продуктов в текущем году вывозилось только молоко, тогда как в прошлом году, сверх того, сливки и сыр.

*

В с е н т я б р е обороты эсто-советской торговли были следующими: импорт из СССР составил 524 тыс. кр. и экспорт в СССР — 209 тыс., в то время как в прошлогоднем сентябре импорт равнялся 300 тыс. кр., а экспорт — 464 тыс. В итоге за все I—III кварт. импорт из СССР составил, таким образом, 4.089 тыс. кр., а экспорт в СССР — 2.570 тыс. В те же кварталы прошлого года импорт стоял на том же уровне (4.054 тыс. кр.), но экспорта было немного больше (2.792 тыс. кр.). Пассивность баланса достигла 1.519 тыс. кр., что превышает прошлогоднюю пассивность в 1.262 тыс. кр.

Транзит.

Обороты советского транзита через Эстонию продолжают сокращаться. Они составили за 8 мес. (январь-авг.) т. г. всего 409 тонн (из них 11 тонн в СССР и 398 тонн из СССР), а в те же месяцы прошлого года они равнялись 491 тонне (7 тонн в СССР и 484 тонны из СССР). Если в прошлом году транзит состоял из пушнины и железного лома, то в текущем 1938 году почти исключительно из пушнины.

Судовые фрахты.

В текущем году обороты по фрахтованию эстонских судов для перевозки советских грузов показывают, по сравнению с предыдущим годом, значительный прирост. За 8 мес. (январь-авг.) т. г. сумма фрахтов достигла 1,3 млн. крон против 1,1 млн. за весь прошлый год.

Üksteist Nõukogude Sotsialistlikku Liiduvabariiki.

ОДИННАДЦАТЬ СОЮЗНЫХ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК.

Üheks esimestest Nõukogude valitsuse sammudest kohe peale oktoobri-revolutsiooni oli välja kuulutada „Venemaa rahvaste õiguste deklaratsioon“ (15. nov. 1917. a.), millega anti vabadus tsaristliku Vene ikke all vaevlenud rahvastele, tunnustati nende täielik üheõiguslus ja piiramatu enesemääramise õigus kuni täielise eraldumiseni iseseisvateks riikideks.

Ahvardava kodusõja tõttu Suur-Vene pinnal asuvad rahvad liitusid 1918. aasta algul Venemaa Nõukogude Föderatiivseks Sotsialistlikuks Vabariigiks (RSFSR). Mõni kuu hiljem vastuvõetud põhiseadus märkis teda vabade rahvaste vaba liiduna, rahvusvabariikide föderatsioonina. See põhiseadus oli hiljem eeskujuks ka Ukraina, Valge-Vene ja Taga-Kaukaasia Nõukogude vabariikide põhiseadustele.

Nõukogude vabariikide juures, millised tekkisid rahvaste enesemääramise õiguse alusel endise Venemaa piirides, kuid väljaspool RSFSR'i, avaldus lähenemise tendents viimasele. Seda liitumise püüet põhjustas vajadus ühisel jõul võidelda ühiste sise- ja välisvaenlaste vastu.

1919. aasta keskpaiku Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik pöördus kõigi Nõukogude vabariikide poole ettepanekuga ühendada sõjaks vajalised materjaalsed ressursid. Läbirääkimiste tulemusena liitusid samal aastal ühiseks tegevuseks (kuid mitte täies ulatuses) kolm Nõukogude vabariiki — Venemaa, Ukraina ja Valge-Vene. Võiduka kodusõja käigul Taga-Kaukaasias tekkinud Nõukogude vabariigid astusid samuti ühise võitluse huvides tihedatesse suhetesse RSFSR'iga. 1920. aastal sõlmiti RSFSR'i ja Aserbaidshani vahel leping sõjalis-

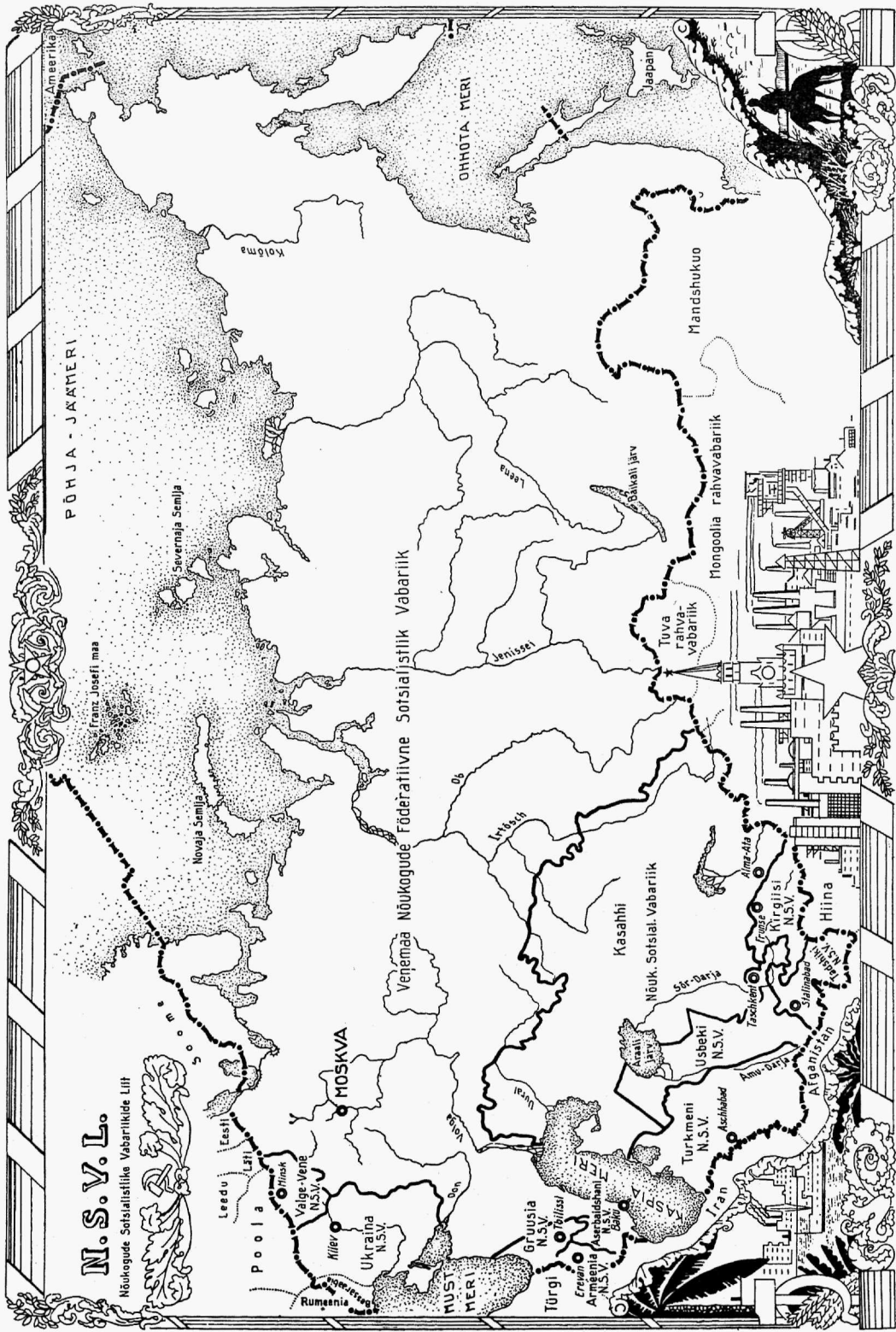
majandusliku liidu kohta ja rida kokkuleppeid kõigis tähtsamates küsimustes. Samasugused lepingud sõlmiti 1921. aastal ka Gruusia ja Armeeniaga.

Inglise, Prantsuse ja teised liitriigid tegid peale neile äpardunud kodusõja lõppu katse majanduslikult alistada Nõukogude vabariike, kutsudes selle sihiga 1922. aastal Genuas kokku rahvusvahelise konverentsi, kus pidi Nõukogude vabariikidele esitatama vastavad nõudmised. Selle peale kõik Nõukogude vabariigid volitasid RSFSR'i esinema konverentsil nende nimel. See oligi lähtekohaks veel tihedama liidu loomisele nende vahel, ja samal 1922. aastal RSFSR'i, Ukraina, Valge-Vene ja Taga-Kaukaasia Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi (milleks just enne seda olid liitunud Aserbaidshan, Gruusia ja Armeenia) esindajate kongress sõlmis lepingu vabariikide ühinemiseks täielise üheõigusluse alusel ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu moodustamiseks. Liidu põhiseadus võeti vastu järgmisel aastal.

Riigikaitse tugevdamise kõrval omasid otsustava tähtsuse ühinemiseks ka majandusliku ülesehituse vajadused. Rahvad olid majanduslikult üksteisega seotud. Nii vajasisid kõik Nõukogude vabariigid Aserbaidshani naftat, Aserbaidshan omakorda jälle Ukraina sütt ja vilja, RSFSR'i tööstussaadusi. RSFSR vajab Kesk-Aasia puuvilla, ning Kesk-Aasia rahvad Moskva ja Leningradi tööstussaadusi, Ukraina vilja jne.

1924. aastal toimus seni RSFSR'i koosseisu autonoomsete vabariikidena kuulunud Kesk-Aasia rahvaste piiristamine, mille tulemusena tekkisid Usbeki ja Turkmeni liiduvabariigid. 1929. aastal muudeti liiduvabariigiks ka Tadshikistan.

N.S.V.L.

Nõukogude Sotsialistlik Vabariikide Liit

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu (lühendatult: Nõukogude Liidu) uue 1936. a. põhiseadusega senised RSFSR'i autonoomsed vabariigid Kasahstan ja Kirgiisia, millised vahepeal olid küllaldaselt arenenud ja tugevnenud, tõsteti liiduvabariikideks. Kuna ka Taga-Kaukaasia vabariigid olid vahepeal jõudsalt arenenud, siis polnud enam vajadust senise föderatsiooni järgi, ja uue põhiseaduse põhjal Taga-Kaukaasia Nõuk. Föder. Sots. Vabariik jaotati kolmeks liiduvabariigiks — Aserbaidshan, Gruusia ja Armeenia.

Seega Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit koosneb praegu 11 liiduvabariigist, nagu seda märgib põhiseaduse § 13: „Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit on liitriik, mis on kujundatud järgmiste üheõiguslike Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide vabatahtliku ühinemise alusel:

Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik,

Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Aserbaidshani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Turkmeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Tadshiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik,

Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.“

Alljärgnevas ülevaates on lühidalt iseloomustatud igat üksikut liiduvabariiki,

peamiselt majanduslikus ja kultuurilises suhtes.

*

Sissejuhatuses toome mõningaid üldisemaid andmeid Nõukogude Liidu kui terviku kohta.

Nõukogude Liidu territoorium moodustab 21,2 miljonit ruutkilomeetrit, s. o. kuuendiku maakera pinnast. Rahvaarv ulatub umbes 170 miljonile, neist ainult umbes pooled on venelased. Kuna Nõukogude Liidu rahvastik on väga kirju, siis ta üheteistkümmesse liiduvabariiki kuuluvad peale kraide ja oblastite 22 autonoomset vabariiki, 9 autonoomset oblastit ja 12 rahvusringkonda. Tsaariaegse „ühise ja jagamatu“ Venemaa asemel on loodud 54 rahvuslik-riiklikku ühendust, millised moodustavad ühise Nõukogude liitriigi.

Nõukogude Liit on arenenud võimsaks sotsialistlikuks tööstuslik - agraarseks maaks. Sotsialistliku majanduse osatähtsus kogu rahvasissetulekus võrdub enam kui 99 protsendile. Tööstustoodang on, võrreldes tsaariaegse 1913. aastaga, kasvanud 8-kordseks. Nõukogude Liit on tööstustoodangu suuruselt astunud maailmasõjaeelselt 5. kohalt 2. kohale maailmas, P.-A. Ühendriikide taha. Põllumajandustoodang on 2 korda kõrgem 1913. aasta tasemest, ja toodangu suuruse suhtes Nõukogude Liit jagab P.-A. Ühendriikidega esimest kohta maailmas.

Rahvastiku aineiline ja kultuuriline tase on järsult tõusnud. Töölise ja ametnike palgad on suuresti tõusnud, samuti ka talurahva sissetulekud. Kirjaoskamatus on peagu täieliselt kadunud: tsaariaegsete 33 prots. kirjaoskajate asemel nüüd umbes 90 prots. rahvast oskab lugeda ja kirjutada. Alg- ja keskkoolide õpilaste arv on üldise koolikohustuse (7-klassilise algkooli ulatuses) elluviimise tõttu tõusnud 1914. aasta 8,0 miljonilt 33 miljonile.

Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik.

Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика.

Nõukogude Liidu üheteistkümne liiduvabariigi seas omab Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik (venekeeles lühendatult: RSFSR) esikoha pindalalt, rahvastikult kui ka majanduselt. RSFSR haarab Nõukogude Liidu kogu põhja- ja keskosa läänepiiridest kuni Vaikse ookeanini. RSFSR'i kuuluvad: Nõukogude Liidu Euroopa-osa ilma lõunalääneta, kus asuvad Ukraina ja Valge-Vene, siis Kaukaasia põhjaosa ja kogu Lääne- ja Ida-Siber ning Kauge-Ida. Nõukogude Liidu 21,2 miljoni ruutkilomeetri suurusest territooriumist langeb RSFSR'ile valdav enamus — 16,5 miljonit ruutkilomeetrit, s. o. 78 prots.

Ka rahvastikust asub suur enamus RSFSR'is — ligi kaks kolmandikku Nõukogude Liidu 170-miljonilisest rahvastikust elab tema maa-alal. Nõukogude Liidus venelased moodustavad umbes poole rahvastikust ja omavad seega juhliva seisukoha, kuid RSFSR'is on neid isegi 80 prots. ümber.

Sellele vaatamata RSFSR kujutab enesest rahvastrohket maad, mida näitab juba see, et temasse kuuluvad 17 autonoomset nõukogude sotsialistlikku vabariiki ja 6 autonoomset oblastit (peale selle 12 rahvusringkonda), millised rajoonid on asutatud seal, kus rahvaarvult suuremad vähemusrahvused elavad enamvähem kompaktses massis ja on enamuses. Seetõttu RSFSR, erinevalt teistest liiduvabariikidest, kus autonoomseid vabariike leidub vaid üksikuid, kannab föderatiivse vabariigi nime. Peale rahvusvabariikide ja -oblastite RSFSR'i koosseisu kuuluvad 29 oblastit ja 5 kraid; kraideks nimetatakse oblasti, millede koosseisus on autonoomseid oblasti. Pealinnaks on Moskva.

Määratusuurt maa-ala haaravat RSFSR'i iseloomustab mitte ainult looduslike tingimuste äärmine mitmekesisus, vaid ka maapõuevarade rikkalikkus.

Talle kuuluvad kogu tundra (põhja-maa lagendikud), peagu kogu metsade võõnd ja osa stepimaid (rohtlaid). Osa

steppe ja kõrbed, kõrgmäestike ning subtroopilised rajoonid peagu tervelt langevad teistele liiduvabariikidele. Ta looduslikud varad on ammutamatud. Metsade suuruselt asub RSFSR esikohal maailmas. RSFSR'i territooriumil asub 90 prots. kõigist Nõukogude Liidu söetagevaradest. RSFSR omab määratu-suuri rauamulla lademeid, tervelt 80 prots. kõigist Nõukogude Liidu tagavaradest. Edasi leidub tal rikkalikke naftaallikaid, kulla-, plaatina-, vase-, tsingi-, tina-, nikli-, mangaani-, põlevkivilademeid; avastatud on ka maailma rikkalikumad apaltiide (vosvorvæetiste tooraine) lademed jne. jne.

Nõukogude Liidu rahvamajanduses omab RSFSR juhtiva seisundi. Umbes 70 prots. üleliidulisest tööstuse ja põllumajanduse kogutoodangust langeb temale.

RSFSR'i osatähtsust üksikutes tööstusharudes iseloomustavad järmsed arvud. RSFSR'ile langeb umbes 75 prots. masinate toodangust, 100 prots. autode toodangust, 70 prots. traktorite toodangust, 60 prots. kombainide toodangust. Nõukogude ajal on RSFSR'is ehitatud tuhandeid ettevõtteid, neist terve rida hügeltehasi, milledest näiteks Euroopa suurim põllumajandusmasinate tehas — Rostselmasch (Rostovis) — valmistab rohkem masinaid, kui Saksa põllutöömasinat tehased kokku. Võrdluseks võiks veel märkida, et ainuüksi Moskva või Leningrad annab rohkem tööstustoodangut kui kõik tsaariaegse Vene tehased kokku. Gorki oblast üksi annab sama palju tööstustoodangut kui kogu Poola tööstus.

Nõukogude Liidu elektrijõu-toodangust langeb RSFSR'ile umbes kaks kolmandikku. Elektrifitseerimiseks kasutatakse kõiki saadaval olevaid jõuallikaid: sütt, turvast, põlevkivi ja veejõudu. Praegune elektrijaamad võimsus RSFSR'is ületab enam kui 5-kordselt tsaariaegse Vene kõigi elektrijaamad võimsuse. Praegu ehitatavatest elektrijaamadest peab eriti märkima Kuibõschevi hüdro-

sõlme Volga ääres, milline kujuneb suurimaks üle maailma. Kuibõschevi elektrijaamade üldvõimsus ulatub kavade kohaselt 2,5 miljoni kilovatile ja enam kui neljakordest ületab Ukrainas asuva Nõukogude Liidu suurima elektrijaama Dneprogressi võimsuse.

RSFSR'i tööstuse kiiret arengut Nõukogude valitsuse ajal näitab kõige ilmekamalt see, et tööstustoodang on, võrreldes maailmasõjaeelse 1913. aastaga, kasvanud 9-kordseks (ühtlastes hindades arvestatult.)

Põllumajanduses oli 1937. aasta alguks juba 92,6 prots. kõigist RSFSR'i talumajapidamistest kollektiviseeritud, ja neile langes 99,4 prots. üldkülvipinnast. Kolhoose teenisid samal tähtajal 3,8 tuhat masinatraktorijaama 268 tuhande traktoriga, millede üldvõimsus ulatus umbes 5 miljoni hobujõule; samuti töötas RSFSR'i põldudel enam kui 74 tuhat kombaini ja lugematul arvul teisi moodsaid masinaid. Külvipinnad on, võrreldes 1928. aastaga, lainunud umbes veerandi võrra. Põllumajandus on muutunud märksa mitmekesisemaks sõjaeelsega võrreldes. Lõunapoolsed taimed järjest rohkem levivad põhjarajoonides. Nisu, mida varematal aegadel Venemaa põhja- ja keskosas peagu sugugi ei kasvatatud, on nüüd laialt levinud neis piirkondades, samuti puuvill (umbes 300 tuhat), suhkrunaeris ja teised kultuurid. RSFSR'i põllumajandus on suuresti arenenud — nii kollektiviseerimise kui ka moodsa tehnika sisseseadmise mõjul. Varemalt põllumajandussaadusi sissevedanud rajoonid on muutunud omatoodanguga rahuldavateks või isegi teisi varustavateks rajoonideks.

RSFSR'i rahvaste aineiline ja kultuuriline heaolu on suuresti paranenud. Rahvamajanduse arengu mõjul on järjest tõusnud tööliste ja ametnike palgad ning kolhoosnike tulud. Tsaariajal paljud rahvused ei omanud kirjakeelt ja olid peagu tervelt kirjaoskamatud. Nüüd neile loodud kirjakeeles massiliselt kirjastatakse ajalehti, kirjandust. Koolikohustus (7-klassilise algkooli ulatuses) on maksma pandud. Üldhariduslikes

alg- ja keskkoolides õpib 19 miljonit isikut, kuna 1914. a. praeguse RSFSR'i piirides vaid 6 miljonit. Kirjaoskamatus on peagu täiesti kadunud. Teatrite arv on tõusnud tsaariaegsete 107 pealt ligi 500 peale. Erilist hoolt on kantud ka tervishoiu eest, eriti laste suhtes, ning ka teiste heaalualade eest.

RSFSR'i tohtusuure territooriumi üksikosa järsult erinevad üksteisest nii oma looduse ja loodusvarade kui ka rahvatiheduse ja rahvamajanduse spetsialiseerumise suhtes. Seetõttu osutub tarviliseks RSFSR'i vaadelda üksikute osade kaupa.

Tavaliselt jaotatakse RSFSR'i kahte üldisemasse ossa: tihedamalt asustatud Euroopa-ossa ja palju nõrgemalt asustatud, kuid maa-alalt võrratult suuremasse Aasia-ossa.

RSFSR'i Euroopa-osa peakeskuseks on niinimetatud mitte-mustmulla tsoon, kuhu kuuluvad Moskva, Tuula, Ivanovo, Jaroslavli, Rjasani ja Gorki oblastid. See tsoon kujutab enesest tööstuslikult kõige rohkem arenenud osa mitte ainult RSFSR'is, vaid ka kogu Nõukogude Liidus. Temasse on koondunud umbes kolmandik Nõukogude Liidu tööstusest ja ligi 50 prots. RSFSR'i tööstusest. Peamisteks tööstusharudeks on masinaehitus ja metallkaubad, tekstiil ja keemia, kuna tsaariajal suurtoöstus piirud enamjaolt tekstiilharuga. Saades mujalt tooraineid ja toiduvastust, see tsoon varustab teisi oblasti ja vabariiki kõiksugu masinatega, autodega, keemikaupadega, tekstiilsaadustega, trükitoodega jne. Moskva on RSFSR'i, s. o. suurima liiduvabariigi, pealinnaks ja seega ka kogu Nõukogude Liidu pealinnaks. Ta on poliitiliseks, kultuuriliseks ja ka tähtsaimaks majandukeskuseks Nõukogude Liidus. Sadades kõrgemates õppeasutustes ja teaduslikes uurimisinstituutides valmistatakse ette Nõukogude haritlasi kõikvõimaliste alade jaoks.

Euroopa-osa põhjalääne tsoon (Leningradi ja Murmanski oblastid ning Karjala autonoomne vabariik) omab soodsaima juurepääsu merele. Seetõttu on Nõukogude Liidu suurim sadam —

Leningrad — kujunenud oma tähtsusele Moskva järgnevaks tööstuslikuks ja kultuuriliseks keskuseks. Temas asetsevad masinaehituse, keemia- ja tekstiil-hiigelted, millised omavad ülemaailset tähtsust ja kus töötavad kõige kvalifitseeritumad jõud. Põhjapool Leningradi asuvad maad olid enne revolutsiooni hõredalt asustatud taigametsaks. Nüüd on Kola poolsaarel avastatud ülemaailmse tähtsuse omavaid rikkalikke apatiidilademeid ja mitmesuguseid metallmulde, ning nende ärakasutamiseks on asutatud tehaseid ja kombinatid. Samal poolsaarel asub kõige põhjapoolsem linn Murmansk — Põhja mereteede baas. Leningrad on põhjarajoonidega ühendatud raudtee ja uue Valgemere-Balti kanaliga. Laialt arenenud metsa- ja paberitööstus (ka põlevkivi-) ning kalandus samuti iseloomustavad põhjalääne osa.

Põhjalääne kõrval asuvad põhjalääne osa koosneb Arhangelski, Volodga ja Kirovi oblastidest ning Komi autonoomset vabariigist. See RSFSR'i osa on äärmiselt metsarikas ja moodustab Nõukogude Liidu suurima metsatööstusrajooni. Peale metsa veetakse siit mujale veel kalu, karusnahku, paberit, võid. Arhangelsk on muutunud üheks suurimaks metsaväljaveo sadamaks ja suurimaks puutööstuse linnaks maailmas.

Läänepool Moskvat ja lõunapool Leningradi asub lääneosa (Kalinini ja Smolenski oblastid). Tähtsaimaks majandusharuks on siin linakasvatuse — tervelt kolmandik Nõukogude Liidu lina külvipinnast asub siin. Siinset lina loetakse parimaks maailmas, ja ta külvipind on suurem, kui Lääne-Euroopa maade külvipinnad kokku. Linakasvatuse kõrval on arenenud ka kartuli- ja kanepikasvatuse ning produktiivne karjapidamine; märkimisväärne peab veel väärtuslikke metsi ja eriti suuri turbalademeid.

Moskvast lõunapool asetseb üks kõige viljarikkamaid RSFSR'i osi — mullata tsoon (Orjoli, Tambovi, Kurski ja Voroneshi oblastid). Tsaariajal loeti teda vaesunud põllumajanduse, väljasurevate külade piirkonnaks. Nüüd on see tsoon muutunud kõrgeltarenenud põl-

lumajanduse rajooniks, RSFSR'i tähtsaimaks keskuseks tehniliste kultuuride (suhkrunaeris, kanep, kartul, päevalill), intensiivse karjakasvatuse ja toitainetööstuse alal. Kui tsaariajal põllumajandus oli peagu ainuvalitsev, siis nüüd on siin levinud kõige mitmekesisemad tööstusharud — peale toitainetööstuse ka masinaehitus, sünteetilise kautshuki tootmine jne.

Volgaäärse tsooni kuuluvad Kuibõschevi, Saraatovi ja Stalingradi oblastid ning kuus autonoomset vabariiki — Tshuvaschi, Tatari, Mordva, Kalmõki, Mari (s. o. Tsheremissi) ja Volga-sakslaste. Peamiseks tööharruks on põllumajandus (nisu, päevalill, lina, puuvili). Kaspia mere ääres asuv lõunapoolne osa sellest tsoonist on Nõukogude Liidu tähtsaimaks kalanduskeskuseks. Leidub suuri põlevkivi ja soola lademeid. Linnad, mis tsaariajal moodustasid puhtkaubanduslikke keskusi, on muutunud tähtsateks tööstuslinnadeks, kus toodetakse laevu, karusnahku, traktoreid, kombinatid, kala-kaupu, nahkteoseid jne. Praegu on käsil Volga ümberehitamine sügavveeteeks, milline suurte kanalite kaudu ühendatakse Valge ja Musta meredega. Volga-Moskva kanali kaudu on Moskva juba ühendatud Volgaga ja seega ka põhjast lõunasse viiva suure veeteega. Volga äärde ehitatakse võimsaid hüdroelektrijaamu, millede ülesandeks on varustada Volga tööstuskeskusi elektrijõuga, kuna vetega hakatakse niisutama lõunapoolsete Volgaäärsete maade kuivsteppe, mida sageli külastab põud.

RSFSR'i lõunaosa moodustavad ta kliimaliselt kõige soojemad piirkonnad Musta ja Kaspia merede päikeseküllastel kallastel — Krasnodari ja Ordshonikidse kraid (esimene ühes Adõgei autonoomse oblastiga ja teine Tsherkessi ja Karatshai autonoomsete oblastitega), Rostovi oblast ja Krimmi, Kabardino-Balkari, Põhja-Osetia, Tshetshen-Inguschi ja Dagestani autonoomsed vabariigid. Lõunaosa on kuulus, üheltpoolt, oma rikkalike maapõuevarade (rauamuld, nafta, süsi, tsementsavi) poolest, millede alusel on tekkinud võimas tööstus, ka masina-

ehitus, ja teiselt poolt — sooja kliima poolest, mis võimaldab põllupidamise edukat arengut (nisu, eriti suurtes teravilja-sovhoosides, mais, sojaoad, päevalill, puuvill, tubak, riis, viinamarjad, puuvili, produktiivne loomakasvatuse). See tsoon on ühtlasi üheks tähtsamaks kuurortide asupaigaks ja turismi keskuseks.

Uurali (Sverdlovi, Permi, Tsheljabinski, Orenburgi oblastid, Baschkiiri, Udmurti aut. vabariigid) toikab silma oma maailmas ainulaadse maapõuevarade rikkalikkuse ja mitmekesisusega. Uurali mägedes asetsevad üksteise kõrval raud, mangaan, nikkel, vask, tsink, tina, kivi süsi, nafta, kuld, plaatina, kõiksugu värvi marmor, kalliskivid ja palju teisi põuevarasid. Edasi — hiigelsuured metsad ja viljakas mustmullamaa. Kui tsaariajal Uurali hiigerikkused leidsid vaid vähest kasutamist, siis Nõukogude valitsuse ajal on asutud nende laiajoonelisele eksploateerimisele. Seejuures tuldi mõttele sulatada Uurali rauamulda Siberi Kusbassi koksiga, ja ehitati otsese raudteeliiniga ühendatud Uurali-Kusnetski kombinat, milline on kujunenud Nõukogude Liidu teiseks söe- ja metallibaasiks. Nii tekkisid Uuralis tohutud metallurgiatehased, milledest üks, nimelt Magnitogorsk, annab umbes 40 prots. tsaristliku Vene omaaegsest mustmetallide üldtoodangust. Samuti on püstitatud terve rida tehaseid värviliste metallide töötlemiseks, gigantseid masinaehitustehaseid, nagu Tsheljabinski traktoritehas, Novotagilski vagunitehas jne. Metallide tootmise ja töötlemise kõrval on laialdaselt arenenud ka puu-, paberi- ja keemiatööstused. Palju uusi linnu on võrsunud tööstuse arenedes.

Lääne-Siber (Omski ja Novosibirski oblastid, Altai krai Oiroti autonoomse oblastiga) omab oma tohutul maa-alal Nõukogude Liidu suurimate söetagavaradega Kusnetski basseini (viis korda suuremate kui Donetskil). Tsaariajal vähekasutatud Kusbass on juba tõusnud teiseks Donbassiks. Järjest suurenev Kusnetski söe vool, milline ulatub läänes Volgani, elustab Uurali metallurgiat ja muud tööstust. Uuralist toodava rauamulla alusel on Kusnetski metallurgiatehas kujunenud Siberi ja Kauge-

Ida „sepikojaks“. Peale selle on ehitatud rida ettevõtteid värvilise metallurgia alal, masinaehitus- ja keemiatehased. Lääne-Siberi metsade ja steppide rajoonis leidub määratuid nisupõldusid. Põhja pool asuvad metsad, edasi tundra arenenud kalapüügi ja jahipidamisega.

Ida-Siber, kuhu kuuluvad Krasnojarski krai Hakassi autonoomse oblastiga, Irkutski ja Tshita oblastid ning Burjat-Mongoolia ja Jakuuti autonoomsed vabariigid, asub määratusel kõrgete ja mäestike maal. Kliima on siin veelgi külmem kui Lääne-Siberis. Põlütöök on ta vähem soodne kui Lääne-Siber, ja seetõttu palju nõrgemalt asustatud kui viimane. Ent kõigege, mis on vajaline tööstuslikuks arenguks, on ta looduse poolt varustatud võrratult rikkalikumalt Lääne-Siberist. Siin leidub Jennisei jõe (ühes Angaara ja Leenaga) hiigeljõutagavarasid, mis mitmekümnekordselt ületavad Dneprogessi võimsuse, ääretuid metsi, rikkalikke söe- ja metallilademeid, kallise ja haruldased metallid ühesarvatult, nagu kuld, volfram ja teised. Selle maa areng on alles algamas, kuid eeldused selleks on juba loodud: Siberi raudtee, Põhja mereteed ja Kusbassi söe- ja metallurgibaas. Juba nüüd on Ida-Siber üheks suurimaks kullatootmise rajooniks ja karusnahkadega ning metsamaterjalidega varustajaks.

Kauge-Ida (Kauge-Ida krai ühes Juudi autonoomse oblastiga) on veel päris noor ja vähe asustatud maa, kuhu on koondunud kõige mitmekesisemad rikkused — süsi ja nafta Sahhalini saarel ja mujal, raud, värvilised metallid, kuld, nafta, suurepäraseid metsad karusloomadega ja rikkalikud kalapüügikohad. Seal on käimas elav ehitustegevus, puhastatakse põliseid metsi, ehitatakse raudteid ja maanteid, püstitatakse uusi linnu. Maa, mis enne tarvitas vaid teiste rajoonide saadusi, loob nüüd ise suuri väärtusi, milleks suurel arvul on asustatud igasuguseid tööstusettevõtteid loodusvarade kasutamiseks. Juba lähematel aastatel hakkab Kauge-Ida end ise varustama teraviljaga.

*

Venemaa Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik on tihedate majanduslike, poliitiliste ja kultuuriliste sidemetega seotud ülejäänud kümne liiduvabariigiga. Ükski neist pole majanduslikult iseseisvaks üksuseks, ja alles kõik nad kokkuvõetult moodustavad majandusliku terviku ning välismaailmast majanduslikult täiesti rippumatu riigi.

Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Украинская Советская Социалистическая Республика.

Ukraina Nõukogude Sotsialistlik Vabariik — kõrgelt arenenud ja erakordselt rikas Nõukogude Liidu vabariik — asub Nõukogude Liidu lõunalääne osas, Musta mere ja läänepiiri vahel. Ta koosneb järgmistest oblastidest: Vinnitsa, Dnepropetrovski, Voroschilovgradi, Shtomiri, Kamenets-Podolski, Kiievi, Stalini, Nikolaevi, Odessa, Poltaava, Harkovi, Tshernigovi — ja Moldaavia autonoomsest vabariigist Rumeenia piiri ääres. Pealinnaks on juba mõnda aastat Kiiev, kuna enne seda oli Harkov.

Ukraina territooriumi suurus ulatub 445,3 tuhande ruutkilomeetrile, s. o. ainult 2,1 prots. Nõukogude Liidu maaalast, kuid kuna ta on väga tihedalt asustatud, siis Nõukogude Liidu rahvastikus Ukraina osatähtsus võrdub umbes 20 protsendile. Valdava enamuse rahvastikust moodustavad ukrainlased (80 prots. üldarvust); neile järgnevad venelased (9,2 prots.), juudid (5,4 prots.), bulgaarlased, moldaavilased jne. Rahvaarvult Ukraina asub teisel kohal RSFSR'i taga.

Ka rahvamajanduse suhtes omab Ukraina teise koha Nõukogude Liidu vabariikide seas.

Omades rikkalikke ja väga mitmekesiseid maapõuevarasid on Ukraina tööstus arenenud võimsaks. Enamus Donetski söebasseinist kuulub talle. Samuti rauamullast on ta rikas. Peale söe ja raua leidub Ukrainas veel ka mangaani, soola, elavhõbedat, turvast, tsinki, kaoliini ja palju teisi aineid. Ukraina on kõige täht-

Vene keel on laialt levinud ja suurima liiduvabariigi keelena kohalike keelte kõrval üldiselt tarvitusel kõigis Nõukogude Liidu rahvusvabariikides ja -rajoonides. Vene teadlased, insenerid, talupojad ja töölised aitavad kõigiti kaasa sotsialistliku majanduse ja kultuuri ülesehitamisele rahvusvabariikides, leides viimaste töötajatehulkade poolt samuti koostööks vajalist abi.

samaks söe- ja metallurgia-baasiks Nõukogude Liidule; pool kõigest söetoodangust ja ligi $\frac{2}{3}$ malmitoodangust langeb talle. Ühtlasi on ta suurimaks raskemasinaehituse, keemiatööstuse ja elektritootmise rajooniks. Ukraina tööstustoodang ületab praegu umbes 8-kordselt 1913. aasta toodangu (ühtlastes hindades arvatult). Seejuures masinaehitustööstuse toodang on tõusnud mitmekümnekordseks, elektrijõu toodang — enam kui 10-kordseks, söe toodang — 3-kordseks, mustmetallide — enam kui 3-kordseks, tekstiiltööstuse — ligi 5-kordseks, toitainetetööstuse toodang — ligi 4-kordseks jne.

Ukraina tööstuse võimsusest annab tunnistust asjaolu, et näiteks ta malmitoodang poolteisekordselt ületab Prant-suse, neljakordselt Jaapani ja 15-kordselt Poola malmitoodangu. Dneprogressi elektrijaam toodab rohkem elektrit kui 1913. aastal kõik tsaristliku Vene jaamad kokku. Iseloomulik on, et valdav enamuse ($\frac{4}{5}$) Ukraina tööstustoodangust toodetakse ettevõtete poolt, mis on tehnika viimase sõna järgi ehitatud või jälle täiesti ümberehitatud Nõukogude valitsuse ajal. Näiteks Donetski söekaevandustes enne revolutsiooni peagu täiesti puudusid masinad, ja põhiliselt toimus töö käsitsi, mis nõudis töolistelt määratumaid jõupingutusi. Seetõttu oli tööproduktiivsus madal: 10-tunnilise tööpäevaga toodeti 137 tonni aastas. Praegu aga umbes 90 prots. töödest tehakse seal masinatega, ka söe

väljavedu toimub hobuste asemel elektril abil. Tööprotsesside mehhaniseerimise suhtes on Donbass ette jõudnud kõigest kapitalistlikest maadest, ja töölise tööviljakus ulatub 6—7-tunnilise tööpäeva juures 250 tonnile aastas. Nõukogude ajal tekkis ja arendati Ukrainas terve rida uusi tööstusharusid: traktorite, alumiiniumi, magneesiumi, tsingi, võimsate turbageneraatorite, ülivõimsate vedurite, kombainide jne.

Tööproduktiivsuse tõusule aitas otsustavalt kaasa stahaanovlik liikumine, mille sünnipaigaks on Ukraina. Stahaanov oli nimelt Donbassi söekaevur, kes esimesena tegelikult tõendas teooriate valelikkust, millised kinnitasid, et teatavad ülemmäärad tööproduktiivsuses olevat ületamatud.

Ukraina on peamiseks suhkru varustajaks Nõukogude Liidule, ja pool kogu ta toitainetetööstuse toodangust langeb suhkrule.

Raudteedevõrk on Ukrainas suhteliselt teiste liiduvabariikidega kõige rohkem arenenud. Kuuendik üleliidulisest raudteede võrgust asub seal, kuid seejuures langeb talle umbes kolmandik raudteede kaubaveost, milline asjaolu viipab Ukraina erakordselt suurele tähtsusele kogu Nõukogude Liidu rahvamajanduses. Ka veetransport näitab kiiret arengut tänu Dnepri jõe sõidukõlbeliseks muutmisele kogu ulatuses. Ukraina omab kolm suurt meresadamat: Odessa, Nikolaevi ja Mariupoli.

Ukraina piiridesse kuulub mustmulla piirkonna peaosa. Sellase soodustava põhieelduse tõttu on Ukrainas laialt arenenud kõik põllumajanduse harud (teraviljad, ka mais, suhkrunaeris, päevalill, samuti karjakasvatus). Talinisu külvipind on kolm korda suurem tsaariaegsest, päevalille — 9 korda, loomasõetade — 5 korda, tubaka — 4 korda, suhkru — 1½ korda. 1937. aasta nisusaak oli suurem kui Saksa, Ungari ja Poola saagid kokku. Kiiresti levib ka puuvillakasvatus, kus külvipind ületab juba 200 tuhat ha. Ukraina annab veerandi kogu Nõukogude Liidu teraviljasaagist, kaks kolmandikku —

suhkrusaagist. Sigade arv on sõjaeelsest enam kui 50 prots. võrra suurem, kuna veiste arv on samuti ületanud selle taseme.

Peagu kõik (üle 96 prots.) talumajapidamistest on koondunud kolhoosidesse. Ukraina põllumajandus on peagu täielikult mehhaniseeritud: kolhoose teenivad masinatraktorijaamad 27 tuhande kombainiga ja 90 tuhande traktoriga, umbes 1,8 miljoni hobujõu võimsusega. Tsaariajal kuulus üle poole maadest mõisnikele, nüüd on nad peagu tervelt talurahva kätte üle läinud. Nagu näha, on Ukraina küla kollektiviseerimise ja industrialiseerimise mõjul omandanud hoopis teise ilme.

Tsaariajal aeti Ukrainas ägedat venestamispoliitikat, isegi ukraina keel oli keelu all. Nüüd ei ole enam mingeid kitsendusi selle keele tarvitamiseks, milline asjaolu aitas suuresti kaasa Ukraina muutumisele üheks kõige kultuursemaks liiduvabariigiks. Enne revolutsiooni polnud ühtki kooli ukraina õppekeelega. Praegu tegutseb seal 18 tuhat ukraina-keelset alg- ja keskkooli enam kui 5 miljoni õpilasega, 3 korda rohkem kui 1914. a.; üliõpilasi on üle 120 tuh. (5 korda rohkem kui 1914. aastal). Praegu tegutseb 278 teaduslikku instituuti, kuna 1917. aastal oli neid vaid 28. Kiievis asutati Ukraina teaduste akadeemia. Tsaariajal oli suur enamus Ukraina rahvast kirjaoskamatu, nüüd on kirjaoskamatus peagu täiesti kadunud. Ukraina rahva kultuur — vormilt rahvuslik ja sisult sotsialistlik — on õitsemas.

Töölise ja ametnike palgad näitavad järjekindlat hoogsat tõusu. Talurahva elutase on järjest tõusmas. 1937. aastal näiteks said kolhoosnikud tööpäeva eest naturaaltasuna teravilja 35 prots. rohkem kui eelmisel aastal; rahaline tasu tööpäeva kohta suurenes 25 prots. võrra. Ka tervishoiu alal on saavutused suured. Polikliinikute ja haiglate arv ulatub tuhandetesse.

Nagu kõigest sellest järeldub, on Ukraina Nõukogude ajal muutunud rikkaks tööstuslikuks ja põllumajanduslikuks maaks.

Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Белорусская Советская Социалистическая Республика.

Nõukogude Liidu lääneosas, Poola ja Leedu piiril, asub Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Ta 127 tuhande ruutkilomeetrline maa-ala jaguneb 5 oblastisse — Vitebski, Homeli, Minski, Mohilevi ja Polessje. Pealinnaks on Minsk. Rahvaarv moodustab umbes 3,5 prots. Nõukogude Liidu üldrahvastikust. Rahvastik koosneb põhiliselt valgevenelastest (81 prots.), 9 prots. on juute, ülejääk langeb venelastele, ukrainlastele, poolakatele.

Tsaariajal oli Valge-Vene mahajäänud ja kehvaks Venemaa asumaaks. Oma rahvamajanduse laadilt põllumajanduslik, kannatas ta, töotmisjõudude nõrga arengu tõttu, rahvastiku ülekülluse all. Elanikke rändas massiliselt välja Siberisse.

Nõukogude valitsuse 20 aasta kestel on Valge-Vene muutunud tundmatuseni. Põllumajanduslikust maast on ta kujunenud tööstuslikuks agraarmaaks. Valge-Vene rahvamajanduse üldtoodangust langeb tööstusele umbes 70 prots. ja põllumajandusele — 30 prots., kuna veel kümme aastat tagasi, rääkimata tsaariajast, oli ülekaalus põllumajandus, mille toodang moodustas 60 prots. üldtoodangust.

Valge-Vene maapõuevaradest on tähtsaimaks turvas; peale selle leidub veel kriiti, lupja ja teisi ehitusmaterjale. Peamiselt neil ja ka põllumajanduslikel toorainetel ning metsal (millega on kaetud veerand Valge-Vene territooriumist) põhjenebki tööstus, mille toodangu väärtus on 1913. aasta 89 miljonilt rublalt tõusnud 1,4 miljardi rublale 1936. aastaks, s. o. tervelt 16-kordseks (ühilastes hindades arvatult). Nõukogude ajal on Valge-Vene tööstuse struktuur põhjalikult muutunud. Masinaehituse osatähtsus on tõusnud. On ehitatud rida suuri jõujaamu 400 miljoni kilovatt-tunnilise aastavõimsusega, metallitööstusi, puutööstusi, turba-, liha-, tekstiil-, tsemendi- ja klaasitööstusi. Samadel

aladel on täiesti ümber ehitatud palju ettevõtteid, ka paberi- ja tulitikutööstuses jne. Tööstus on põhiliselt juba elekt-rifitseeritud.

Raudteede võrk ulatub enam kui 3 tuh. kilomeetrile, neist kolmandik on ehitatud Nõukogude ajal. Kaubavedu on võrreldes 1913. aastaga kasvanud ligi 4,5-kordseks.

Ülisuured muudatused on toimunud ka Valge-Vene põllumajanduses. Revolutsioonieelsel ajal oli üle kolmandiku maadest mõisnike kätes. Nüüd on nad üle läinud talurahvale, kelle majapidamistest umbes 90 prots. on liitunud kolhoosidesse. Peagu kõigi kolhooside põldudel töötavad poolteistsada masinatraktori jaama 8 tuhande traktoriga. Valge-Vene lõunaosas asuvatest hiigelsoodest on juba kuivatatud 700 tuhat ha ja muudetud heina- ning põllumaaks. Külvipind on 1913. aasta vastu laienenud 40 prots. võrra, kusjuures linakülvipind — 3,5 korda, nisu — 7 korda, loomasööta — 3 korda. Põllumajandus spetsialiseerub loomasööta ja tehniliste kultuuride (põlluhein, kartul, lina, kanep) ning produktiivse karjakasvatuse suunas. Valge-Vene on Nõukogude Liidu tähtsamaid linakasvatuse rajoone. Seapidamise suhtes asub ta esimesel kohal Nõukogude Liidus.

Kultuuriliselt on Valge-Vene võrratult arenenud. Kirjaoskamatu oli varemalt kaiks kolmandikku rahvastikust, nüüd aga on kirjaoskamatust üldjoontes likvideeritud. Valge-Vene keeles, mille tarvitamine oli tsaariajal keelatud, ilmub nüüd umbes 200 ajalehte. Asutatud on kümneid ülikoole ja teaduslikke uurimis-instituute, Valge-Vene teaduste akadeemiaga eesotsas. Maailmasõja eel oli Valge-Venes vaid üks kõrgem õppeasutus ja üliõpilasi ligi sada korda vähem kui praegu. Alg- ja keskkoolides õpib neli korda rohkem õpilasi kui tol ajal.

Aserbaidshani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Азербайджанская Советская Социалистическая Республика.

Aserbaidshani Nõukogude Sotsialistlik Vabariik haarab Taga-Kaukaasia idaosa Kaspia mere ääres. Ta põhiosa moodustavad lõpmatud stepid ühes Kaukaasuse mägestiku seljandikega. Taga-Kaukaasia liiduvabariikide seas on ta oma 86 tuh. ruutkilomeetrilise maa-alaga suurimaks. Aserbaidshan, mille pealinnaks on Bakuu, oblastitesse ei jagune, kuid ta koosseisu kuuluvad ka Nahitshevani autonoomne vabariik, kus enamiku rahvastikust, Armeeniasst piiratud saarena, moodustavad türklased, ja Mägestiku-Karabahi autonoomne oblast armeenlastest enamusrahvusega. Seda oblastit ei liidetud Armeeniaga seetõttu, et ta on viimases eraldatud raskelt ületatavate mägedega. Peamiseks rahvuseks aga on niinimetatud aserbaidshani türklased. Neile langeb $\frac{1}{2}$ rahvastikust, ülejään osa koosneb armeenlastest, grusiinlastest, venelastest ja iraani rahvustest. Rahvastiku üldarv moodustab umbes 2 prots. Nõukogu Liidu rahvastikust.

Tsaariajal oli Aserbaidshan Vene asumaaks, mahajäänud põllumajandusmaaks. Ainukeseks tööstuslikuks keskuks oli naftat tootev Bakuu.

Aserbaidshan on ka praegugi Nõukogude Liidu peamiseks naftabaasiks, andes kolmveerand Nõukogude naftatoodangust. Aserbaidshani tööstust on Nõukogude ajal määratumatult edasi arendatud. Tähtsaim tööstusaru — naftatööstus — on põhjalikult reorganiseeritud. Varemalt toodeti naftat käsitsi, nüüd aga on naftatööstus kogu ulatuses mehhaniseeritud ja elektrifitseeritud ning suures osas alles Nõukogude ajal loodud. Võrreldes maailmasõjaeelsega on Aserbaidshani naftatoodang kasvanud kolmekordseks. Tugevasti on arenenud ka naftatööstusega seotud tööstusharud, eriti teda seadeldistega varustav masinaehitus. On tekkinud uusi tööstusharusid: oma puuvillale põhjenev puuvilla- ja

muu tekstiiltööstus, keemia-, naha- ja toitainetetööstused jne. Võimsate elektri- jaamade võrk katab kogu maa, andes viis korda rohkem voolu kui enne maailmasõda. Bakuu on kujunenud üheks suuremaks tööstuskeskuseks Nõukogude Liidus ja seisab rahvaarvult Moskva ja Leningradi järel kolmandal kohal. Aserbaidshani tööstuse üldtoodang on kuus korda suurem maailmasõjaeelsest.

Täiesti on ümber korraldatud ka põllumajandus. Ligi 90 prots. talumajapidamistest on kollektiviseeritud. Kolhoose teenivad poolsada masinatraktorijaama 5 tuhande traktoriga ja sadade kombainide ning muude moodsate põllumajandusmasinatega. Tähtsaimaks põllumajanduskultuuriks on puuvill, ta väärtuslikumad pikakiulised sordid. Aserbaidshan on kujunenud teiseks puuvillabaasiks Nõukogude Liidus. Puuvilla külvi- pind on viimaste aastatega kahekordistunud. Kaspia mere lõunalääne kaldal asuvad kuumad ja niisked subtroopilised piirkonnad. Siin on asutatud tähtsuselt teine Nõukogude subtroopiliste kultuuride rajoon (esimeseks on Gruusia). Siin kasvatatakse viinamarju, mandariine, apelsine, teed jne. Suure tähtsuse omab Aserbaidshanis ka karjakasvatus, milleks suveti kasutatakse mäestike ja talveti orgude karjamaid. Viimaste aastate kestel on karjaarv tõusnud kahekordseks.

Rahva aeline ja kultuuriline tase näitab kiiret tõusu. Kui tsaariajal Aserbaidshanis üldse puudusid kõrgemad õppeasutused, siis nüüd on neid tervelt 13, peale selle 80 teaduslikku uurimisinstituuti. Alg- ja keskkooli õpilaste arv on 8 korda suurem kui 1914/15. aastal. Õpetust antakse vabariigis elavate kõigi 15 rahvuse keeltes. Kirjaoskamatus on põhiliselt juba kaotatud. Aserbaidshanis töötab praegu 14 teatrit, mitusada kino ja palju teisi kultuurasutusi.

Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Грузинская Советская Социалистическая Республика.

Taga-Kaukaasia lääneosas, Musta mere ääres, mägede ja orgude keskel asetseb Gruusia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Ta haarab 70 tuhande ruutkilomeetrilise maa-ala. Gruusiasse kuuluvad ka Abhaasia ja Adshari autonoomsed vabariigid ning Lõuna-Ossetia autonoomne oblast. Pealinnaks on Tbilissi, endise nimega Tiflis. Rahvaarv võrdub 2 protsendile Nõukogu Liidu üldrahvastikust. Gruusiinlased, vana ja kõrge kultuuriga rahvas, moodustavad $\frac{2}{3}$ rahvastikust; järgmisel kohal umbes 10 protsendiga asuvad armeenlased; peale selle leidub abhaaslasi, adshareid, ossetiinlasi, venelasi, kreeklasi ja teisi rahvuseid.

Gruusia maapõuevaradest tuleb märkida mangaani, mille tagavarad on suurimad üle maailma, edasi mitmesuguseid keemia-tooraineid, kivisütt, naftat. Võimsateks jõuallikateks on kiirelt voolavad mäejõed. Väärtsuslikke mäestike metsi leidub miljoneid hektareid.

Nõukogude valitsuse ajal loodi Gruusias võimast tööstus. Praegune tööstustoodang ületab umbes 20-kordselt tsaariaegse toodangu. Seetõttu tööstuse osatähtsus Gruusia rahvamajanduse toodangus on suures ülekaalus (umbes 80 prots.), kuna varemalt oli vastuoksa ülekaalus põllumajandustoodang. Nõukogude ajal on püstitatud üle 200 uue tööstusettevõtte ja rida hüdroelektrijaamu, millede põhjatuks jõuallikaks on Gruusia kiirevoolulised mäestikejõed. Kaevandused on ümber ehitatud ja mehhaniseeritud. Arendatakse masinaehituse tööstust (eriti Taga-Kaukaasia erinõuete rahuldamiseks), nafta- ja keemiatööstust, villa- ja siiditööstust ning teisi kergetööstuse harusid, samuti toitainetööstust (tee, tubak, konservid) ja puutööstust. Ka maal ehitatakse rohkel arvul elektrijõujaamu, nii et 2—3 aasta pärast on Nõukogude Gruusia kogu ulatuses elektrifitseeritud.

Tsaariaegses Gruusias oli valdav enamus maadest suurmaaomanike käes; ligi poolel talurahval kasutada olev maatükk ei ületanud 1 ha. Nüüd kuulub suur enamus maast kolhoosidele, kuhu on astunud umbes 80 prots. kõigist talumajapidamistest. Nende teenistuses on 50 masinatraktori jaama üle 2 tuhande traktoriga, kuna varemadel aegadel oli isegi lihtne raudader harulduseks. Külvipind on 1913. aasta 739 tuh. ha pealt tõusnud umbes 1 miljonile, seejuures loomasõtade külvipind — seitsmekordseks, tubaka — kahekordseks, tee — enam kui neljakordseks. Laialdaselt kasvatatakse ka teisi subtroopilisi kultuure — apelsine, mandariine, viinamarju, sidruneid jne. Rohkesti leidub sovhoose, milledest paljud on spetsialiseerunud üksikute kultuuride alal, nagu tee- ja sidrunitekasvatuse. Jõudsalt areneb karjakasvatus, ja sõjaeelne karjaarv on suuresti ületatud, näiteks 1936. aastaks sigade suhtes ligi 3-kordselt, veiste suhtes — enam kui veerandi võrra. — Subtroopiliste kultuuride alal on Gruusia Nõukogude Liidu peamiseks varustajaks.

Enne maailmasõda oli Gruusia kultuuriline tase madal. Üle 80 prots. rahvastikust oli kirjaoskamatu. Kuid Nõukogude Gruusias on maksma pandud üldine koolikohustus. Alg- ja keskkooliõpilaste arv on kasvanud sõjaeelsega võrreldes ligi 5-kordseks. Tol ajal oli Gruusias vaid üks kõrgem õppeasutus, nüüd aga üle 20, ja õpilaste arv neis on tõusnud 300 pealt enam kui 25 tuhande peale. Teaduslikke uurimisinstituute on 100 ümber. Teatrite arv ületab 40.

Rahva ainealine tase on, nagu teisteski Taga-Kaukaasia vabariikides, käsi käes tootmisjõudude arendamisega hoogsalt tõusnud.

Gruusia on kuulus oma kuurortide poolest, nagu Borshom samanimelise mineraalveega ja teised.

Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Армянская Советская Социалистическая Республика.

Armeenia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik, pealinnaga Erevan, asub Taga-Kaukaasia lõunaosas, Türgi ja Iraani piiril. Ta kujutab enesest tervelt mägestikumaad. Kliima on kuiv ja Kaukaasia kohta karm. Metsa leidub väga vähe, kuna aga maa on väga viljakas. Territoorium ulatub 30 tuh. ruutkilomeetrile. Rahvastik moodustab arvult umbes 1 prots. Nõukogude Liidu üldrahvastikust. 85 prots. rahvastikust on armeenlased, põlise kultuuriga rahvas. Peale armeenlaste leidub veel türklasi, grusiinlasi, venelasi.

Armeenia rahval on ajaloo kestel tulnud palju viletsusi läbi teha. Rohkesti tuli tal kannatada eriti XIX ja XX sajandil pärast Armeenia jaotamist Vene ja Türgi vahel. Mõlemad riigid kurnasid kõige halastamatumalt Armeenia rahvast, mis Türgis küündis isegi armeenlaste massilise tapmiseni. 1920. aastal kuulutati välja Armeenia Nõukogude vabariik. Uus kord tõi lõpuks paljukanatanud Armeeniale kauaigatsetud rahu ja uue elu. Umbes 50 tuhat emigranti võisid jälle oma maale tagasi pöörduda. Armeenia rahvastik näitab kiiret kasvu, ta rahvamajandus on sellest ajast peale suuresti arenenud.

Tööstustoodang on praegu vähemalt 12 korda suurem kui 1913. aastal. Peamiselt on arenenud toidainetööstus (puuvili ja konservid, liha jne.), tekstiil- ja mäetööstus (vask ja ehitusmaterjalid — marmor jne.). Viimastel aastatel on asutud Armeenia peamise loodusvara — Sevani mäejärve veejõu — kasutamisele. Rida elektri jaamu on seal praegu ehitamisel, osa juba valminud. Nende üldvõimsus saab Dneprogessi oma ületama. Sevani järve odav energia annab tõeke edasisele Armeenia arengule ja muudab kahtlemata kogu Armeenia rahvamajanduse ilme. Uued jõujaamad varustavad tööstust elektriga ja niisutavad

kümneid tuhandeid hektareid viljakat maad. Viimase 16 aastaga on niisutatav maa-ala Armeenias tõusnud 62 tuhandelt 154 tuhandele ha.

Põllumajandus on tundmatuseni muutunud. Kolhoosides asub juba 90 prots. kõigist talumajapidamistest. Seetõttu endiste äärmiselt primitiivsete tööriistade (nagu harkader) asemel töötavad põldudel poolteist tuhat traktorit, umbes 150 kombaini ja tuhanded teised masinad, mis on koondatud ligi 30 masinatraktorijaama. Armeenias kasvatatakse nisu, odra, puuvilla, tubakat, suhkrunaerist, viinamarju. Külvipind on laienenud veerandi võrra 1914. a. vastu. Mägedes omab peatähtsuse karja-, eriti lambakasvatust.

Sõjaeelses Armeenias oli kolmveerand rahvastikku täiesti kirjaoskamatu, praegu on seal teostatud üldine koolikohustus. Alg- ja keskkoolide õpilaste hulk on 7 korda suurem kui tsaariajal. 1913. aastal polnud Armeenias ühtki kõrgemat õppeasutust, kuna nüüd töötab neid seal kaheksa umbes 5.000 üliõpilasega, peale selle mitukümmend teaduslikku uurimisinstituuti, selle hulgas Nõukogude Liidu Teaduste akadeemia osakond. Armeenia keeles ilmub 66 ajalehte, kuna tsaariajal vaid 8 ajalehte. 1914. aastal oli Armeenias neli kino ja mitte ühtki teatrit, nüüd on 20 teatrit ja 175 kino. Raamatukogusid oli 1913. aastal kolm, kuid 1937. aastal teotses neid ligi 500. Tervishoiu alal on saavutused samuti ülisuured. Näiteks oli seal tsaariajal 82 arsti, nüüd aga on neid üle 700. Tsaariajal kulutati 1913. aastal tervishoiu peale 176 tuhat rubla, kuid 1937. aastal — tervelt 60 miljonit rubla. Varemalt massiliselt levinud katk, koolera, rõüged ja difteeriit on täiesti kadunud. Surevus on tsaariaegse 18,6 pealt 1000 elaniku kohta langenud 14,1 peale.

Turkmeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Туркменская Советская Социалистическая Республика.

Nõukogude Liidu lõunapiiril Kesk-Aasias, Kaspia mere kaldal, asetseb Turkmeni Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Lõunas on ta naabriteks Iraan ja Afganistan. Vabariigi territooriumi suurus ulatub 444 tuhande ruutkilomeetrile, s. o. sama palju kui Ukraina. Ent rahvaarv on ligi 20 korda väiksem kui Ukrainas, moodustades umbes 1 prots. Nõukogude Liidu kogu rahvastikust. Rahvastik koosneb turkmeenidest (72 prots. üldarvust), usbekkidest (10,5 prots.), edasi venelastest, kurdidest, armeenlastest ja teistest. Pealinnaks on Aschhabad.

Määratu enamus (80 prots.) kogu maa-alast langeb Kara-Kumi hiigelkõrbele, mida osalt saab kasutada karjamaana. Põlluharimine on võimalik vaid jõgede ääres asuvates oasides, ja sedagi vaid niisutamise abil. Neis oasides elabki peagu kogu Turkmenistani rahvastik. Kunstlik niisutamine omab seega äärmiselt suure tähtsuse Turkmenistanile. Jõgede veetagavaradega võiks niisutada kuni 5 miljonit ha, s. o. 12 prots. vabariigi pindalast, ent seni on seda jõutud teha vaid 1 protsendil pindalast.

Turkmeni vabariigi maapõuevarasid on seni vähe uuritud. Kuid needki uurimused on annud hiilgavaid tulemusi. On avastatud tohutuid mineraalide tagavarasid (nafta, süsi, keemia-toorained — väävel, kaalisoolad jne.), millede kasutamise korral Turkmenistani tööstusel seisab ees suur tulevik.

Nõukogude ajal loodi seal suurtööstus, ja juba nüüd on tööstustoodang 8 korda suurem kui 1913. aastal. Selle tagajärjel tööstuse osatähtsus rahvamajanduse üldtööstangus ulatub 66 protsendile, kuna tsaariajal oli ülekaalus põllumajanduse toodang. Turkmenistan on tsaariaegse Vene vähearenenud asumaast, kes varustas Venet toorainetega ja sai sealt vastu valmissaadusi, muutunud õitsevaks tööstuslik-agraarseks vabariigiks. Tööstusharudest on silmapaistvamateks nafta-

klaasi-, keraamika-, tekstiil- ja toitainetetööstused. Ülemaailmalise kuulsuse omavad turkmeni vaibad, millede kudumine toimub käsitööliste artellides. Tööliste üldarv on tõusnud tsaariaegsete 2,5 tuhande pealt 136 tuhande peale kõigil majandusaladel kokku.

Põllumajanduses on märgata suuri edusamme. Kollektiviseeritud on peagu kõik (96 prots.) talumajapidamised. Maa haritakse poollesaja masinatraktorijaama poolt 4 tuh. traktori ja teiste masinatega. Peamiseks põllupidamise haruks on puuvillakasvatuse, mille külvipind on 1913. aasta vastu peagu kolmekordistunud. Viimastel aastatel areneb kiiresti siidi kultiveerimine. Tähtsa koha omab ka karjakasvatuse.

Hiigeledusamme on tehtud kultuuri alal. Sõjaajal oli kirjaoskajaid vaid 0,7 prots. rahvastikust, koolides oli õppekeeleks vene keel, kõrgemad õppeasutused puudusid hoopis. Nüüd alluvad kõik kooliealised lapsed koolikohustusele, ja õppekeeleks on turkmeni keel. Õpilaste arv alg- ja keskkoolides on suurenenud umbes 25 korda 1913. aastaga võrreldes. Kõrgemaid õppeasutusi teotseb neli. Enne revolutsiooni turkmeni keeles üldse ei ilmunud raamatuid ega ajalehti, nüüd aga trükitakse umbes 30 ajalehte ja mitu miljonit eksemplari raamatuid aastas.

Klubisid ja lugemissaale on praegu 570, raamatukogusid — 255. Kasvavad rahvusliku haritlaskonna kaadrid.

Rahva aineeline elujärg on suuresti paranenud tööproduktiivsuse kasvu alusel. See on maksev nii tööliste ja ametnike kui ka talurahva suhtes, kellele eriti kolhoosid oma moodsa tehnikaga löid eeldusi jõukaks eluks.

Turkmeni liiduvabariik moodustus RSFSR'i koosseisu kuulunud Turkestani autonoomse vabariigi osast, samuti Buhhaara ja Horemski (Hiiva) rahvavabariikide osadest.

Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Узбекская Советская Социалистическая Республика.

Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik asub 370 tuh. ruutkilomeetrilisel maa-alal Kesk-Aasia keskpaigas, Turkmenistani, Tadshikistani, Kasahhstani ja Kirgiisia vahel; lõunast piirab teda Afganistan. Usbekistan koosneb Buhhaara, Samarkandi, Tashkendi, Fergani ja Horesmi (Hiiva) oblastitest ning Kara-Kalpaki autonoomsest vabariigist. Usbekistani pealinnaks on Tashkent, Kesk-Aasia suurim linn.

Nagu teisedki Kesk-Aasia vabariigid, tekkis ka Usbeki vabariik 1924. aasta lõpul rahvuste piiristamise tulemusena ja juba siis sai Nõukogude Liidu täieõiguslikuks liiduvabariigiks. Rahvast elab seal umbes 3,5 prots. Nõukogude Liidu üldrahvastikust. Kolmveerand rahvastikku on usbekid — kõige rohkearvulisem ja praegu kõige kultuursem Kesk-Aasia rahvastest. Vähemusrahvustest on kõige arvukamad kara-kalpakid; neile järgnevad tadshikid, venelased ja lõpuks kasahhid ning kirgiisid.

Peagu kogu Usbekistan asub kõrbe-äärsetes ja haarab osa Ksöl-Kumi hiiglkõrbest. Põllutöö on võimalik vaid niisutamise abil. Kogu majanduselu on seetõttu koondunud jõesängide oasidesse.

Maapõuevaradest on seni avastatud vaid väheseid: rikkalikke nafta-, kivisöe- ja vaselademeid, kuid ka marmorit, väävlit jne.

Usbekistan on kõige võimsam Kesk-Aasia vabariikidest. Talle langeb üle poole Kesk-Aasia rahvastikust ja külvipinnast, peagu kogu puuvillasaak, neli viiendikku tööstusest, kaks kolmandikku raudteedest ja kõik ta suurimad linnad.

Nõukogude ajal on Usbekistani majanduslik ja kultuuriline areng kiiretempoliselt edasi läinud. Tööstustoodang on praegu viis korda suurem tsaariaegsest. Varemalt Usbekistani tööstus tegeles peamiselt toorainete eeltöötusega Vene tööstuse tarbeks (puuvilla puhastamine, villa pesemine jne.), kuna valmissaadused

veeti sisse Venest, nagu see asumaadele on tüübiline. Nüüd on loodud oma masinaehitus puuvillakasvatuseks vajalise inventari tootmiseks. Naftatööstus on põhjalikult reorganiseeritud; on arendatud väävli- ja söetööstust. Vanad tööstusharud, nagu puuvilla puhastus, laiendati ja ehitati põhjalikult ümber. On loodud suur puuvilla- ja muu tekstiiltööstus, mida järjest laiendatakse. Praegu on muuseas ehitusel vosvorvæetiste hiigeltööstus, et tõsta nende abil puuvillasaaki. Elektritoodang ületab umbes 80-kordselt 1913. aasta taseme.

Suuri edusamme on tehtud põllumajanduse alal. Usbekistan on Nõukogude Liidu põhiliseks puuvillabaasiks, andes ligi $\frac{2}{3}$ kogu puuvillatoodangust. Suured on saavutused ka niisutusadeldiste ehituse alal, mille tagajärjel niisutatava maa pindala on mitmesaja tuhande hektari võrra suurenenud. Usbekistani põllumaa pindala on suurenenud 1913. aasta vastu 25 prots. võrra, kusjuures aga puuvilla külvipind — 2,2 korda. Laialt on levinud puuvilja, viinamarjade kultiveerimine; ka siidikasvatust on arendatud. Lambakasvatust omab tähtsa asendi Usbekistani rahvamajanduses. Sotsialistlik põllumajandus, millesse on koondunud peagu kõik (97 prots.) talundid, on varustatud moodsa tehnikaga. Usbekistanis töötab 163 masinatraktorijaama 18,4 tuhande traktori, 662 kombaini, 2273 veoauto ja muude masinatega.

Kultuurilises suhtes on Nõukogude Usbekistani saavutused suured. Algkoolides õpib praegu 50 korda rohkem õpilasi kui 1913. aastal. Kõrgemate õppeasutuste arv ulatub 36 peale, neist loetakse Tashkendi „Kesk-Aasia ülikooli“ Nõukogude Liidu parimate ülikoolide hulka; teatreid on mitukümmend, kuna tsaariajal need kui ka kõrgemad õppeasutused üldse puudusid.

Nagu teisteski Kesk-Aasia liiduvabariikides, rahvamasside elutase näitab nii linnas kui maal suurt tõusu.

Tadshiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Таджикская Советская Социалистическая Республика.

Tadshiki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik asub Kesk-Aasia kõige lõunapoolsemas osas, Lääne-Hiina ja Afganistani piiril. Kitsas 15-kilomeetriline riba Afganistani territooriumi eraldab teda Briti-Indiast. Tadshikistani piirides asub Mägis-Badahschani autonoomne oblast Pamiiri mägedes. Vabariigi pealinnaks on Stalinabad. Tadshikistani maa-ala on 144 tuhat ruutkilomeetrit suur. Rahvastik (umbes 1 prots. Nõukogude Liidu rahvaarvust) koosneb enamuses (78 prots.) tadshikkidest ja 18 prots. ulatuses usbekkidest; peale selle elavad seal veel venelased, kirgiisid jne.

Tadshikistan on mäestikemaa; teda lõikavad risti läbi kõrged raskesti ületatavad mäeharjad. Kuna maa on sademeterikas, siis põllupidamine toimub suurelt osalt ilma niisutamisetä.

Tadshikistan on kaunis rikas maa-põuevarade poolest. Leidub naftat, kivisütt, tina, tsinki, kulda, vosvoriite, soola jne. Kõigi nende varade kasutamisele on nüüd asutud.

Enne revolutsiooni oli Tadshikistan täiesti arenematuks kolkataguseks asumaaks tsaristlikule Venele; ühtki linna polnud seal olemas, ei telegraafi- ega telefoniliine. Viimasel ajal on ta aga täiesti muutunud. Tadshikistani keskusse — Stalinabadi on tõmmatud raudteeliin, üle varemalt ületamatute mägede on ehitatud rida maanteid, mis ühendavad peagu kõiki vabariigi osi. Teede ehitamine omab erakordse tähtsuse vabariigile, sest majanduse arengut takistas just teedepuudus.

Teede ehitamine soodustas kiiret põllumajanduse arenemist. Külvipinnad on suurenenud umbes 60 prots. võrra sõjaeelse taseme vastu; puuvilla pindala on laienenud isegi neljakordseks. Telegraafi-telefoni liine on ehitatud mitme tuhande kilomeetri pikkuses. Suuri edusamme on tehtud ka niisutusseadete ehituse ja kordaseadmise alal. Viimase kümne aasta jooksul on niisutatava maa pindala suurenenud 2,5 korda.

Soodsate kliimaliste tingimuste tõttu areneb puuvilla ja teiste tehniliste kultuuride kõrval ka igasuguse puuvilja kasvatus. Loomakasvatus, eriti aga lambakasvatus, omab suure tähtsuse. 50 masinatraktori ja enam kui 3000 traktoriga harivad kolhooside põlde, kuhu on koondunud 90 prots. talundeid. Tsaariajal kuulusid maad kolonisaatoritele.

Tadshikistani tööstus, milline on pea täies ulatuses loodud alles Nõukogude ajal, areneb hoogsalt. Tööstustoodang on tsaariaegselt 1 miljonilt rublalt tõusnud 116 miljoni rublale (1936. a.), ühtlastest hindades võetult, s. o. enam kui sajakordselt. Tadshikistan omab nüüd tekstiil-, toidainete-, söe-, nafta- ja teisi tööstusi.

Vabariigi kultuuriline tõus on otse imetlusväärne. Alg- ja keskkoolides õpib praegu 500 korda rohkem õpilasi kui tsaariajal (1914. a.), kuna siis oli õpilasi vaid 400 ja ka kirjaoskajaid ainult 2 prots. rahvastikust. Tadshikistan omab rea kõrgemaid õppeasutusi, nagu pedagoogika- ja arstiteaduse-instituudid ja teised. Leninabadi linnas tegutseb aianaduse teaduslik instituut, ja Stalinabadis asub Teaduste akadeemia osakond. Praegu ilmub Tadshikistanis üle 60 ajalehe ja 5 ajakirja. Enamik rahvastikust on juba kirjaoskav.

Kõik saavutused rahvamajanduses ja kultuuris eredalt peegelduvad Tadshikistani riigieelarve kasvus. Riigieelarve ulatus 1926. aastal 6,5 miljoni rublale, kuid 1938. aastal, juba 449 miljoni. Kulutusi tehti peamiselt rahvahariduse ja tervishoiu peale, kuna tsaariajal Tadshikistanis arstiteadus oli tundmatu. Ka kaubanduse läbikäikude kasv näitab Tadshikistani rahvastiku elutaseme tõusu. Võrreldes 1933. aastaga on kaubanduse läbikäik suurenenud 1937. aastaks ligi 4-kordselt, kuna hinnatase muutus samal ajal vaid vähe.

Tadshiki liiduvabariik loodi endise Buhhaara rahvavabariigi idaosast ja Nõukogude Turkestani vabariigi osast.

Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Казахская Советская Социалистическая Республика.

Kasahhi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik asub määratusuurel maa-alal Kesk-Aasia põhjaosas, Volgast kuni Lääne-Hiina piirini. Kasahstani territooriumile (2.744 tuhat ruutkm.) mahuks kogu Lääne-Euroopa ilma poolsaarteta. Ta seisab pindala suuruselt teisel kohal liiduvabariikide seas, olles vaid RSFSR'i taga ja märksa ületades teised 9 liiduvabariiki kokkuvõetult. Kasahstan koosneb järgmistest oblastitest: Aktjubinski, Alma-Ata, Ida-Kasahstani, Lääne-Kasahstani, Karahanda, Kustanaiski, Põhja-Kasahstani, Lõuna-Kasahstani, Gurjevi, Ksõl-Orda ja Pavlodari. Kasahstani elab umbes 4 prots. Nõukogude Liidu rahvastiku üldarvust. Neist umbes 60 prots. langeb kasahhidele, 20 prots. — venelastele, 13 prots. — ukrainlastele jne. Pealinnaks on Alma-Ata.

Kasahstan on enamjaolt ühetasane metsa- ja stepimaa. Ent sellaste ainult karjapidamiseks kõlbeliste maade kõrval leidub ka põllupidamiseks sobivaid maid. Osalt aga leidub kõrgeid mäestikke.

Tsaariajal kogu see tohtu maa-ala kujutas enesest elutut steppi ja pooleldi mahajäetud piirkonda, kus elasid vaid rändrahvad. Nüüd aga vabariigi äärmiselt rikkalikud mineraalvarad — kuld, hõbe, nafta, süsi, vask, tina, tsink, teised värvilised metallid, vosvoriidid jne. — leiavad järjest suurenevat kasutamist. On loodud rida tööstusharusid — nafta, söe, keemia, värviliste metallide ja toitaine; mitu elektrijaama on ehitatud, nende hulgas ka suurimaid üle Nõukogude Liidu. Millised hiilgavad väljavaated on sealsel tööstusel, näitab see, et nafta- ja tagavarade suuruselt Kasahstan (Embarajoon) asub teisel kohal Nõukogude Liidus, ja et ta söetagavarad on vaid vähe väiksemad kui Donetski basseini omad. Ainuüksi Karahandas, Nõukogude Liidu tähtsuselt kolmandas söebaasis, leidub umbes 56 miljardit tonni kivisütt. Uute värvilise metallurgia tehaste täielisel

käikulaskmisel Kasahstan astub sel alal esimesele kohale Nõukogude Liidus.

Kasahstani tööstus oli tsaariajal tähtsusetu, nagu kogu ta majandus oli hoopis arenematu, ja tegeles peamiselt looma-toorainete eeltöötlemisega Euroopa-Vene tööstuse tarbeks. 1913. aastal ulatus Kasahstani tööstuse üldtoodang 51 miljoni rublale (1926/27. a. hindades arvatult). Ent nüüd on tööstustoodang võrratult (12-kordselt) kõrgem, ja ta väärtus ulatub 604 miljoni rublale samades hindades.

Peagu kõik (98 prots.) talumajapidamised on koondunud kolhosidesse. Praegu töötab umbes 300 masinatraktorijaama 24 tuhande traktori ja 7,4 tuhande kombainiga. Tähtsaimaks põllumajandusharuks on karjakasvatuse (veised, lamad ja hobused). Karja arv on viimase 2—3 aastaga tõusnud kahekordseks, ja Kasahhi vabariik omab karjakasvatuse ühe esikohtadest Nõukogude Liidus. Karjakasvatuse kõrval harrastatakse ka maaharimist: on hakatud kultiveerima nisu, riisi, puuvilla, tubaka ja puuvilja kõrval ka uusi kultuure, nagu kenaf, suhkrunaeris, kautshuktaimeid. Ka kaalandus omab silmapaistva koha.

Vaatamata põllumajanduse tunduvale kasvule on tööstus oma osatähtsuse rahvamajanduse üldtoodangus tõstnud ülekaalukaks, nii et praegu tööstustoodang ületab põllumajandustoodangu.

Nõukogude valitsuse kestel on Kasahstani raudteedevõrk laienenud kolmekordseks.

Kirjaoskamatus on juba üldjoontes kadunud. Varemalt tervelt 98 prots. sealselt rahvastikust ei osanud lugeda ega kirjutada. Üldine koolikohustus on maksma pandud. Varematel aegadel õppis alg- ja keskkoolides vaid 105 tuhat õpilast, kuid nüüd on nende arv tõusnud 1 miljoni peale. 16 kõrgemas õppeasutuses õpib tuhandeid üliõpilasi.

Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik.

Киргизская Советская Социалистическая Республика.

Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik asub Kesk-Aasia idapoolseimas osas, Lääne-Hiina piiril. Ta haarab 197 tuhande ruutkilomeetri suuruse maa-ala. Rahvastik moodustab umbes 1 prots. Nõukogude Liidu kogu rahvaarvust. Enamus rahvastikust (67 prots.) on kirgiisid, 12 prots. — venelased ja 11 prots. — usbekid, edasi leidub ukrainlasi ja teisi. Pealinnaks on Frunse. Kirgiisias, nagu ka Armeenias ja Turkmenistanis, puuduvad kraid ja oblastid, autonoomsed vabariigid ja oblastid.

Kirgiisias on kõrgete mäestike maa. Ainult paaris suuremas orus on tingimused põlluharimisele soodsad, ja neisse on koondunud kogu tööstus, põllutöö, kõik linnad. Mäestike rikkalikel rohumaadel on arenenud karjakasvatus, milline on Kirgiisias põllumajanduse peamiseks haruks; enamjaolt kasvatatakse lambaid. Orgude viljarikas maa on väga soodne aiandusele ja teravilja, puuvilja, kenafi, kendõri, suhkrunaeri ning tubaka kasvatamisele. Hektarisaagid näitavad suurt tõusu. Külvipind on võrreldes tsaariaegsega kasvanud umbes 50 prots. võrra. 92 prots. talumajapidamistest on astunud kolhoosidesse. Töötab 55 masinatraktorijaama 4 tuhande traktoriga, 500 kombainiga jne.

Varemalt olid Kirgiisias rikkalikud maapõuevarad vähe tuntud. Nende tõsine uurimine algas alles Nõukogude valitsuse ajal. Peamiseks varaks on kivisüsi, kuid on avastatud ka mustmetalle, naftat, väävlit, vaske ja palju teisi.

Tsaariaegses Venes oli Kirgiisias veelgi rohkem mahajäänud asumaaks kui Kasahhstan. Mõlemal maal oli tsaarivalitsus päriselanikelt parimad maad ära võtnud ja sisserändajatele üle annud.

Päriselanikud olid karjakasvatavaks rändrahvaks. Kirgiisias tööstus koosnes vaid reast väikestest ettevõtetest.

Nüüd on Kirgiisias teinud suuri edusamme. Pärisrahvas on enamjaolt, nagu Kasahhstaniski, rändelust loobunud. Asutati suurtööstus. Ehitati kümneid tööstusettevõtteid ja elektriijaamu. Praegu annab söetööstus 11 korda rohkem sütt kui tsaariajal. Peale söetööstuse on arendatud metallurgia-, tekstiil-, toidainete-, naha- ja naftatööstust. Kõige selle tagajärjel Kirgiisias suurtööstuse toodang on tõusnud enam kui sajakordseks 1913. aasta vastu.

Märksa on paranenud ka transportolud. Varemalt puudusid nii raudteed kui ka autoteed. Nüüd on ehitatud raudteeliini ja üle Pamiiri kõrgeimate mäeseljandike suurepärase autotee; teise suure autotee ehitamine läheneb lõpule.

Vabariigi eelarve areng on mõjuvaks tõenduseks ta majanduslikule ja kultuurilisele tõusule. Eelarve tulud ja kulud on viimase 12 aastaga kasvanud 50-kordseks.

Ülisuuri edusamme on tehtud kultuuri alal. Tsaariajal ainult 1/2 prots. Kirgiisias rahvastikust oskas lugeda ja kirjutada. Nüüd omab vabariik 1800 alg- ja keskkooli umbes 250 tuhande õpilasega (1914. aastal — 7 tuh. õpilast), 12 tehnikumi, 3 kõrgemat õppeasutust ja mitu teaduslikku uurimisinstituuti. Kirgiisias keeles ilmub kümneid ajalehti ja ajakirju, kuna 1913. aastal vaid 1 ajaleht. Teatrid on Kirgiisias 5, kinod üle 200, kuna tsaariajal teatrid hoopis puudusid ja kinod oli vaid üks.

Rahvahulkade elutase näitab, nagu Kasahhstaniski, suurt tõusu seoses rahvamajanduse eduka arenguga.

Финансы Эстонии.

EESTI FINANTSID.

I. Государственный бюджет.

I. Riigi eelarve.

В первые годы самостоятельности государственное хозяйство Эстонии велось без твердого бюджетного плана, ибо тогдашняя военная обстановка, к тому же в условиях неналаженности наспех созданного государственного аппарата, исключала возможность к этому. Расходы были чрезвычайно высокими и далеко превышали доходы, черпавшиеся в основном из денежной эмиссии, займов и реализации золотых запасов. Лишь на 1921 г. была составлена твердая смета госбюджета, но и в этом году, как и в предыдущие 1918—1920 гг., бюджет был сведен с крупным дефицитом. В 1922 г. впервые госбюджет показал превышение доходов над расходами вследствие как сильного увеличения доходов, так и сокращения расходов, и с тех пор обыкновенные госрасходы всегда покрывались обыкновенными доходами, а возникавший в кризисные 1930—1933 гг. дефицит исключительно вызывался чрезвычайными расходами.

Финансы государства находятся в ведении министерства народного хозяйства, составляющего сметы госбюджета и наблюдающего за выполнением их. Сметы представляются правительством парламенту — Государственному Собранию — для утверждения. Парламент может увеличивать расходы лишь с согласия правительства. Денежные операции государства осуществляются через Эсти Банк.

Картину развития государственного бюджета дает следующая таблица:

Динамика госбюджета Эстонии.*)
Eesti riigieelarve areng.

	Доходы.	Расходы.	±
	(млн. крон).		
1918/19 г.	2,3	10,5	— 8,2
1920 г.	26,1	32,4	— 6,3
1921 г.	52,2	66,0	—13,7
1922 г.	65,1	54,7	+10,4
1923 г.	67,2	68,8	— 1,6
1924 г.	69,7	71,4	— 1,7
1925 г.	76,6	74,8	+ 1,8
1926 (I—III) . . .	19,0	18,8	+ 0,2
1926/27 г.	85,7	83,1	+ 2,6

	Доходы.	Расходы.	±
	(млн. крон)		
1927/28 г.	89,5	86,9	+2,6
1928/29 г.	91,9	90,8	+1,1
1929/30 г.	95,7	95,7	—
1930/31 г.	91,9	97,0	—5,1
1931/32 г.	82,7	87,1	—4,4
1932/33 г.	66,1	68,5	—2,4
1933/34 г.	65,2	65,2	—
1934/35 г.	73,9	73,8	+0,1
1935/36 г.	79,5	79,4	+0,1
1936/37 г.	90,2	90,1	+0,1
1937/38 г.	99,7	99,7	—
(предв. дан.)			
1938/39 г. (смета)	99,3	99,3	—

В связи с успешным развитием народного хозяйства и вместе с тем доходов населения почти неуклонный рост из года в год показывали доходы и параллельно с тем расходы государства. Доходы государственного бюджета выросли с 52,3 млн. крон в 1921 г. до 95,7 млн. крон в 1929/30 бюджетном году, т. е. почти в два раза (при лишь небольшом изменении покупательной силы их, судя по движению уровня цен за тот же период). Затем, с возникновением экономического кризиса, доходы стали сокращаться и к 1933/34 г. достигли нижней точки в 65,2 млн. крон, т. е. на треть меньше докризисных размеров. С изжитием кризиса и новым подъемом хозяйства опять начался быстрый рост доходов, и в прошлом 1937/38 году они составили сумму в 99,7 млн. крон, что немного превышает уже и докризисный уровень их; на деле рост является еще большим, если принять во внимание повышение покупательной силы кроны, поскольку индекс оптовых цен ниже 1929 г. все еще на 14 проц. В текущем 1938/39 году, судя по данным за первые 5 мес., доходы показывают незначительное снижение (на 0,7 проц.), причем смета была составлена на уровне прошлого года.

В первые годы самостоятельности вплоть до 1921 г., как уже выше было

*) Цифры за 1918—1927 гг., т. е. за годы до введения золотой кроны, также приведены в кронах, по курсу: 100 марок = 1 крона. — Начиная с 1926 г., бюджетный год исчисляется с 1 апреля по 31 марта.

отмечено, в силу крупных военных расходов и необходимости восстановления народного хозяйства, а также непрерывного падения курса эстонской марки, расходы сильно превышали доходы, и получался крупный дефицит, покрывавшийся денежной эмиссией, займами и использованием золотых запасов. Начиная уже с 1922 г. вплоть до последнего предкризисного 1929/30 года бюджет сводился уже с остатком. В кризисные годы опять образывался дефицит, исключительно в связи с чрезвычайными расходами на противокризисные мероприятия; дефицит покрывался займами, остатками с предыдущих лет и кассовыми резервами. Но, благодаря перелому в кризисе, с 1933/34 г. восстановилось равновесие в бюджете, порой даже с небольшим преобладанием доходов над расходами.

Государственное хозяйство играет крупную роль в народном хозяйстве Эстонии. Около 75 проц. всей лесной площади находится в собственности государства; государственные банки имеют руководящее значение в деле развития экономики; железные дороги и связь находятся в руках государства; государство обладает целым рядом крупных промышленных предприятий и т. д. В результате сумма госдоходов достигает сейчас ниже 25 проц. всего народного дохода Эстонии. При этом в силу более быстрого, по сравнению с народным доходом, роста госдоходов удельный вес последних все время показывал повышение, также и в кризисные годы, когда сокращение народного дохода шло более быстрым темпом, чем падение госдоходов. За послекризисное время доля госдоходов несколько пала в силу сравнительно более быстрого роста народного дохода. Столь высокий удельный вес государственного хозяйства во всей экономике страны еще более усиливает тесную зависимость его от последней, и поэтому развитие экономики находится в постоянном, немедленном отражении в государственном бюджете, являющемся, ведь, финансовым планом государственного хозяйства.

Структура доходной части государственного бюджета и изменения в ней явствуют из следующей таблицы (в ней,

как и во всех нижеследующих таблицах, приведены сравнительные данные, по возможности, за одни из начальных годов самостоятельности, последний докризисный 1929/30 год, кульминационный кризисный 1932/33 год и предварительные за новейший 1937/38 год):

Доходы по госбюджету Эстонии.
Eesti riigieelarve tulud.

	1922	1929/30	1932/33	1937/38
	(млн. крон)			
Прямые налоги	7,2	7,7	7,2	11,9
Косвенные налоги	22,3	31,8	22,1	37,4
в т. ч. тамож. пошл.	15,3	21,1	13,4	22,7
Госуд. предприятия и имущества	29,9	46,1	32,0	49,7
в т. ч. спирт, монополия	10,7	13,7	10,2	17,7
Разные доходы	0,7	0,8	1,6	0,8
Чрезвычайные доходы	5,1	9,5	3,3	0,3
Всего	65,2	95,9	66,2	100,1
Возвращено доходов предыд. лет	0,1	0,2	0,1	0,4
Всего доходов	65,1	95,7	66,1	99,7

Доходы распределяются сейчас почти поровну между двумя источниками их: налогами и государственными предприятиями и имуществами; разные и чрезвычайные доходы (займы, реализация госимущества и т. п.) составляют лишь незначительную часть доходов. При этом характерно, что удельный вес налогов показывает, начиная с кризисных лет, рост: в докризисное время он составлял 40 проц., вместо нынешних 50 проц., всей суммы доходов. Параллельно с повышением значения налогов удельный вес доходов от государственных предприятий и имущества снижался, и в этой связи интересно отметить, что к 1937/38 году докризисный уровень доходов (1929/30 г.) превзойден, главным образом, за счет налогов, сумма которых выше докризисного почти на 10 млн. крон, тогда как доходы по государственным предприятиям и имуществам превышены только на 3½ млн. крон. Из государственных предприятий важнейшими являются железные дороги, почта, телеграф и телефон, спиртовая монополия; далее следует отметить еще и государственную лесопромышленность, государственные банки, ряд промышленных предприятий в сланцевой, целлюлозной, кирпичной и других отраслях.

В весьма значительной части (40 проц. всей суммы) доходы составляются, собственно, из поступлений по таможенной пошлине и спиртовой монополии.

Что касается налоговой системы, то перевес имеют косвенные налоги, на которые приходится $\frac{3}{4}$ всех налоговых поступлений (еще выше была их доля в последние предкризисные годы). Важнейшим из них является таможенный налог (около $\frac{1}{2}$ всех налоговых поступлений); далее идут акцизы, гербовый и другие сборы и пошлины. Среди прямых налогов руководящее место занимают подоходный и промысловый налоги, дающие в равных частях подавляющее большинство ($\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$) поступлений по прямым налогам. Остальные прямые налоги (налог с недвижимостей, налог на проценты с капиталов, крепостная пошлина, налог на наследств и дарений и т. д.) играют небольшую роль. Представление об охвате населения основными прямыми налогами дают следующие цифры: в 1935/36 году обложению подоходным налогом подлежало 44,4 тыс. физических и юридических лиц с валовым доходом в 3,0 млн. крон, а обложению промысловым налогом, т. е. налогом с прибыли предприятий — 11,0 тыс. предприятий с валовой прибылью в 2,9 млн. крон.

Более правильное представление о структуре бюджета дает нетто-бюджет, так как, в отличие от официального брутто-бюджета, в котором по основным предприятиям дается валовой доход их, в него включается только сумма прибыли их. Доходная часть нетто-бюджета за 1936/37 г. представляется, в сопоставлении с с брутто-бюджетом, следующей:

	Нетто-бюджет.	Брутто-бюджет.
	(млн. крон)	
Прямые налоги	9,8	9,8
Косвенные налоги в т. ч. тамож. пошлина	34,4	34,4
Гос. предприятия и имущества	21,4	21,4
в т. ч. спирт. монополия	23,6	45,0
Разные доходы	12,3	15,9
Чрезвыч. доходы	0,6	0,7
Чрезвыч. доходы	0,5	0,5
Всего	68,9	90,4
Возвращ. доходов предыд. лет	0,2	0,2
Содержание нало- гового аппарата	1,1	—
Всего доходов	67,6	90,2

Как видно, доходы нетто-бюджета на четверть ниже цифр брутто-бюджета. В нетто-бюджете удельный вес налогов оказывается гораздо выше, составляя крупное большинство ($\frac{2}{3}$) всех доходных поступлений, а доходы с госпредприятий и госимуществ дают только около трети.

Состав расходной части государственного бюджета и динамика ее явствуют из следующей таблицы (охватывающей период 1927/28 — 1935/36 гг., так как за предыдущее и последующее время не имеется распределения расходов по целевому признаку):

	Расходы по госбюджету Эстонии.			
	<i>Eesti riigieelarve kulud.</i>			
	1927/28	1929/30	1932/33	1935/36
	(млн. крон)			
Общее управление и юстиция	5,4	6,0	4,5	5,5
Народное просвещ. и культура	9,4	10,4	7,5	8,0
Соц. обеспечение и призрение, здра- воохранение	4,8	6,7	5,0	5,6
Охрана внутрен. и внешней безопас- ности	23,1	23,8	17,3	20,5
в т. ч. военное министерство	18,7	18,5	12,9	15,0
Народн. хозяйство	41,0	44,2	31,1	36,8
в т. ч.: транспорт и связь	24,2	28,8	18,4	19,8
сельск. хозяйство	9,2	6,6	8,6	6,4
активизация нар. хозяйства	—	—	—	3,9
прочее	7,6	8,8	4,1	6,7
Внутрен. и внеш- ние долги	3,2	4,6	2,5	3,1
Всего расходов	86,9	95,7	68,5	79,5
В том числе чрез- вычайн. расходы	16,2	12,3	7,9	13,4
В том числе капи- таловложения	?	15,5	5,9	12,8

На первом месте стоят расходы на финансирование народного хозяйства, составляющие почти половину всей расходной части бюджета; из них расходы на все виды транспорта и связи, являющиеся, ведь, в основном государственными, составляют свыше половины. Остальная часть этих расходов шла, главным образом, на развитие сельского хозяйства (мелиорация, землеустройство, пре-

ми на сельскохозяйственные экспортные продукты и т. д.), на спиртовую монополию и на так называемую активизацию народного хозяйства. Последняя статья расходов впервые появилась в бюджете в 1934/35 году и предназначена в основном для постройки новых промышленных госпредприятий, а также общественных строений. Крупные затраты на народное хозяйство, несомненно, оказали сильное содействие процессу изжития кризиса и новому подъему в экономике Эстонии.

Второе место занимают расходы на охрану внутренней и внешней безопасности государства, составляя около четверти всех расходов, причем подавляющее большинство их приходится на военное министерство. На остальные расходы вместе (общее управление, народное просвещение и культура, социальное обеспечение и призрение, здравоохранение и погашение государственных долгов) идет только $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ общей суммы расходов.

Довольно значительное место занимают, наряду с обыкновенными расходами, чрезвычайные расходы; под этой статьей проводятся суммы, идущие на строительство железных дорог и других объектов, на развитие экономики, создание разных фондов. — Расходы, носящие характер капиталовложений, составляют крупную часть общих расходов бюджета, достигнув в 1937/38 г. около 19 млн. крон., или $\frac{1}{5}$ всей суммы.

Что касается динамики структуры расходов за период 1927/28 — 1935/36 гг., то удельные веса основных статей пребывали почти стабильными, если не считать роста доли расходов на социальное обеспечение, призрение и здравоохранение, а также небольшого снижения доли расходов по военному министерству до уровня существовавшего в 1924—1925 гг.; доля расходов на народное просвещение также пала.

Расходная часть нетто-бюджета за 1935/36 год, т. е. за исключением расходов госпредприятий, показывает сумму в 60,0 млн. крон., т. е. на четверть меньше расходов бюджета за тот же год в 79,5 млн. крон. Структура расходов нетто-бюджета выведена по иному принципу, чем структура бюджета, и поэтому они не сравнимы. Она представляется следующей (в млн. крон.):

Глава Государства, парламент и госуд. контроль	0,5
Управление государством и внутренняя администрация	12,3
Оборона государства	14,6
Исполн. дела и представительства	1,0
Пополнение фондов и капиталов	5,7
Организация народного хозяйства	3,5
Народное просвещение	6,4
Здравоохранение, соц. призрение и страхование	2,3
Пенсии	3,3
Разные субвенции	4,4
Пополнение имуществ и ценностей	2,9
Погашение госдолгов и процент. по ним	3,1
Всего расходов	60,0

Если в брутто-бюджете господствующее место занимают расходы на финансирование народного хозяйства, то в более правильном нетто-исчислении они, в силу отпадения расходов по линии госпредприятий и имуществ (особенно железных дорог и связи), отступают на задний план, а на первое место выдвигаются расходы на управление государством и оборону, составляющие вместе половину всех расходов бюджета. Другая половина расходов примерно поровну распределяется между народнохозяйственными расходами (с учетом фондов и т. д.) и остальными статьями (народное просвещение, здравоохранение и т. д.).

Подробная номенклатура государственного бюджета за 1937/38 и 1938/39 гг. приведена в конце обзора на стр. 168.

Для полноты картины о публичных финансах следует вкратце охарактеризовать также и бюджеты местных самоуправлений — городских, местечковых, уездных и волостных, составляемые независимо от государственного бюджета самими органами самоуправлений. Местными финансами ведают финансовые отделы самоуправлений.

Доходы по бюджетам местных самоуправлений.

Kohaliste omavalitsuste eelarvete tulud.

	1923	1929/30	1932/33	1936/37
	(млн. крон.)			
Города	7,1	12,1	9,4	13,5
Местечки	0,4	0,5	0,4	0,3
Уезды	3,3	6,4	4,1	6,2
Волости	?	5,1	4,4	5,4
Всего	?	24,1	18,3	25,4

Бюджеты местных самоуправлений перераспределяют резко меньшие по объему ресурсы: общая сумма доходов их состав-

ляет около четверти доходов государственного бюджета.

Доходы местных самоуправлений показывали в докризисный период резкий рост, затем, во время кризиса — сильное падение, сменившееся за последние годы новым ростом. В результате превышен уровень доходов, имевшихся в последнем докризисном 1929/30 г.

Доходы складываются больше чем на половину из налоговых поступлений, в том числе и отчислений от государственных налогов, идущих непосредственно в распоряжение местных бюджетов. Расходы примерно в пределах 40 проц. направляются на удовлетворение потребностей в области народного просвещения, социального призрения и здравоохранения.

Для характеристики имущественного положения государства приводим общий баланс его за 1934 и 1937 гг. (более ранние данные из-за недостаточной полноты их не сравнимы):

Баланс государства.

Riigi bilanss.

(на 31 марта, в млн. крон)

	1934	1937
Актив.		
Кассовые резервы	2,0	15,2
Ценные бумаги	17,4	11,9
Спец. капиталы и фонды	120,8	
Ссуды на счет государства в		173,4
Банке Долгоср. Кредита	13,6	
Матер. имущества государства	374,6	377,2
Разные требования	17,2	17,1
Прочие активы	1,8	4,8
Всего	547,4	599,6
Пассив.		
Госуд. займы	134,8	119,1
в т. ч. внешние	120,4	113,0
Прочие пассивы	4,8	9,9
Всего	139,6	129,0
Чистое имущество	407,8	470,6
Итого	547,4	599,6

Актив баланса государства показывает небольшой рост в 10,5 проц. против 1934 г., происшедший в основном по линии специальных капиталов и фондов. В виду того, что в пассивах сумма государственного долга значительно пала, чистое имущество государства выросло, по сравнению с 1934 г., на 62,8 млн. крон, или 15,4 проц.

Основная активная статья — материальные имущества государства — состояла из следующих объектов:

Материальные имущества государства.

Riigi materiaalsed varad.

	1934	1937
	(млн. крон)	
Земли и леса	113,9	113,9
Жилые дома	26,7	25,8
Жел. дороги с подвижным составом и т. д.	75,4	86,8
Имущества военного министерств.	67,3	70,3
Порты, судна, связь и т. д.	46,7	49,1
Оборудование, инвентарь и т. д.	17,1	18,6
Материалы и разные запасы	17,6	12,6
Разные нераспредел. имущества	9,9	0,2
Всего	374,6	377,2

Как видно, важнейшей статьёй материальных имуществ являются земли и леса (почти треть общей стоимости), далее идут железные дороги и имущества военного министерства, оцениваемые вместе около 40 проц. всех имуществ; остаток (около 1/3) приходится на остальные виды имуществ. По сравнению с 1934 г., общая стоимость имуществ почти не изменилась, несмотря на значительный прирост имуществ по линии железных дорог, чему, главным образом, противостоит крупное сокращение материалов и разных запасов.

Что касается государственных долгов, то общая сумма их достигла к концу 1937 г. 116,9 млн. крон, не считая эмитированных казначейством разменных денег, сумма которых составила на тот же срок 6,5 млн. крон. Динамика задолженности государства была следующей (в 1921 и 1937 гг. на 31 дек., в 1929 и 1933 гг. на 31 марта):

Государственные долги.

Riigivõlad.

	1921	1929	1933	1937
	(млн. крон)			
Внешние долги	66,5	111,0	110,4	111,0
Внутренние долги	2,7	0,5	8,3	5,9
Всего	69,2	111,5	118,7	116,9
Сверх того, выпущено казнач. денег	27,6	4,4	6,2	6,5

Как видно, задолженность государства, возникшая в силу необходимости покрытия расходов по ведению войны в начале самостоятельности и в подавляющей части обусловленная иностранными займами на

нужды войны, за докризисное время выросла к 1929 г. более чем на половину. Резкий рост объясняется в основном полученным в 1927 г., при содействии Лиги Наций, крупным иностранным займом в 28 млн. крон (для проведения денежной и банковской реформы). За кризисные и послекризисные годы задолженность пребывала стабильной. При этом следует отметить, что, начиная с 1932 г., прекращены платежи по военным внешним долгам как по погашению их, так и уплате процентов по ним, а возникающая из неуплаты процентов дополнительная задолженность не прибавляется к сумме долга. По другим долгам платежи производятся аккуратно.

Внешние долги, по состоянию к концу 1937 г., распределяются по странам и видам так (в 1000 крон):

Англия:	
военный междууправит. заем	15.268
продов. междууправит. заем	4.003
долг фирме «Викерс Лтд»	37
США:	
военный междууправит. заем	60.595
Швеция:	
междууправит. сельскохоз. торг. кредит	188
заем от шведского спичечного треста	6.794
Заем денежной реформы:	
реализовано в США	12.779
„ в Англии и Голландии	11.322
Всего	
	110.956

Военные займы, заключенные исключительно в первые годы самостоятельности, составляют крупное большинство ($\frac{2}{3}$) всей иностранной задолженности. Остальные займы были заключены в целях развития народного хозяйства. Крупнейшим кредитором являются США, на которые приходится $\frac{2}{3}$ всей внешней задолженности, за ними идет Англия ($\frac{1}{4}$ суммы). Остаток приходится на долю Швеции и Голландии.

Задолженность государства сравнительно невысока, достигая почти 100 крон на душу населения Эстонии.

II. Денежное дело.

II. Rahandus.

С завоеванием государственной самостоятельности перед Эстонией предстала задача создания собственной денежной системы, притом в условиях полной

дезорганизованности денежного дела. Наряду с германскими деньгами, пущенными в ход во время германской оккупации, в обращении имелась русская валюта, успешная к тому времени притти в полное расстройство, а также финские марки. К тому же только-что возникшее государство обладало крайне скудными ресурсами для покрытия текущих расходов, а тем более расходов, связанных с ведением войны в начале самостоятельности. При таких условиях в начале 1919 г. были пущены в обращение казначейские знаки, которые, наряду с облигациями внутреннего займа, эмитированного еще в конце 1918 г., были первыми законными платежными средствами независимой Эстонии; все другие валюты лишились этой функции. В качестве денежной единицы была установлена эстонская марка. Денежная эмиссия послужила главным источником покрытия дефицита в государственном бюджете, обусловленного огромными военными расходами.

Затем в начале 1921 г. основанный в 1919 г. эмиссионный банк Эсти Банк, деятельность которого до этого ограничивалась функциями обычного коммерческого банка, приступил к выпуску банкнот, позже полностью вытеснивших и заменивших казначейские знаки государства. Ресурсы для создания прочной денежной системы были вначале весьма ограничены. Солидную базу для нее составили 15 млн. золотых рублей, полученные от СССР в 1920 г. на основе мирного договора между Эстонией и СССР. Это золото послужило реальным обеспечением банкнотного обращения.

В первые послевоенные годы, в ходе восстановления народного хозяйства, резко выросла потребность в кредитах. За недостатком капиталов в стране (сбережения народа аннулировались вследствие катастрофического падения стоимости денег во время мировой войны и революций) для удовлетворения спроса на кредит приходилось прибегать к еще большему расширению эмиссии, а позже и к реализации золотых запасов, переданных государством Эсти Банку.

В результате твердоценное покрытие резко сократилось, и курс марки стал

в 1923—1924 гг. падать, чему способствовал и неурожай. В целях сокращения денежной массы возникла необходимость в стягивании ссуд Эсти Банком. Однако, эти попытки успеха не имели, ибо большая часть выданных ссуд оказалась неликвидной. В том же году для ограничения спекуляции инвалютой, возникшей в связи с падением марки, и для нормализации денежного рынка была проведена валоризация ссуд: в качестве расчетной единицы была введена эстонская золотая крона, и все ссуды стали исчисляться в этой твердой кроне. В силу как этого мероприятия, так и благоприятной конъюнктуры для экспорта на внешних рынках удалось выйти из тяжелого положения, в которое денежное хозяйство попало вследствие кредитной инфляции, и крона опять стабилизировалась к началу 1925 г.

Однако, для создания полной прочности денежной системы необходимо было пополнить резко сократившееся твердое покрытие, ибо сокращение эмиссии оказалось невозможным из-за неликвидности ссуд, выданных Эсти Банком и в большей части, по существу, превратившихся в долгосрочные. Вместе с тем обострилась необходимость в освобождении Эсти Банка от этих долгосрочных кредитов и превращения его в чисто-эмиссионный банк.

Старания в этом направлении возымели успех, и в 1927 г., благодаря заключенному при помощи Лиги Наций внешнему займу в 1.350.000 англ. фунтов (займ — 7%-ный, обеспечением его являются доходы от акцизов на табак, пиво, спички и менее важные предметы), оказалось возможным провести денежную и банковую реформу. Реформа свелась к следующему. Новой денежной единицей стала крона, делящаяся на 100 сентов, т. е. 100 прежних марок. Стоимость кроны была установлена в 100/248 грамм чистого золота. Под эстонскую валюту была, таким образом, подведена настоятельно необходимая золотая основа, тогда как прежняя марка не имела твердой золотой стоимости. Вместе с тем Эсти Банк обязался разменять имевшиеся в обращении казначейские знаки на выпускаемые им банкноты. Банкноты стали, следовательно, единственным видом денег, если

не считать разменных знаков, весьма ограниченное право выпуска которых осталось за казначейством. Выпускаемые Эсти Банком банкноты, считая с текущими счетами в нем, должны быть покрыты не менее, чем на 40 проц.; покрытием могут быть золото и инвалюта. 1.000.000 англ. фунтов полученного займа были в качестве покрытия переданы Эсти Банку, а остальные 350.000 фунтов — вновь созданному Банку Долгосрочного Кредита, перенявшему от Эсти Банка долгосрочные ссуды. Эсти Банк обязывается держать стоимость кроны на установленном законом уровне и регулировать кредитный рынок и денежное обращение.

По проведении денежной и банковской реформы положение денежного рынка сильно укрепилось, что продолжалось вплоть до начала кризиса в 1930 г.

Ход динамики денежного обращения характеризуется следующей таблицей:

Динамика денежного обращения.
Rahaliikluse areng.

	1921	1926	1929	1932	1937
(к концу года, в млн. крон)					
Количество денег в обращении	30,6	35,0	380,	35,5	54,4
в том числе:					
банкноты	3,0	19,1	34,0	31,2	49,1
казначейские знаки	27,6	14,5	—	—	—
разменные знаки	—	1,4	4,0	4,3	5,3
Покрытие	29,5	13,5	27,2	19,7	51,2
% покрытия текущ. обязательств Эсти Банка*)	(96,4)	(40,2)	54,1	44,3	59,0

В докризисный период, вплоть до 1929 г., общее количество денег в обращении показывало, в соответствии с расширением народнохозяйственных оборотов, рост, сменившийся за годы кризиса сокращением. В процессе послекризисного нового подъема экономики денежное обращение начало быстро расширяться и сейчас почти на половину превышает сумму докризисного 1929 г. При этом, если вначале казначейские знаки играли крупную, сперва даже доминирующую, роль, то

*) Проценты покрытия за 1921 и 1926 гг. исчислены с денежного обращения (без разменных денег), а за следующие годы, в соответствии с требованиями нового денежного закона — со всей суммы текущих обязательств (банкноты + текущие счета) Эсти Банка.

уже к 1928 г. они были полностью заменены банкнотами.

Твердоценное покрытие, образовавшееся почти целиком из золота, полученного от СССР, показывало после 1921 г. быстрое сокращение, вызванное, как выше отмечено, тем обстоятельством, что в виду крайнего недостатка в денежных капиталах ссуды стали выдаваться из сумм покрытия, вследствие чего стоимость последнего к 1926 г. сократилась до половины уровня 1921 г. Лишь с поступлением новых средств из сумм внешнего займа покрытие резко выросло. В годы кризиса эти резервы снова сильно уменьшились, но к настоящему времени уже почти вдвое превышают докризисный уровень. Сумма покрытия фактически еще больше, так как золото, имевшееся в распоряжении Эсти Банка к моменту девальвации кроны в 1933 г., на сумму в 19 млн. кр., учтено по старому курсу в 40 проц. ниже нынешнего. Столь сильный рост твердоценного покрытия в основном обусловлен в первые послекризисные годы активным балансом внешней торговли, а в последние два года пассивности внешней торговли — иностранными вложениями в эстонскую промышленность, а также увеличившимся заработком эстонского торгового флота за границей.

Точно также и процент покрытия текущих обязательств (банкнот и текущих счетов) Эсти Банка пал за время кризиса, но теперь опять составляет почти 60 проц. Ни за один год после проведения денежной реформы процент не опускался ниже предусмотренного законом минимума в 40 проц. — Что касается текущего 1938 года, то денежное обращение еще значительно выросло, а процент покрытия остается примерно на прошлогоднем уровне.

Движение курса эстонской марки и кроны характеризуется следующей таблицей (доллар оставался стабильным):

Движение курса эстонской марки и кроны.

Eesti marga- ja kroonikursi liikumine.

1 амер. доллар стоил:	
1920 г.	232 марки
1922 г.	342 „
1924 г.	392 „
1929 г.	3,75 крон
1932 г.	3,77 „

Благодаря непрерывному выпуску бумажных денег на покрытие расходов государства, а позже на удовлетворение кредитного голода частного хозяйства, а также благодаря сокращению покрытия эмиссии, курс эстонской марки показывал с небольшим перерывами вплоть до 1924 г. падение, бывшее вначале стремительным. Затем марка стабилизировалась, и курс ее, а затем и кроны оставался, особенно благодаря денежной реформе, неизменным на уровне установленного золотого паритета вплоть до середины 1933 г. При этом, однако, с конца 1931 г. курс поддерживался искусственными мероприятиями по ограничению сделок с инвалютой и строгому контролю над ними со стороны Эсти Банка. Затруднения с кроной вызывались именно крупными убытками, понесенными Эсти Банком в связи с падением в том же году курса английского фунта, из каковой валюты состояло большинство твердоценного покрытия эмиссии Эсти Банка.

В 1933 г., когда кризис достиг кульминационной точки, с целью оживления хозяйственной активности путем поощрения резко сократившегося за время кризиса экспорта, курс кроны был снижен на 35 проц., и дальнейшее движение его было поставлено в зависимость от движения курса английского фунта, причем было установлено твердое соотношение между кроной и фунтом, именно докризисный курс: 1 фунт = 18,35 эст. крон. Девальвация оказала, наравне с другими факторами (перелом в мировом кризисе), благоприятное влияние на экономику, не только прекратив углубление кризиса, но и давши толчок к новому подъему. С 1934 г. курс кроны, исчисляемый в золоте, пребывал с незначительными колебаниями на уровне в 40 проц. ниже своего золотого паритета; в 1938 году изменений в курсе не произошло. Хотя ограничительные мероприятия по валютным сделкам сохраняют силу и до сих пор, но в последние годы почти весь спрос на инвалюту покрывался банкнами, и поэтому уже не может быть речи об искусственной поддержке курса кроны.

III. Банковое дело и кредит.

III. *Pangandus ja krediid.*

В состав кредитной системы Эстонии входят банковские учреждения трех видов — государственные, коммерческие и кооперативные.

Государственными банками являются: Эсти Банк, исполняющий функции эмиссионного банка, т. е. производящий эмиссию против краткосрочных коммерческих векселей; Банк Долгосрочного Кредита, осуществляющий долгосрочное кредитование главным образом промышленности, местных самоуправлений, судоходства, а в незначительной мере и других отраслей; Эстонский Земельный Банк, снабжающий долгосрочным кредитом сельское хозяйство; Государственная Сберегательная Касса, аккумулирующая средства широких слоев населения.

Коммерческих банков, работающих в области краткосрочного кредита, имеется 13, в том числе 2 городских коммунальных банка, а работающих в области долгосрочного кредита — 2, роль которых, однако, по сравнению с государственными банками долгосрочного кредита, представляется совсем ограниченной; из долгосрочных выделяется Эстонский Ипотечный Банк, финансирующий городское строительство. Таким образом, долгосрочный кредит почти полностью сосредоточен в государственных банках.

Кооперативные банковские учреждения представляют собой широко разветвленную сеть из около 220 учреждений краткосрочного кредита (кооперативные банки и ссудосберегательные кассы), в том числе два центральных банка. Кооперативные банки в подавляющем большинстве обслуживают сельское хозяйство.

Сеть кредитных учреждений возникла в основном за время самостоятельности: к концу 1918 г. имелось только 9 коммерческих банков и 91 кооперативный банк.

В виду острого недостатка в капиталах, вызванного обесценением денег за годы мировой войны и революций, в кредитном хозяйстве Эстонии крупную роль играет государство — как в период восстановления народного хозяйства в первые годы государственной самостоятель-

ности, так и во все последовавшее время. Денежные ресурсы частного хозяйства недостаточны для необходимого темпа развертывания производительных сил страны, особенно в сельском хозяйстве и строительстве; точно также и роль иностранного капитала сравнительно мала.

Удельный вес государственного, частного, в том числе кооперативного, секторов в кредитном хозяйстве вытекает из нижеследующих двух таблиц, характеризующих развитие основных сторон деятельности банков. В этих таблицах данные о кооперативных банках приведены лишь по важнейшим из них, на которые, однако, приходится крупное большинство ($\frac{2}{3}$) общих оборотов кооперативных банков.

Движение ссуд.

Laenude liikumine.

	1921	1929	1932	1937
	(к концу года, в млн. крон)			
Коммерческие банки	8,4	83,2	56,5	76,5
в т. ч. Эст. Ипот. Банк	—	6,4	7,1	12,0
Важнейш. коопер. банки	1,5	25,0	23,9	37,7
Эсти Банк	13,4	27,6	22,0	26,7
Банк Долгосрочн. Кредита	—	37,5	41,6	50,2
Эст. Земельный Банк	—	35,0	63,6	88,6
Всего	23,3	208,3	207,6	279,7

В первые годы после войны, в связи с восстановлением народного хозяйства, росла и потребность в кредите, удовлетворение которой в основном ложилось на Эсти Банк, выполнявший наряду с тем и функции эмиссионного банка. Для покрытия спроса на кредит, за недостатком частных капиталов, приходилось использовать как расширение денежной эмиссии, так и реализацию золота, служившим покрытием денежного обращения. Сумма ссуд показала быстрый рост, содействовавший развертыванию хозяйственной активности. В 1924—1927 гг. рост ссуд замедлился вследствие более сдержанной кредитной политики, вызванной кризисом 1924 г. (кредитная инфляция, резкое сокращение золотых и инвалютных запасов, падение курса эстонской марки и т. д.). В этот период, как и в следующие, рост ссуд в основном уже покрывался усилившимся в процессе развития экономики притоком вкладов в банки.

В дальнейшем темп роста ссуд опять ускорился, и общая сумма их достигла

к концу 1929 г. 208 млн. крон, что означает рост в 9 раз против 1921 г. (в 1930 г. ссуды, как и вклады, были еще больше). В кризисные годы, в связи с ослаблением хозяйственной активности, ссуды стали сокращаться, хотя в общем в небольшой мере: сильное сокращение краткосрочных ссуд большей частью было возмещено ростом долгосрочных кредитов. С возникновением перелома в кризисе ссуды опять начали быстро расти и превышают сейчас на треть докризисную сумму. В текущем 1938 г. ссуды показывают дальнейший рост.

Нетто-сумма ссуд, т. е. за вычетом междубанковских ссуд, составила к концу 1937 г. 258,1 млн. крон.

Характеристику того, в каком объеме кредитуются отдельные отрасли народного хозяйства Эстонии, дает следующая таблица, в которой общая сумма ссуд расходится с вышеприведенной вследствие охвата ею всех кооперативных банков.

Распределение ссуд по отраслям экономики.

Laenuide liigitus majandusalade järgi.

(к концу 1937 г., в млн. крон).

Банки	26,7
Промышленность	64,6
Торговля	40,3
Сельское хозяйство	112,0
Судоходство	2,7
Домовладельцы	32,9
Государство и местные самоуправления	9,2
Частные лица	9,5
Прочие	3,1
Всего	301,0

В наибольшей мере кредитуются сельское хозяйство, что представляется вполне нормальным в виду доминирующей роли его в народном хозяйстве Эстонии. Ссуды, полученные сельским хозяйством, составили 37,2 проц. общей суммы ссуд и в подавляющей части (80 проц.) были долгосрочными. Следующее место занимает промышленность с 21,5 проц. общей суммы ссуд; преобладает краткосрочный кредит (почти $\frac{2}{3}$). На обе эти отрасли вместе приходится 60 проц. всех ссуд. Далее идет торговля (13,4 проц.), домовладельцы (10,9 проц.) и банки с удельным весом в 8,9 проц. (в сумме ссуд последних не учтены ссуды, переданные ими другим отраслям экономики). Удельные веса остальных дебиторов ниже.

Движение вкладов шло следующим образом (цифры 1937 г., как и по ссудам, предварительные):

Движение вкладов.
Hoiuste liikumine.

	1921	1929	1932	1937
	(к концу года, в млн. крон)			
Частные банки	8,1	45,3	29,7	59,9
Важнейшие коопер. банки	0,9	20,3	21,8	44,6
Госуд. сберег. касса	—	3,4	5,4	10,4
Эсти Банк	2,8	2,3	3,1	2,9
Всего	11,8	71,3	60,0	117,8

Динамика вкладов в общей своей тенденции сходится с движением ссуд; расхождение наблюдается лишь в темпах. К последнему докризисному 1929 г. вклады выросли в 6 раз против 1921 г., к году нижней точки кризиса (1932 г.) немного пали, а затем к 1937 г., показав быстрый рост, удвоились, превысив докризисный уровень почти на $\frac{2}{3}$. Как видно, темп увеличения вкладов до 1930 г. уступал темпу ссуд, а в послекризисный период стал опережать последний. В текущем 1938 году значительный рост вкладов продолжается.

Нетто-сумма вкладов (т. е. исключая междубанковские вклады) равнялась к концу 1937 г. 103,1 млн. крон.

В банковом деле состоялся крупный перелом. Уже в 1927 г. была проведена резкая грань между функциями банков долгосрочного и краткосрочного кредита, что оздоровило положение банков и весь кредитный рынок; до этого за отсутствием банков долгосрочного кредита функции их выполнял эмиссионный Эсти Банк. Далее, если раньше приток вкладов не покрывал спроса на краткосрочный кредит, и поэтому приходилось привлекать ресурсы эмиссионного банка и государства, то теперь вклады не только удовлетворяют возрастающую потребность в ссудах, но создалась даже возможность направлять часть притекающих вкладов на долгосрочное кредитование. Усиленный темп подъема экономики вызвал, однако, все более увеличивающийся рост спроса на кредит, обусловивший в последнее время некоторое напряжение между вкладами и ссудами.

До 1925 г. в деле финансирования народного хозяйства государственный кре-

дит резко преобладал. Потом, благодаря усиленному росту вкладов в частных и кооперативных банках, доля их в кредитовании сильно выросла и примерно равнялась доле государственных банков. Кризис вызвал новый перелом, и удельный вес государственных кредитов повысился до $\frac{3}{4}$, ибо сильно страдавшая из-за кризиса экономика, в том числе и ряд банков (некоторые банки все же обанкротились), нуждалась в финансовой помощи со стороны государства. По мере изжития кризиса доля государственных кредитов опять понизилась и составляет сейчас около 60 проц. При этом долгосрочное кредитование почти исключительно сосредоточено в государственные банки.

Таким образом, государство занимает преобладающее место в деле финансирования экономики Эстонии. Эта роль его была особенно интенсивной в начальные годы самостоятельности, в период строительства экономики до 1925 г. и в годы кризиса. Значение коммерческих и кооперативных банков представляется примерно равным, с небольшим перевесом первых.

IV. Страхование.

IV. *Kindlustus.*

В области страхования в Эстонии работают 8 акционерных обществ и 9 крупных обществ взаимного страхования, включая два центральных союза их. Сеть страховых организаций показывает расширение: так, в 1920 г. действовало всего только 9 страховых обществ; однако, в промежуточный период число их было больше существующего.

Кроме указанных обществ, действует еще почти 400 (в 1922 г. — 333), местных обществ взаимного страхования, деятельность которых ограничивается пределами данного административного райо-

на, страхованием только своих членов и лишь некоторыми отраслями страхования. В настоящий обзор не включены данные об этих обществах, что, за незначительностью удельного веса их в общих итогах работы страховых обществ, не изменяет общей картины.

Важнейшей преобладающей отраслью деятельности страховых обществ является страхование от огня. За ним идет страхование жизни, а остальные виды — страхование грузов, от взлома, грабобития, несчастных случаев и т. д. — играют незначительную роль. Страхование носит исключительно добровольный характер.

Представление о развитии страхового дела дает следующая таблица, характеризующая движение общей суммы поступивших страховых премий:

Движение общей суммы премий

Preemiate üldsumma liikumine.

1921 г.	1,0 млн. крон
1929 г.	5,7 „ „
1932 г.	4,9 „ „
1936 г.	6,4 „ „

Общая сумма премий выросла к 1929 г. против 1921 г. в шесть раз, затем во время кризиса немного пала, но в 1936 г. значительно превысила докризисный уровень. При этом особенно увеличились премии по страхованию жизни — около 100 раз, тогда как по страхованию от огня — в 3,5 раз. Страхование жизни, однако, все еще мало развито, и тут скрываются возможности для дальнейшего быстрого развития страхового дела. Премияльные резервы сильно превышают предусмотренный законом минимум, составляя таким образом, собственно, обычный фонд. Далеко большая часть перестрахований производится в иностранных страховых обществах.

Госбюджет Эстонии в детальном виде помещен на следующей странице.

Смета государственного бюджета Эстонии на 1938/39 г. и предвар. итоги за 1937/38 г.
(в тысячах крон).

Eesti riigieelarve 1938/39. a. peale ja 1937/38. a. eeltulemused.

Доходы.			4. Разные доходы		
	Доходы 1937/38 г. (предв. дан.)	Смета на 1938/39 г.		756	493
1. Прямые налоги:			Всего обыкн. доходов	99.812	99.543
подоходный налог	5.235	5.100	5. Чрезвычайные доходы	272	50
промышленный налог	3.963	3.950	Всего	100.084	99.593
налог на проценты с капитала	721	700	Возвращено доходов	.	.
крепостная пошлина	1.426	1.300	предыдущих лет	381	300
налог с наследств и дарений	537	500	Итого	99.703	99.293
Всего прямых налогов	11.882	11.550	Расходы.		
2. Косвенные налоги:				Расходы	Смета на
таможенная пошлина	22.662	22.300		1937/38 г.	1938/39 г.
акцизы	8.276	8.900		(предв. дан.)	
гербовый сбор, пошлины	5.623	5.600	Государственный Совет		214
патенты и пробы	125	100	Палата Депутатов	} 314	315
разные сборы	779	700	Президент Республики		326
Всего косв. налогов	37.465	37.600	Премьер-Министр и гос. канц.	1.620	648*)
3. Гос. предпр. и имущества:			Государственный контроль	345	358
спиртовая монополия	17.671	18.000	Минист. нар. просвещения	11.328	11.221
госуд. капиталы	1.160	1.000	Министерство юстиции	3.341	3.557
земли, строения, леса и воды	5.056	5.500	Минист. народ. хозяйства	8.319	7.540
железные дороги	15.625	15.700	Министерство земледелия	5.927	5.943
порты и склады	1.820	1.750	Министерство внутр. дел	6.108	5.914
почта, телеграф и телеф.	6.458	6.450	Социальное министерство	7.135	7.776
разные гос. предприятия	1.635	1.300	Военное министерство	21.407	21.336
разные госуд. имущества	284	200	Минист. путей сообщения	29.788	30.003
Всего доходов от гос. предпр. и имуществ	49.709	49.900	Министерство иностр. дел	1.285	1.397
			Государственные долги	2.786	2.745
			Итого	99.703	99.293

*) В смете 1938/39 г. часть этих расходов перенесена в расходные статьи Президента и социального министерства.

Nõukogude Liidu majandus.

Экономика СССР.

Väliskaubandus.

ВНЕШНЯЯ ТОРГОВЛЯ.

Väliskaubandus I poolel k. a.

Внешняя торговля за I полугод. т. г.

Käesoleva aasta esimesel poolel olid Nõukogude Liidu väliskaubanduse tulemused järgmised:

Väliskaubandus.

Внешняя торговля.

I p.-a. 1937. I p.-a. 1938.

(miljon. rbl., praegune

kurs: 1 rbl. = ca 71 senti)

Sissevedu	673,8	742,7
Väljavedu	634,6	498,1
Üldläbikäik	1308,4	1.240,8
Saldo	—39,2	—244,6

Väliskaubanduse üldläbikäik vähenes, 1937. aasta I poolega võrreldes, 67,6 miljoni rubla, ehk 5,2 prots. võrra. Vähenemine sündis väljaveo arvel, milline langes 136,5 miljoni rubla, ehk 21,5 prots. võrra, kuna sissevedu näitas tõusu 68,9 miljoni rubla, ehk 10,2 prots. võrra. Bilansi passiivsus osutus seetõttu järsult suuremaks kui eelmise aasta I poolel, ulatudes 244,6 miljoni rublale läinud-aastaste 39,2 miljoni vastu.

Sisseveo struktuuri iseloomustab järgmine tabel:

Sissevedu. — Импорт.

	I p.-a. 1937		I p.-a. 1938	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad	5,2	0,8	13,5	1,8
Toitained	48,5	7,2	95,7	12,9
Toor- ja poolvalmis- ained	333,8	49,5	313,4	42,2
Valmissaadused	286,3	42,5	320,1	43,1
Kokku	673,8	100%	742,7	100%

Tunduv sisseveo kasv on tingitud toitainete ja valmissaaduste suurenemisest. Toitainete sissevedu tõusis 47,2 miljoni rubla võrra, s. o. kahekordseks, ja valmissaaduste oma — 33,8 miljoni rubla ehk 11,8 prots. võrra. Toor- ja poolvalmisainete sissevedu aga vähenes 20,4 miljoni rubla ehk 6,1 prots.

võrra. Iseenesest väike elusloomade sissevedu kasvas 2,5-kordseks.

Sisseveo struktuur muutus seetõttu järgmiselt. Toitainete osatähtsus üldsisseveos tõusis läinud-aastaselt 7,2 protsendilt 12,9 protsendile, kuna toor- ja poolvalmisainete ning valmissaaduste erikaalud langesid vastavalt 49,5 ja 42,5 prots. pealt 42,2 ja 43,1 prots. peale.

Mis puutub sisseveo koostisse tarvitusotstarbe järgi, siis selles olid muudatused järgmised. Kui 1937. a. I poolel tootmisvahendid moodustasid 92,5 prots. ja tarvituskaubad 7,5 prots. üldsisseveost, siis käesoleva aasta I poolel tootmisvahendite osatähtsus langes 86,4 protsendile ja tarvituskaupe oma tõusis vastavalt 13,6 protsendile. Tarvituskaupade osa sisseveos on seega tugevasti tõusnud.

Tähtsamatest sisseveokaupadest märgime masinate sisseveo langust käesoleva aasta I poolel — 165,4 miljoni rublale (1937. a. I poolel — 169,6 milj. rbl.) ja kautshuki — 25,7 milj. rbl. (1937. a. — 44,7 milj. rbl.), kuna tõusu näitas elektrimasinate ja -tarbete väljavedu — 39,9 miljoni rublale (20,5 milj. rbl.), värviliste metallide ja nende teoste — 122,8 milj. rbl. (110,0 milj. rbl.), mustmetallide ja nende teoste — 59,3 milj. rbl. (51,9 milj. rbl.).

Tähtsamate maade järgi jagunes sissevedu järgmiselt:

Tähtsamad sisseveomaad.

Важнейшие импортные страны.

	I p.-a. 1937		I p.-a. 1938	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
P.-A. Ühendriigid	107,8	16,0	201,4	27,1
Inglise	111,5	16,6	117,2	15,8
Iraan	48,1	7,1	56,2	7,6
Holland	46,0	6,8	49,8	6,7
Austraalia	21,2	3,1	47,1	6,3
Belgia-Luksemburg	27,4	4,1	37,3	5,0
Saksa	140,7	20,9	29,8	4,0
Hiina	16,9	2,5	25,3	3,4
Kanada	25,4	3,8	24,1	3,3
Muud maad	128,8	19,1	154,5	20,8

Sissevedu tõusis eriti tugevasti P.-A. Ühendriikidest, Austraaliast, Belgiast, Hiinast ja „muude maade” rühmast, kuna vähemal määral ka Inglisest, Iraanist ja Hollandist. Langust näitas sissevedu Kanadast ja eriti suurt — Saksast, kust sissevedu on, võrreldes 1937. aasta I poolega, vähenenud tervelt ühe viiendiku peale. Selle tagajärjel Saksa laskus läinudaastaselt esikohalt sisseveomaade seas 7. kohale, ja ta osatähtsus vähenes vastavalt 20,9 prots. pealt 4,0 prots. peale. Esikoha omavad nüüd P.-A. Ühendriigid, ja teise koha, nagu möödunud aastalgi — Inglise. Mõlemale neile kokku langeb ligi pool Nõukogude Liidu üldsisseveost.

Väljaveo koostises toimusid järgmised muudatused:

Väljaveo — Экспорт.

	I p.-a. 1937		I p.-a. 1938	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Elusloomad . . .	0,1	—	—	—
Toitained . . .	70,3	11,1	131,4	26,4
Toor- ja poolvalmisained . . .	412,8	65,0	247,6	49,7
Valmissaadused . . .	151,4	23,9	119,1	23,9
Kokku . . .	634,6	100%	498,1	100%

Väljaveo suure languse põhjustasid valmissaadused ja eriti toor- ja poolvalmisained. Valmissaaduste väljavedu vähenes 32,3 miljoni rubla, ehk 21,3 prots. võrra, ja toor- ja poolvalmisainete väljavedu ligi poole võrra, nimelt 165,2 miljoni rubla, ehk 40,0 prots. võrra. Toitainete väljavedu aga tõusis ligi kahekordseks — 61,1 miljoni rubla, ehk 86,9 prots. võrra.

Ühenduses sellega tunduvalt muutus väljaveo struktuur. Toor- ja poolvalmisainete osatähtsus üldväljaveos langes läinudaastaselt 65,0 protsendilt 49,7 protsendile, kuna toitainete erikaal tõusis vastavalt 11,1 prots. pealt 26,4 prots. peale. Valmissaaduste osatähtsus (23,9 prots.) püsib eelmise aasta kõrgusel.

Tähtsamate väljaveokaupade alal olid muudatused järgmised (klambrites on toodud 1937. a. I poole arvud). Vähenesid: metsamaterjalide väljavedu — 68,3 miljoni rublale (124,5 milj. rbl.), naftasaaduste — 44,8 milj. rbl. (71,8 milj. rbl.), karusnahkade — 61,8 milj. rbl. (79,3 milj. rbl.), puuvilla ja ta teoste — 39,1 milj. rbl. (59,8 milj. rbl.), ärtsude — 9,8 milj. rbl. (21,8 milj. rbl.). Suurenes aga teravilja väljavedu — 87,1 miljoni rublani (8,3 milj. rbl.).

Väljaveo jaotus tähtsamate maade vahel osutus järgmiseks:

Tähtsamad väljaveomaad.

Важнейшие экспортные страны.

	I p.-a. 1937		I p.-a. 1938	
	milj. rbl.	%	milj. rbl.	%
Inglise	166,7	26,3	123,0	24,7
Iraan	52,9	8,3	47,3	9,5
Belgia-Luksemb.	35,4	5,6	43,8	8,8
Saksa	54,7	8,6	40,2	8,1
P.-Am. Ühendriigid	57,3	9,0	35,5	7,1
Prantsuse	32,7	5,2	25,5	5,1
Mongoolia	26,7	4,2	24,7	5,0
Holland	27,8	4,4	21,1	4,2
Hiina	15,9	2,5	19,4	3,9
Hispaania	51,4	8,1	18,2	3,6
Muud maad	113,1	17,8	99,4	20,0

Väljavedu tõusis ainult Belgiasse ja Hiinasse, kuna kõigisse teistesse maadesse langes — suuremal määral Inglise, Saksasse, P.-A. Ühendriikidesse, Prantsusse, Hollandi, eriti aga Hispaaniasse, kuna vähemal määral — Iraani ja Mongooliasse. Inglise jäi püsima esimesele kohale. Sinna läks veerand (24,7 prots.) üldväljaveost, kuna teiste maade osatähtsused on madalad: isegi teisel kohal seisval Iraanil on ta vaid 9,5 prots.

Bilansid tähtsamate maadega kujunesid järgmisteks:

Bilansid tähtsamate maadega.

Балансы с важнейшими странами.

	I p.-a. 1937	I p.-a. 1938
	(miljon. rbl.)	(miljon. rbl.)
Inglise	+55,2	+ 5,8
P.-A. Ühendriigid	-50,5	-165,9
Iraan	+ 4,8	- 8,9
Belgia-Luksemburg	+ 8,0	+ 6,5
Holland	-18,2	- 28,7
Saksa	-86,0	+ 10,4
Austraalia	-21,2	- 47,1
Hiina	- 1,0	- 5,9
Prantsuse	+21,7	+ 8,6
Hispaania	+34,5	+ 0,5
Mongoolia	+19,6	+ 15,9
Kanada	-23,1	- 23,4
Muud maad	+17,0	- 12,4

Üldbilansi passiivsuse järsk tõus on tingitud eeskätt bilansi halvenemisest P.-A. Ühendriikidega, Inglise ja Hispaaniaga. Bilansi aktiivsus vähenes Inglise, Belgiaga, Prantsusega, Hispaaniaga ja Mongooliaga. Passiivsus suurenes P.-A. Ühendriikidega, Hollandiga, Austraaliaga, Hiinaga ja Kanadaga. Iraaniga ja „muude maade” rühmaga muutus bilans läinudaastasest aktiivsest passiivseks. Ainukeseks tähtsamaks riigiks, kellega bilanss paranes, on Saksa. Tänu sealt sisseveo üljärsule langusele bilanss muutus läinudaastasest suuresti passiivsest aktiivseks.

*

Juulis Nõukogude Liidu sissevedu ulatus 93,8 miljoni ja väljavedu — 148,2 miljoni rublale, kuna 1937. a. samal kuul vastavalt — 122,6 miljoni ja 193,1 miljoni rublale. Seega kõigil 7 kuul (jaan.—juuli) kokku sissevedu moodustab 836,5 miljonit (eelmisel aastal — 796,4 milj.) ja väljavedu — 647,3 miljonit rubla (eelmisel aastal — 827,7 milj.). Bilansi passiivsus suurenes möödunud aasta 31,3 miljonilt rublalt 189,2 miljonile.

Nõukogude-Ameerika kaubanduskokkulepe.

Советско-американское торговое соглашение.

Möödunud aastal Nõukogude Liidu ja P.-A. ühendriikide vahel sõlmitud kaubanduskokkuleppe maksvus pikendati ühe aasta võrra, s. o. 5. augustini 1939. a.

Päritolutunnistuste väljaandmise korra muutmine.

Изменение порядка выдачи свидетельств о происхождении.

Käesoleva aasta suvest peale annab Nõukogude väljaveokaupade päritolutunnistusi välja ainult Üleliiduline kaubanduskoda Moskvast ja selle osakonnad ning volinikud mujal, kuna seni seda tegi ka väliskaubanduse rahvakomissariaat.

Trükitoodete väljavedu.

Экспорт печатных произведений.

Trükitoodete väljavedu Nõukogude Liidust näitab järjekindlat kiiret tõusu. 1936. aastal suurenes ta väärtuselt, 1935. aastaga võrreldes, 49 prots. ja 1937. aastal — 85 prots. võrra 1936. a. vastu.

Järgmine tabel näitab trükitoodete väljaveo kujunemist põhilike järgi eksemplariides:

	Ajalised	Ajakirjad	Raamatud
		(tuh. eksempl.)	
1936. a.	8.000	769	2.673
1937. a.	11.000	1.050	3.470

Trükitoodete väljavedu teostav ühing „Meshdunarodnaja Kniga“ ületas oma 1937. a. tegevusplaani, ja seda suurel määral sotsialistliku võistluse tagajärjel, milline arenes eriti Nõukogude Liidu XX aastapäeva ja Nõuk. Liidu ülemnõukogu valimiste puhul möödunud aastal ning tiivustas ühingu tegelesi paremale tööle.

Kuna kultuuriliste sidemete arendamist välismaadega ja määratud huvi Nõukogude kirjanduse, teaduse, kunstide ja poliitilise elu vastu ei saa rahuldada ainuüksi venekeelse kirjandusega, siis „Meshdunarodnaja Kniga“ on hakanud erilist rõhku panema ka Nõukogude eluavaldusi peegeldava võõrkeelse kirjanduse kirjastamisele ja väljaveole.

Laevade prahtimine.

Фрахтование судов.

Nõukogude Liidu väliskaubanduses omab meretransport esmajärgulise tähtsuse, sest tervelt 95 prots. temast toimub mereteid mööda. Mereveod on kõige odavamaks ja sobivamaks transpordi moodustest, ja seetõttu laevade prahtimise riigimonopol, moodustades osa väliskaubanduse monopolist, omab erakordse tähtsuse.

Järgmine tabel näitab, kuidas on arenenud välismaa kaubalaevade prahtimine (laevade maht tuh. tonnides):

1931. a.	16.034
1932. a.	12.090
1933. a.	11.010
1934. a.	9.253
1935. a.	8.456
1936. a.	5.572
1937. a.	5.589

Välismaa laevade prahtimine näitab järjekindlat vähenemist, eeskätt Nõukogude kaubalaevastiku kiire kasvu tõttu. Nõukogude laevadega veeti 1929.—1932. a. kestel üldse 6,5 miljonit tonni kaupu, kuid 1933.—1937. a. jooksul juba 17,1 miljonit tonni, s. o. 2,5 korda rohkem.

Tööstus.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ.

Tööstuse tegevus.

Работа промышленности.

Tööstustoodang areneb käesoleval aastal järjekindlalt tõusvas joones. Jaanuaris 1938. a. üleliiduliste ja liiduvabariikide tööstuslike rahvakomissariaatide ning kohaliku tööstuse rahvakomissariaatide tööstus (millega langeb valdava enamuse Nõukogude Liidu kogu tööstustoodangust) andis toodangut 5,7 prots. rohkem kui 1937. a. aasta jaanuaris, veebruaris — 9 prots. rohkem, märtsis — 12 prots. rohkem, aprillis — 14,7 prots. rohkem, mais — 15,9 prots. rohkem, juunis — 17,5 prots. rohkem ja juulis — 14,2 prots.

rohkem, kui möödunud aasta samadel kuudel. Seega ainult juulis on märgata teatavat sesoonset tempo langust.

Rasketööstus (rasketööstuse, masinaehituse ja riigikaitse rahvakomissariaadid) andis 7 kuuga toodangut 16,6 prots. rohkem kui möödunud aasta samal ajavahemikul. Ta kasvutempo on kõrgem kui muul tööstusel. Üksikute tähtsamate saaduste suhtes on juba andmeid 8 kuu kohta, ja need näitavad, et nafta toodang on, eelmise aasta samade kuudega võrreldes, suurenenud 9 prots., söe toodang — 5 prots., terase — 6 prots., metallitöötlemise tööstuse toodang ühes masinaehitusega — 22 prots. võrra.

Toitainetööstus areneb niivõrd hoogsalt, et käesoleval aastal isegi ületab plaanis ettenähtud määrasid. Seitsme kuu kestel andis ta 17,6 prots. võrra rohkem toodangut kui eelmisel aastal. Üksikute tähtsamate saaduste alal on kasv veelgi suurem. Kahaksa kuuga liha toodang on suurenenud 52 prots., peensuhkur — 70 prots., taimevõi — 56 prots., konservide — 28 prots., piimasaaduste — 33 prots. ja tee — 22 prots. võrra.

Kergetööstuses ulatus 7 kuuga toodangu tõus 7,5 prots. peale, võrreldes läinud aasta samade kuudega. Seejuures nahkjalanoõude 8 kuu toodang on kõrgem läinudaastasest 6 prots., riietusemetest — 10 prots. võrra, kuna aga puuvillariide toodang näitab vaid tähtsusetut kasvu.

Kohaliku tööstuse toodangu tase on 10 prots. võrra kõrgem läinudaastasest. Metsatööstus aga töötab mitterahuldavalt, olles 7 kuuga teostanud ainult 44 prots. aasta-plaanist.

Tööstuse eduka arengu põhialuseks on tööproduktiivsuse järjekindel kasv. Ka siin on tempo kuust kuusse kiirenenud, välja arvatud sesoonsetel põhjustel jällegi juulikuu. Üleliiduliste ja liiduvabariikide tööstuslikele rahvakomissariaatidele alluvas tööstuses tööproduktiivsus, ühe tööliste kohta keskmiselt arvatult, tõusis jaanuaris 4 prots., veebruaris — 8 prots., märtsis — 9 prots., aprillis — 12 prots., mais — 14 prots., juunis — 16 prots. ja lõpuks juulis — 12 prots. võrra möödunud aasta samade kuude vastu.

1938. aasta plaanis ettenähtud toodangu suuruse saavutamiseks on valitsuse poolt aasta viimase veerandi (oktoober — detsember) peale toodangu kasv määratud kindlaks 21 prots. peale 1937. aasta IV veerandi vastu.

Tööstustoodangu 1938. a. plaani muutmise.

Изменение плана промпродукции на 1938 г.

Nõukogude Liidu rahvakomissaride nõukogu määras juulis lõplikult kindlaks tööstustoodangu suuruse 1938. aastaks järgmiselt:

	Toodang miljon. rbl.	Kasv 1937. a. vastu.
Rasketööstuse, masinaehituse ja riigikaitse-tööstuse rahvakomissariaadid	47.065	27,8%
Kergetööstuse rahvakomissariaat	16.520	13,0%
Toitainetööstuse komissariaat	14.100	12,0%
Metsatööstuse komissariaat	3.816	25,4%
Põllumaj. saaduste kogumise komissariaat	2.200	11,6%
Kohaliku tööstuse komissariaadid	3.819	15,2%

Seega nimetatud rahvakomissariaatidele alluva tööstuse üldtoodang peab 1938. aasta plaani järgi võrduma 87.520 miljoni rublale (1926./27. a. hindades), s. o. 21 prots. rohkem kui 1937. aastal, kuna aasta algul kinnitatud plaanis oli tõus ette nähtud märksa madalamana, nimelt 15,3 prots. Muu tööstuse plaan jäi muutmata.

Uusi ettevõtteid rasketööstuses.

Новые предприятия в тяжелой пром-сти.

Rasketööstuse rahvakomissariaadi 1938. aasta ehitustööde programm ületab läinudaastase 30 prots. võrra. Sel aastal astub tegevusse suur hulk suurettevõtteid, millised on varustatud moodsaimate masinate ja seadetega. Peatähelepanu on suunatud varenalustatud ehitustööde lõpuleviimisele, et võimalikult rohkem uusi ettevõtteid kohe käiku lasta.

Ühelgi eelmisel aastal pole tegevusse astunud tehaste hulk nii suur kui käesoleval aastal. Ehitusprogramm haarab rohkearvulisi kaevandusi, metallurgiatehaseid, jõujaamu jne. Jõumajandusele lisandub sel teel uusi võimsusi 700 tuhande kilovati ümber. Söetööstus saab uusi kaevandusi 28 miljoni tonniliselt aastatoodanguga. Samuti lastakse käiku uusi tehaseid värvilise metallurgia alal.

Kogu rahvamajanduses käesoleval aastal toimuvate ehitustööde koguväärtus ulatub 40 miljardi rublale, ja lõplikult valmib üle 1.500 ehitusobjekti.

Jõumajanduse areng.

Развитие энергохозяйства.

Nõukogude Liidu rahvamajanduse tormiline kasv on lähedalt seotud elektrifitseerimise arenguga.

Viimase 20 aasta kestel on jõumajandus teinud läbi säärase arengu, et võrdlus tsaariaegse Venega osutub peagu võimatuks. Kui 1913. aastal Vene rajooni-jõujaamade üldvõimsus ulatus 1,1 miljoni kilovatile, siis nüüd leidub suur hulk jaamu, mille iga üksiku võimsus märksa ületab 100 tuhat kilovatti. Omal ajal koostatud elektrifitseerimisplaan on juba mitmekordselt ületatud. Ainuüksi viimase viie aastaga on elektrijõujaamade üldvõimsus suurenenud ligi 2 miljoni kilovati võrra.

Tsaariaegne Vene asus elektrijõu toodangu suuruselt 15. kohal maailmas, kuna Nõukogude Liit seisab praegu kolmandal kohal maailmas ja teisel — Euroopas. Jõujaamade võimsuse ärakasutamise suhtes Nõukogude Liit ületab 1,5—2,5 korda teisi riike. 1937. aastal tuli iga kilovati kohta 5.500 tundi.

Käesoleval 1938. aastal jõujaamade võimsus suureneb veelgi umbes 700 tuhande kilovatti võrra. Järjest juurehitatavad rohked vabrikud ja tehased, rahva kultuurilise ta-

seme kiire tõus, elektri levimine kõigis majandusharudes — kõik see nõuab jõumajanduse hoogsat edasist arendamist.

Põllumajandus.

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО.

Viljakoristamine.

Уборка.

15. oktoobriks olid kõrsviljad pektud 74,8 miljonil hektarilt, s. o. 86 prots. kogu koristatud vilja pindalast, kusjuures kolhoosidel see protsents ulatus 85-le, sovhoosidel — 91 kuni 98 peale.

Sügiskülv ja -küünd.

Осенний сев и зяблевая вспашка.

Sügiskülvi plaan osutus 15. oktoobriks täidetuks 92 prots. ulatuses, kusjuures külvatud oli üldse 33,3 miljonit hektarit. Eelmisel aastal oli samaks tähtpäevaks külvatud 34,2 miljonit ha, ehk 93 prots. plaanist.

Sügisküünd oli 15. oktoobriks läbi viidud 24,5 miljonil hektaril, s. o. 36 prots. plaanist. Möödunud aastal oli samaks ajaks küntud 28,8 miljonit ha, s. o. 41 prots. plaanist.

Üleliidulise põllumajandusnäituse edasilükkamine.

Отрочка Всесоюзной с.-х. выставки.

Nõukogude Liidu ülemnõukogu otsustas üleliidulise põllumajandusnäituse avamise edasi lükata 1. augustiks 1939. a. Põhjusena mainitakse näituse ettevalmistustööde juures ilmnenud suuri puudusi.

Karjaarvu tõus.

Рост поголовья скота.

Viimase karjaloenduse andmetel osutus karjaarv Nõukogude Liidus, võrreldes eelmise 1937. aastaga, järgmiseks (mõlema aasta 1. jaanuariks):

Karjaarvu areng Nõukogude Liidus.

Динамика поголовья в СССР.

	1937. a.	1938. a.
	(milj. tükk.)	
Hobused	15,9	16,2
Veised	47,5	50,9
sellest lehmad	20,9	22,7
Lambad ja kitsed	53,8	66,6
Sead	20,0	25,7

Tabelist nähtub, et 1937. aastal kõik karjaligid näitasid kasvu, milline oli võrratult suurem kui 1936. aastal.

Hobuste arv on suurenenud umbes 300 tuhande, ehk 2,1 prots. võrra.

Veiste juurekasv ulatub 3,4 miljonile (7,2 prots.), kuna 1936. aastal võrdus vaid 1,5 miljonit tükkile. Mõnes liiduvabariigis veiste arv suurenemine kõikus isegi 15—22 prots. piires. Veelgi suurem veiste üldarvu tõusust oli lehmade juurekasv — 1,8 miljonit, ehk 8,3 prots. See tempo on suurem kõigist seni Nõukogude Liidus olnudest.

Lammaste ja kitsede arv suurenes 12,8 miljonit, s. o. tervelt veerandi (23,8 prots.) võrra, kuna 1936. aastal kasv piirdus 3,9 miljoniga. Ka siin on kasvutempo kõrgem kõigist senistest.

Veelgi suuremaks osutus sigade arvuline tõus. Sigu osutus 5,7 miljoni pea, s. o. enam kui veerandi (28,3 prots.) võrra, rohkem kui 1937. aasta algul; kunagi varem Nõukogude ajal pole sigade arv talvel nii suur olnud.

Kõige suurem oli juurekasv kolhoosnike isiklikus omanduses olevate kariloomade alal. Veiste arv tõusis 1937. aasta kestel 12,8 prots. (selle hulgas lehmade — 10,8 prots.), sigade — 48,5 prots., lammaste — 33,7 prots. ja kitsede — 35,2 prots. võrra. Selle tulemusena viimase nelja aasta kohta kokku kolhoosnike kari näitab erakordselt suurt juurekasvu: kitsede ja lammaste arv on enam kui kahekordistunud, sigade arv on kasvanud isegi 3,5-kordseks; ka veiste juurekasv on erakordselt suur.

Tunduvat kasvu näitab ka karja arv kolhoosidele kuuluvates loomakasvatuse farmides. Neis loeti 1938. aasta alguks hobuseid 1,7 miljonit, veiseid 12,1 miljonit, sigu 6,3 miljonit, lambaid ja kitsi 22,7 miljonit tükki. 1937. aasta kestel müüsid farmid kolhoosnikele 300 tuhat vasikat, 1,2 miljonit lammast ja 5 miljonit pörsast.

Karjaloenduse tulemused tõendavad, et karjakasvatus on pärast 1934. aasta murrangut kindlalt arenemas ja sammub järjest kõrgemate saavutuste poole. Hoolimata ebasoodsatest söötmisoludest mõnes rajoonis 1936. aasta ikalduse tagajärjel, suurenes 1937. aastal kõigi karjaliikide arv kokku 22,2 miljoni tüki võrra. 1937. aasta kõrge söötadesaak põhjustab kahtlemata veelgi suurema juurekasvu kõigil karjakasvatuse aladel.

Nõukogude Liidu uus kohtukorraldus.

НОВОЕ СУДОУСТРОЙСТВО СССР

Nõukogude Liidu uue põhiseaduse nõuete kohaselt tuli põhjalikult ümber korraldada Nõukogude kohtute tegevus. Nõukogude Liidu ülemnõukogu oma augustikuu istungjärgul võttiski vastu seaduse Nõukogude Liidu uue kohtukorralduse kohta. Seaduse sisu on põhijoontes järgmine.

Õigusmõistmise ülesandeks Nõukogude Liidus on kaitsta ühiskondlikku ja riiklikku korraldust, sotsialistlikku majandussüsteemi ja sotsialistlikku omandust; kodanike poliitilisi, tööse ning elukorteritesse puutuvaid ja teisi isiklikke ning varanduslikke õigusi ja huvisid; riiklike asutuste, ettevõtete, kolhooside, ühistegeliste ja muude ühiskondlike organisatsioonide õigusi ja seadusega kaitstud huvisid. Nõukogude kohtu ülesandeks on mitte ainult karistada kurjategijaid, vaid neid ka parandada ja ümber kasvatada.

Kogu oma tegevuses kohus peab kasvutama kodanikke truuduses isamaale ja sotsialismile, sisendama kodanikele sotsialistliku seaduslikkuse tunnet, töödistsipliini, ausat suhtumist riiklikele ja ühiskondlikele kohustustele ning sotsialistliku ühiselu määrustele.

Õigusmõistmist teostatakse kõigile kodanikele ühtlasel ja võrdsel alusel, olenemata nende sotsiaalsest, varanduslikust ja ametialalisest seisundist, nende rahvuslikust ja tõulisest kuuluvusest.

Kohtunikud on rippumatud ja alluvad vaid seadustele. Asjaajamise keeleks kohtudes on vastava liidu- või autonoomse vabariigi või autonoomse oblasti keel, kusjuures isikutele, kes seda keelt ei valda, on kindlustatud võimalus tutvuda asja materjalidega tõlkide kaudu, ja nad on õigustatud esinema kohtus oma emakeeles. Asja arutamine kõigis kohtutes toimub teatavate eranditega avalikult. Kohtud koosnevad kohtunikust ja kahest rahva kaasistujast, välja arvatud erilised juhused, mil kohus koosneb kolmest kohtunikust. Kaebealustele on kindlustatud kaitse.

Rahvakohus (kohtunik kui ka mõlemad rahva kaasistujad) valitakse vastava rajooni kodanike poolt üldise, otse ja ühetaolise valimisõiguse alusel salajasel hääletusel. Rahvakohus valitakse kolmeks aastaks. Talle allub enamik tsiviil- ja kriminaalasju, isegi säärased süüteod, nagu röövimine, mõrv. Nagu näha, on rahvakohtute tegevusala väga laialdane. Rahvakohtunikud annavad oma ja rahvakohtu tegevusest aru valijate ees. Kohtunikeks ja rahva kaasistujateks võivad olla kõik kodanikud, kes omavad valimisõiguse.

Kraide, oblastite, ringkondade ja autonoomsete oblastite kohtud valitakse viieks aastaks vastava rajooni töörahva nõukogu

poolt. Neis on kaks kolleegiumi: üks kriminaalasjade ja teine tsiviilasjade läbivaatamiseks. Kumbki neist koosneb kohtuesimehest või kohtuliikmest ja kahest rahva kaasistujast. Neile kohtutele alluvad esimese instantsina raskemad süüteod, nagu kontrrevolutsioonilised süüteod, eriti kardetavad riigivalitsemise vastu suunatud süüteod, eriti tähtsad ametialalised ja majanduslikud süüteod jne., samuti seadustega neile allutatud tsiviilasjad riiklike ja ühiskondlike asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide vahel. Peale selle on need kohtud teiseks instantsiks rahvakohtute otsuste peale antavate kaebuste ja protestide läbivaatamiseks, ent neid asju arutavad vaid kolmest kohtunikust koosnevad kolleegiumid.

Autonoomsete vabariikide ülemkohtud valitakse viieks aastaks nende vabariikide ülemnõukogude poolt. Oma struktuuri ja ülesannete poolest ühtuvad nad täieliselt oblastite, ringkondade jne. kohtutega.

Liiduvabariikide ülemkohtud valitakse viieks aastaks vastavate liiduvabariikide ülemnõukogude (s. o. rahvaesinduste) poolt. Ülemkohus on kõrgemaks kohtuorganiks liiduvabariigis. Tema ülesandeks on järelvalve kõigi liiduvabariigi kohtute tegevuse üle, mida ta teostab Nõukogude Liidu ja liiduvabariigi prokuröride, Nõukogude Liidu ja liiduvabariigi ülemkohtute esimeeste protestide läbivaatamise teel seaduslikku jõusse astunud kohtuotsuste asjus. Ta jaguneb kriminaalasjade ja tsiviilasjade kolleegiumidesse; mõlemad koosnevad ülemkohtu esimehest või liikmetest ja kahest rahva kaasistujast. Liiduvabariigi ülemkohtule alluvad teatavad seadustega ettenähtud kriminaal- ja tsiviilasjad. Nende ülesandeks on ühtlasi oblastite, ringkondade jne. kohtute, autonoomsete vabariikide ülemkohtute otsuste peale antavate edasikaebuste ja protestide läbivaatamine. Edasikaebused ja protestid vaadatakse läbi kolmest ülemkohtu liikmest koosneva kolleegiumi poolt ilma rahva kaasistujate osavõututa.

Põhiseaduse nõude kohaselt teotsevad ka järgmised Nõukogude Liidu erikohtud: sõjatribunalid, raudtee- ja veetranspordi liinikohtud. Nende esimehed ja liikmed valitakse viieks aastaks Nõukogude Liidu ülemnõukogu poolt, kuna rahva kaasistujad valitakse kraide ja oblastite töörahva nõukogude ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ülemnõukogude poolt. Asju arutatakse kolmeliikmelises koosseisus — kohtuesimees või liige ja kaks rahva kaasistujat, välja arvatud juhused, kus seaduse järgi on nõuetav kohtu koosnemine ainult kohtuliikmetest. Sõjatribunalid, mis muuseas on kaheinstantsilised, tegelevad sõjaväeliste süütegudega, kuid

ka seadustega neile allutatud teiste süütegedega. Raudtee- ja veetranspordi liinikohtud arutavad süütegeid, mis on suunatud töödistsipliini lõhkumisele transpordis ja transpordi normaalse tegevuse takistamisele.

Lõpuks Nõukogude Liidu ülemkohus on kõrgeimaks kohtuorganiks kogu Nõukogude Liidus ja valitakse viieks aastaks Nõukogude Liidu ülemnõukogu poolt. Ta kohuseks on järelevalve kõigi Nõukogude Liidu ja liiduvabariikide kohtute tegevuse üle. Järelevalvet teostab ta Nõukogude Liidu prokuröri ja Nõukogude Liidu ülemkohtu esimehe protestide läbivaatamise teel seadusliku jõu omandanud kohtuotsuste asjus.

Nõukogude Liidu ülemkohus jaguneb järgmistesse kolleegiumidesse: kriminaal-, tsiviil-, sõja-, raudteede- ja veetranspordi. Kolleegiumid koosnevad ülemkohtu esimehest või liikmest ja kahest rahva kaasistujast. Ülemkohtule alluvad teatavad seadustega neile määratud süüteod ja nõudeasjad, kuna lõpliku instantsina ta vaatab läbi protestid liiduvabariikide ülemkohtute otsuste ja edasikaebuseid ning protestid erikohtute otsuste peale. Edasikaebuseid ja proteste arutavad kolmest kohtuliikmest koosnevad kolleegiumid ilma rahva kaasistujate osavõtuta.

Nõukogude Liidu ülemkohtu esimees ja Nõukogude Liidu prokurör omavad õiguse nõuda välja igat asja ükskõik millisel kohtul ja esitada selles asjas protesti. Ülemkohtu kolleegiumide otsuste kohta esitatud protestid vaadatakse läbi Nõukogude Liidu ülemkohtu täiskogu poolt, kuhu kuuluvad kõik ülemkohtu liikmed. Täiskogu funktsiooniks on ka juhiste andmine kohtupraktika küsimustes ülemkohtu poolt läbivaadatud kohtuasjades tehtud otsuste alusel. Täiskogu istungitest võtavad osa ka Nõukogude Liidu prokurör ja Nõukogude Liidu kohturahvakomissar.

Rahva kaasistujate valimised, nagu juba märgitud, toimuvad samas korras ja sama aja peale, nagu kohtunike valimisedki. Rahva kaasistujatele säilitatakse nende palgad nende tavalises elukutses. Kohtunikke ja rahva kaasistujaid võidakse vabastada ametist ainult valijate otsusel või jälle süüdimõistva kohtuotsuse põhjal.

Nagu ülaltoodust nähtub, võidakse kohtuotsusi, mis on astunud seaduslikku jõusse, revideerida ainult liiduvabariigi ülemkohtu või Nõukogude Liidu ülemkohtu poolt nende esimeeste, Nõukogude Liidu või liiduvabariigi prokuröride protestide tagajärjel. Seni aga omas seda õigust palju rohkem isikuid, mis tekitas kohtuotsuste mittesoovitava ebastabiilsuse.

Võrreldes senise kohtukorraldusega, uue seadusega saavutatakse Nõukogude kohtute edasine demokratiseerimine ja organisatsioonini ning tegevuse paremale järjele tõstmine. Nõukogude kohtukorralduse tähtsamaks põhimõtteks on, nagu senigi, kohtunike valitavuse põhimõte. Nüüd aga on sisse seatud rahvakohtu valimine otse rahva enese poolt, kuna seni kohtunikud valiti kohalike töörahva nõukogude poolt ja kaasistujad — ettevõtete ja külade poolt. Senised kitsendused kohtunike ameti pidamise puhul on kaotatud. Kohtud on vabastatud ebasobivatest ja kohtutegevust segavatest administratiivsetest funktsioonidest, nagu kaadrite ettevalmistamine, kohtute finantseerimine jne. Organisatsioonilised ja administratiivsed funktsioonid lähevad nüüd täieliselt üle Nõukogude Liidu kohturahvakomissariaadile. Uus kohtukorraldus lihtsustab kogu kohtusüsteemi, kaotab kohtuinstantside rohkuse ja kõrvaldab puudused, mis seni sageli soodustasid kohtuprotsesside asjatut pikalevenimist.

Nõukogude Liidu 1938. a. riigieelarve.

ГОСБЮДЖЕТ СССР НА 1938 Г.

Nõukogude Liidu rahvamajanduse hoogne areng viimaste aastate kestel lõi soodsaid eeldusi ka riigieelarve määratule kasvule. Ja nii osutuvadki Nõukogude Liidu liidu ja liiduvabariikide eelarved 1936. aasta peale kokku täidetuks (lõplike kokkuvõtete järgi) tulude osas 83,8 miljardi ja kulude osas 81,8 miljardi rubla suuruses, 2 miljardi rublalise ülejäägiga; eelarve plaan ületati seega umbes 5 prots. võrra. 1937. aastal aga laekus (esialgsete andmete järgi) tulusid juba 96,6 miljardit rubla, kuna kuludesumma tõusis 93,9 miljardi rublale, 2,7 miljardilise ülejäägiga; kasv 1936. aasta vastu võrdub seega umbes 15 protsendile (kuigi eelarve plaan jäi mõne protsendi ulatuses täitmata), kusjuures pealegi hindade tase näitas langust.

Nüüd Nõukogude Liidu ülemnõukogu poolt augustis kinnitatud 1938. aasta riigieelarve näitab uut tõusu veerandi võrra, ja tulude kogusumma ulatub 124,2 miljardi rublale. Arvates juure ka kohalike eelarvete (oblastite, rajoonide, linnade, külade, autonoomsete vabariikide jne) summad, kujunevad Nõukogude Liidu ühtlase*) riigieelarve tulud 1938. aastal 132,6 miljardi ja kulud 131,1 miljardi rublaliseks 1,5 miljardilise ülejäägiga.

*) Uue põhiseaduse sõnastuse järgi haarab ühtlane riigieelarve mitte ainult liidu ja liiduvabariikide eelarved, nagu see seni oli, vaid ka kohalised eelarved; seega on kaotatud senine samasisuline koondeelarve mõiste.

1938. aasta ühtlase riigi eelarve summad jagunevad eelarveliikide järgi, ülemnõukogu poolt tehtud paranduste arvestades, nõnda:

1938. a. ühtlase riigieelarve jaotus põhiliikide järgi.

	Tulud.	Kulud.
	(miljard. rbl.)	
Liidueelarve	97,9	96,4
Liiduvabariikide eelarved	26,3	3,4
Kohalised eelarved	8,4	26,3
Kokku ühtlane riigieelarve	132,6	131,1

Kohalised eelarved saavad liiduvabariikidelt toetusena 17,9 miljardit rubla (milline summa pole tabelis märgitud liiduvabariikide kulude all). Lisades see summa kohaliste eelarvete omatulud juurde, osutub nende tulude üldsumma 26,3 miljardi rubla suuruseks, mis täpselt katab nende kulud.

Seoses eelpool toodud artikliga „Üksteist Nõukogude Sotsialistlikku Liiduvabariiki“ peaks huvi pakkuma, kuidas jagunevad eelarvesummad üksikute liiduvabariikide vahel (kohalised eelarved ühesarvatult), kuna see annab pildi riikide suhtelisest võimsusest.

Liiduvabariikide ja kohaliste 1938. a. eelarvete tulude jaotus liiduvabariikide järgi (miljon. rbl.)

Venemaa N. S. V.	21.407
Ukraina N. S. V.	5.977
Valge-Vene N. S. V.	1.167
Aserbaidshani N. S. V.	916
Gruusia N. S. V.	1.069
Armeenia N. S. V.	388
Turkmeni N. S. V.	441
Usbeki N. S. V.	1.315
Tadshiki N. S. V.	449
Kasahhi N. S. V.	1.283
Kirgiisi N. S. V.	347
Kokku	34.759

Tähtsaimaks ja ühtlasi ülekaalukaks tulude allikaks liidu ja liiduvabariikide eelarvetes on läbikäigumaks, milline annab 83,9 miljardit rubla 75,9 miljardi asemel 1937. aastal (plaan nägi ette 76,8 milj. rbl.). Tervelt kolmveerand kogu tuludesummast langeb talle. Ülekanded riigiettevõtete puhaskasust annavad 9,8 miljardit rubla 1937. aasta 6,5 miljardi (plaanis oli 6,3 milj. rbl.) vastu. Rahva maksustamisest saadakse 3,1 miljardit rubla, kuid, arvates juure ka kohalistele eelarvetele laekuvad maksud, tõuseb see summa 5,1 miljardi rublale. Riiklikest laenudest laekub 8,0 miljardit rubla, selle hulgas rahva seas levitatavatest laenudest 5,7 miljardit. Märgime, et käesoleval aastal väljalastud 5 miljardi rublaline siselaen kaeti kuhjaga juba 10 päeva jooksul, ja praeguseks on teda tellitud juba 5,9 miljardi eest. Ka rahva hoiuste rakendamine hoiukassade kaudu omab küllaldase tähtsuse, ning 1938. aasta eelarves arvestatakse 1,3 miljardi rub-

lalise hoiuste juurdekasvuga. Viimase viie aasta kestel on hoiused kasvanud 5 korda.

Liidu ja liiduvabariikide eelarvete kulude üldsumma suureneb 1938. aastal 22,9 miljardi rubla, s. o. ligi veerandi võrra, 1937. aasta vastu. Järgmine tabel näitab, kuidas 1938. aasta rahvamajandusplaani kohaselt on kulud jaotatud põhiliikide järgi, võrreldes 1937. a. eelarvega ja ta täitmise (ülemnõukogu poolt tehtud kulude tõstmine 1,5 miljardi rubla võrra on jäänud siin arvestamata, kuna pole käepärast andmeid nende jaotuse kohta):

1938. a. riigieelarve kulud.

Расходы по бюджету на 1938 г.

	1937. a.	1938. a.
	Plaan	Täitm. Plaan
	(miljard. rbl.)	
Rahvamajandus	39,6	39,4 47,2
Sotsiaal-kultuur. vajadused (haridus, tervishoid jne.)	10,9	9,5 12,1
Riigikaitse- ja valitsemiskulud	24,6	22,4 34,1
sellest kaitsekomiss.	20,1	17,5 27,0
Muud kulud (riigilae- nude kulud, reserv- fond jne.)	6,1	6,2 3,9
Kokku kulusid liidu ja liiduvabar. eelarvetes	81,2	77,5 97,3
Kohalistele eelarvetele antakse	15,9	16,4 18,0
Üldse	97,1	93,9 115,3

Rahvamajanduse finantseerimiseks kulutatakse liidu ja liiduvabariikide eelarvete kaudu 47,2 miljardit rubla, s. o. 40,9 prots. kõigist kuludest. See tähendab 20-prots. tõusu võrreldes 1937. aastaga. Sellest läheb tööstusele 19,8 miljardit, põllumajandusele 11,0 miljardit ja transpordile ning sideasjandusele 6,8 miljardit rubla. Valdav osa — 38,3 miljardit rubla — kulutatakse ehitustöödeks.

Sotsiaal-kultuuriliste vajaduste rahuldamiseks on, ka kohaliste eelarvete summad ühesarvatult, määratud 31,4 miljardit rubla, s. o. 23,3 prots. rohkem kui 1937. aastal. Viimase aastaga on liidu, liiduvabariikide ja kohaliste eelarvete kulutused sotsiaal-kultuuriliste vajaduste peale kasvanud 20-kordseks.

Peamiseks kululiigiks sotsiaal-kultuurilisel alal on haridus. 1938. aastaks on hariduse peale minevad summad määratud kindlaks 20,1 miljardi rbl. peale 1937. a. 16,3 vastu.

Riik teeb suuri kulutusi ka tervishoiu alal. Riiklikes ja kohalistes eelarvetes on selleks määratud 8,1 miljardit rubla, kuna 1937. aastal kulutati 6,8 miljardit.

Kolmandaks tähtsaimaks kululiigiks on riigikaitse kulud. Selleks otstarbeks on 1938. aasta peale määratud 27 miljardit rubla, s. o. 23,5 prots. kulude üldsummast. Kuna 1937. aastal samaks otstarbeks kulutati 17,5 miljardit rubla, siis teeb tõus välja tervelt 54,7 prots., mis on tingitud otsese sõjaohu tekkimisest Nõukogude Liidule.

Экономика Эстонии.

Eesti majandus.

Внешняя торговля. VÄLISKAUBANDUS.

Внешняя торговля за 8 мес. т. г.
Väliskaubandus 8 kuul k. a.

За последние 4 месяца (май—август) общий оборот внешней торговли Эстонии показал снижение на 3,7 проц. против тех же месяцев 1937 г. Это снижение представляется знаменательным, ибо произошло впервые после перелома в кризисе в 1933 г. в разрезе за такой продолжительный период. Между тем, еще в предыдущие 4 мес. (январь—апрель) т. г. общий оборот показал рост на 11,6 проц., а в IY квартале прошлого года—на 29,7 проц. Сокращение оборотов состоялось за счет импорта, павшего на 6,9 проц., в то время как экспорт остался почти на уровне прошлого года, уменьшившись только на 0,5 проц. Сокращение импорта является результатом планомерной политики правительства, стремящегося к возможно большему уменьшению пассивности внешней торговли, продолжающейся уже третий год. В связи с тем баланс этих 4 месяцев оказался активным на 1,2 млн. крон, тогда как в прошлом году он был, наоборот, пассивным почти на ту же сумму—1,3 млн. крон.

В общем за все 8 месяцев (январь—август) обороты внешней торговли характеризуются, в сопоставлении с тем же периодом прошлого года, следующей таблицей:

Внешняя торговля. *Väliskaubandus.*

	8 мес. 1937 г.	8 мес. 1938 г.
	(в тыс. крон, нын. курс: 1 кр. = ок. 1,40 руб.)	
Импорт	71.986	72.608
Экспорт	62.418	65.582
Общий оборот	134.404	138.190
Сальдо	—9.568	—7.026

Общий оборот внешней торговли вырос против 8 месяцев прошлого года на 3,8 млн. крон, или 2,8 проц. Темп прироста является исключительно низким, если принять во внимание, что в предыдущем году (в среднем за весь год) прирост равнялся 27,7 проц. и в 1936 г.—14,2 проц. Незначительный прирост

произошел, главным образом, за счет экспорта, увеличившегося на 3,2 млн. крон, или 5,1 проц., тогда как рост импорта ограничился 0,6 млн. крон, или 0,9 проц. Вследствие большего роста экспорта пассивность баланса сократилась с прошлогодних 9,6 млн. крон до 7,0 млн.

Состав импорта изменился следующим образом:

	И м п о р т . — <i>Sissevedu.</i>		8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%	тыс. кр.	%%
Животные	57	0,1	15	—		
Пищевые продукты	9.789	13,6	8.157	11,2		
Сырые и полуобработанные материалы	19.939	27,7	17.695	24,4		
Изделия	42.063	58,4	46.598	64,2		
Драгоценные металлы и камни	138	0,2	143	0,2		
Всего	71.986	100%	72.608	100%		

При незначительности общего прироста импорта значительно расширился ввоз изделий—на 4,5 млн. крон, или 10,8 проц., главным образом за счет ввоза для нужд индустриализации разных силовых и рабочих машин (выросших более чем на половину), металлических товаров и транспортных средств, при значительном падении металлов. Расширение ввоза изделий перекрыло сокращение по другим основным товарным группам—пищевым продуктам и сырым и полуобработанным материалам. Импорт пищевых продуктов пал на 1,6 млн. крон, или 16,6 проц., благодаря резкому сокращению зерновых на половину (в связи с хорошим урожаем), несмотря на значительный рост колониальных товаров, особенно сахара. Сокращение импорта сырых и полуобработанных материалов составило 2,2 млн. крон, или 11,2 проц., и обусловлено в основном сильным уменьшением ввоза текстильного сырья (вследствие сокращения работы текстильной промышленности) при крупном росте удобрений на половину.

В результате в структуре импорта состоялись следующие изменения. Удельный вес доминирующих изделий еще больше повысился—с прошлогодних 58,4 проц. до 64,2 проц.

всего импорта, а доли сырых и полуобработанных материалов и пищевых продуктов пали соответственно с 13,6 проц. и 27,7 проц. до 11,2 проц. и 24,4 проц.

Из следующей таблицы, охватывающей свыше трети всего импорта, явствует, за счет каких важнейших товаров произошли изменения в импорте:

Важнейшие импортные товары.
Tähtsamad sisseveokaubad.

	8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тонн.	1000 кр.	тонн.	1000 кр.
Зерновые	30.832	4.454	17.374	2.287
Сельди	2.915	658	4.411	898
Сахар	16.880	2.123	18.442	2.667
Сырые кожи	1.023	1.475	990	1.214
Табак сырой	492	798	520	954
Хлопок	4.097	5.729	3.591	3.872
Шерсть	179	782	197	613
Кам. уголь, кокс	44.852	772	36.928	729
Керосин	10.721	772	11.948	1.028
Удобрения	43.792	2.359	58.749	3.461
Хл.-бум. ткани	92	854	70	706
Шерстян. пряжа	196	1.676	190	1.497
Пряжа и нитки из искус. шелка	187	903	166	811
Железо и сталь	28.528	5.649	19.663	4.593
Каучук, кауч. изд.	403	1.205	464	1.318

Импорт сельскохозяйственных машин и орудий вырос с прошлогодних 3,3 млн. до 3,9 млн. крон, других машин (кроме электрических)—с 3,6 млн. до 5,9 млн. крон, транспортных средств—с 4,8 млн. до 5,9 млн. крон. Высокий темп расширения ввоза машин, при стабильности общей суммы импорта, указывает на продолжение процесса индустриализации страны.

По важнейшим и всем балтийским странам импорт распределился следующим образом:

Импорт по странам.
Sissevedu maade järgi.

	8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тыс. кр.	%	тыс. кр.	%
Германия	19.722	27,4	23.018	31,7
Англия	11.670	16,2	12.312	17,0
Швеция	4.499	6,3	6.294	8,7
США	5.394	7,5	4.523	6,2
СССР	3.755	5,2	3.565	4,9
Финляндия	2.384	3,3	2.966	4,1
Голландия	2.457	3,4	2.375	3,3
Франция	1.605	2,3	1.744	2,4
Дания	1.741	2,4	1.477	2,0
Польша-Данциг	1.456	2,0	1.384	1,9
Латвия	940	1,3	735	1,0
Литва	236	0,3	223	0,3
Прочие страны	16.127	22,4	11.992	16,5

Удельные веса обеих господствующих стран эстонского импорта — Германии и Англии — повысились, по сравнению с 8 месяцами 1937 г., особенно у первой, и сейчас на Герма-

нию приходится 31,7 проц. и на Англию — 17,0 проц., а на обе страны вместе — половина всего импорта. Рост показали также доли Франции и особенно Швеции и Финляндии. По всем другим важнейшим странам наблюдается снижение удельных весов, особенно значительное у Латвии и группы «прочих», т. е. второстепенных стран, а меньшее — у США, СССР, Голландии, Дании и Польши; доля Литвы не изменилась. СССР занимал, как и в прошлом году, 5-ое место среди импортных стран Эстонии.

Незначительный рост общего импорта состоялся, главным образом, за счет значительного расширения оборотов с Германией и Швецией.

Изменения в составе экспорта характеризуются следующей таблицей:

Экспорт. — Väljavedu.

	8 мес. 1937 г.		8 мес. 1938 г.	
	тыс. кр.	%	тыс. кр.	%
Животные	1.209	1,9	4.271	6,5
Пищевые продукты	20.838	33,4	26.642	40,6
Сырые и полуобработанные материалы	25.630	41,1	21.754	33,2
Изделия	14.739	23,6	12.914	19,7
Драгоценные металлы и камни	2	—	1	—
Всего	62.418	100%	65.582	100%

Небольшое расширение экспорта вызвано крупным увеличением вывоза пищевых продуктов, а также резчайшим ростом животных в 3½ раза (на 3,1 млн. крон). Вывоз пищевых продуктов возрос на 5,8 млн. крон, или 27,9 проц., именно благодаря сильному расширению экспорта продуктов скотоводства. Другие основные товарные группы — сырые и полуобработанные материалы и изделия — значительно сократились. Экспорт сырых и полуобработанных материалов пал на 3,9 млн. крон, или 15,1 проц., почти всецело за счет лесных материалов, сократившихся на треть, кожевенного сырья (на ½) и текстильного сырья (лен), несмотря на значительное расширение вывоза бумажного сырья (целлюлоза) и сланцевых продуктов — сырого масла бензина и т. д. Падение изделий составило 1,8 млн. крон, или 12,4 проц., и обусловлено в основном значительным сокращением экспорта текстильных изделий (на ¼).

Расходящаяся динамика отдельных товарных групп вызвала сдвиги в структуре экспорта. Удельный вес пищевых продуктов в общем экспорте повысился с прошлогодних 33,4 проц. до 40,6 проц. и животных — с 1,9 проц. до 6,5 проц. Доли же сырых и полуобработанных материалов и изделий соответственно пали: у первых — с 41,1 проц. до 33,2 проц. и других — с 23,6 проц. до 19,7 проц.

Изменения в оборотах по важнейшим экспортным товарам, в сравнении с 1937 г., явствуют из следующей таблицы, включающей около ¼ общей суммы экспорта:

Важнейшие экспортные товары.

Tähtsamad väljaveokaubad.

	5 мес. 1937 г. тонн. 1000 кр.		8 мес. 1938 г. тонн. 1000 кр.	
Зерновые . . .	3.201	812	9.133	1.237
Масло коровье	8.199	12.798	9.928	16.882
Яйца (млн. шт.)	(26,5)	1.431	(30,2)	1.846
Мясо и мясной товар . . .	2.476	2.851	2.510	3.249
Сырые кожи . .	695	1.705	442	770
Лесоматериалы	116.592	7.742	66.835	4.794
Целлюлоза . . .	39.279	4.986	39.783	5.930
Лен и пакля . .	4.619	5.192	4.532	4.568
Сланцевые мас- ло и бензин	32.454	2.833	39.482	3.484
Фанера, сиденья стульев . . .	12.237	3.004	9.918	2.737
Газетная и пе- чатная бумага	4.961	1.105	3.545	793
Хл.-бум. пряжа и нитки . . .	1.234	3.227	947	2.615
Хл.-бум. ткани	652	2.026	606	1.607
Искусств. рог . .	486	1.098	299	669

По важнейшим и всем балтийским странам экспорт распределился следующим образом:

Экспорт по странам.

Väljavedu maade järgi.

	8 мес. 1937 г. тыс. кр. %%		8 мес. 1938 г. тыс. кр. %%	
Англия	22.384	35,9	24.407	37,2
Германия	15.845	25,4	18.146	27,7
Финляндия	3.904	6,3	3.822	5,8
Швеция	2.638	4,2	3.126	4,8
США	1.875	3,0	2.587	3,9
СССР	2.327	3,7	2.361	3,6
Франция	2.232	3,6	2.031	3,1
Голландия	1.582	2,5	1.069	1,6
Польша-Данциг	1.069	1,7	993	1,5
Латвия	705	1,1	887	1,4
Литва	428	0,7	546	0,8
Прочие страны	7.429	11,9	5.607	8,6

Доли обоих доминирующих рынков эстонского экспорта — Англии и Германии — показали рост против 1937 г., и в результате в текущем году в Англию шло значительно больше трети (37,2 проц.) и в Германию — свыше четверти (27,7 проц.) всего эстонского вывоза. На обе страны вместе приходится 2/3 общего экспорта Эстонии, что указывает на решающее значение их для той значительной части экономики, которая работает на внешние рынки. Точно также выросли удельные веса Швеции и Литвы и особенно США и Латвии. Снизилась же доля Финляндии, СССР, Франции, Польши и особенно сильно Голландии. Группа «прочих» стран показывает значительное снижение своего удельного веса. Вследствие снижения своего удельного веса СССР занял, вместо прошлогоднего 5-го места, 6-ое место среди экспортных стран.

Небольшое расширение общего экспорта обусловлено в основном значительным ростом вывоза в Англию и Германию.

Изменения в импорте и экспорте с отдельными странами обусловили следующие сдвиги в балансах с ними:

Баланс внешней торговли по странам.

Väliskaubanduse bilanss maade järgi.

	8 мес. 1937 г.	8 мес. 1938 г.
	(тыс. крон)	
Германия	— 3.877	— 4.572
Англия	+10.714	+12.095
Швеция	— 1.861	— 3.168
США	— 3.519	— 1.936
Финляндия	+ 1.520	+ 856
СССР	— 1.428	— 1.204
Франция	+ 627	+ 287
Голландия	— 875	— 1.316
Дания	— 965	— 501
Польша-Данциг	— 357	— 391
Латвия	— 235	+ 152
Литва	+ 192	+ 323
Прочие страны	— 9.474	— 7.351

Значительное уменьшение пассивности общего баланса внешней торговли, по сравнению с 1937 г., вызвано, главным образом, усилением активности с Англией и уменьшением пассивности с США, а также с группой «прочих» (т. е. второстепенных) стран. Далее, пассивность уменьшилась еще с СССР и Данией, а усилилась с Германией, Швецией и Голландией. С Францией и Финляндией активное saldo сократилось, а с Литвой увеличилось. С Латвией баланс стал из прошлогоднего пассивного активным, а с Польшей остался пассивным на уровне прошлого года.

*

В сентябре импорт составил 9,9 млн. крон, а экспорт — 10,3 млн. кр., между тем как в прошлогоднем сентябре товаров было ввезено на 9,7 млн. крон, а вывезено на 12,3 млн. крон. Таким образом, за I—III кварталы импорт достиг суммы в 82,5 млн. крон и экспорт — 75,9 млн. крон; в предыдущем же году импорт равнялся 81,7 млн. и экспорт 74,7 млн. крон. Общий оборот вырос с прошлогодних 156,4 млн. до 158,4 млн. крон, т. е. на 1,3 проц., причем как импорт, так и экспорт показали лишь незначительный прирост: импорт вырос на 0,8 млн. крон, или 0,9 проц., а экспорт — на 1,2 млн. крон, или 1,6 проц. В связи с тем пассивность баланса почти не изменилась, составив 6,6 млн. крон против прошлогодних 7,0 млн. крон.

Торговые соглашения.

Kaubanduskokkulepped.

29-го августа было подписано торговое и клиринговое соглашение с Турцией, вступившее в силу 1-го октября.

Сельское хозяйство.

PÕLLUMAJANDUS.

Предварительные итоги урожая. Saakide eelandmed.

По данным на 15 октября, посевные площади и валовой сбор основных полевых культур за 1938 г. являются, в сравнении с окончательными цифрами предыдущих лет, следующими:

Посевные площади. Külvipinnad.

	Средние за 1925—29 1930—34 1937			1938
	(в тыс. га)			
Рожь	145	145	149	145
Пшеница:				
озимая	12	17	24	28
яровая	15	34	44	42
Ячмень	115	108	89	88
Овес	145	144	145	149
Мешанка	66	73	81	85
Картофель	67	69	76	78
Лен	36	21	31	23
Полевые травы	186	215	214	227

Посевные площади (приведенные о них данные за 1938 г. являются окончательными) изменились следующим образом, по сравнению с предыдущим 1937 г. Расширились площади озимой пшеницы — на 12,3 проц., овса — на 2,8 проц., мешанки — на 5,1 проц., картофеля — на 3,3 проц. и полевых трав — на 5,6 проц. Сокращению подверглись площади ржи — на 0,5 проц., яровой пшеницы — на 3,1 проц., ячменя — на 1,6 проц. и льна — на 25,1 проц.; крупное уменьшение площади льна обусловлено падением цен его на мировом рынке, куда в основном идет эстонский лен. Как вытекает из этих цифр, посевные площади в общем показали расширение против прошлогоднего (проценты роста и падения тут, как и по поголовью скота, нечислены по несокращенным числам).

Валовой сбор. Kogusaagid.

	Средние за 1925—29 1930—34 1937			1938
	(в тыс. тонн).			
Рожь	151	201	212	184
Пшеница:				
озимая	13	25	38	37
яровая	14	35	38	46
Ячмень	111	111	81	97
Овес	121	146	139	170
Мешанка	65	84	90	109
Картофель	714	868	986	945
Лен: волокно	10,0	6,6	10,3	7,5
семя	10,1	7,3	10,1	8,4

По предварительным данным, валовой сбор оказывается ниже, чем в предыдущем 1937 г., по следующим культурам: рожь — на 13 проц.,

озимая пшеница — на 1,3 проц., картофель — на 4,1 проц., лен-волокно — на 27,2 проц. и лен-семя — на 16,8 проц. Рост показывают же валовой сбор яровой пшеницы — на 20,4 проц., ячменя — на 20,4 проц., овса — на 22,0 проц. и мешанки — на 20,8 проц.

В общем урожай продовольственных хлебов составил 267 тысяч тонн против 288 тысяч в 1937 г., что означает снижение на 7,0 проц. Сбор кормовых хлебов же, наоборот, показал крупный рост на 21,2 проц., составив 376 тысяч тонн против прошлогодних 310 тыс. Общий урожай зерновых вырос, таким образом, с прошлогодних 598 тысяч тонн до 643 тысяч, т. е. на 7,5 проц.

Поголовье скота.

Karja arv.

Численность скота показывает следующее развитие, в сопоставлении с предыдущим 1937 г. и с докризисным 1928 г.:

Поголовье скота.

Karja arv.

	1928 г.	1937 г.	1938 г.
	(тыс. голов)		
Лошади	228	209	219
Крупный рогатый скот	651	639	661
в т. ч. коровы	404	446	452
Овцы	659	651	650
Свиньи	327	379	385
Домашн. птица, старше 6 мес.	866	1.606	1.597
в т. ч. куры	726	1.350	1.363
Пчелиные ульи	49	101	104

Как видно из таблицы, поголовье скота, благодаря значительно лучшему, по сравнению с 1937 г., урожаю, в общем показывает рост. Численность лошадей увеличилась против 1937 г. на 4,8 проц., крупного рогатого скота — на 3,5 проц. (в том числе коров — на 1,2 проц.), причем поголовье молодняка выросло приблизительно на 9 проц., что является предпосылкой к дальнейшему росту числа коров в будущем году. Поголовье свиней выше прошлогоднего на 1,7 проц. Только по овцам и домашней птице наблюдается ничтожное сокращение поголовья, не составляющее даже 1 процента, причем, однако, число кур все же продолжало расти. По ряду видов скота достигнутый в этом году уровень поголовья является рекордным, именно по коровам, свиньям и курам.

Особенного внимания заслуживает дальнейший рост поголовья в важнейшей отрасли сельского хозяйства — в области разведения молочного скота, а также рост поголовья лошадей, усиливающий силовой аппарат сельского хозяйства, что представляет весьма ценным в нынешний период нехватки рабочей силы в сельском хозяйстве.

Промышленность.

TÖÖSTUS.

Продукция крупной промышленности за 8 мес. т. г.

Suurtööstuse toodang 8 kuul k. a.

Динамика объема продукции крупной промышленности в течение 8 мес. (январь—август) т. г. характеризуется, в сопоставлении с тем же периодом прошлого года, следующей таблицей с индексом активности промышленности:

Динамика объема продукции крупной промышленности.

	1937 год.			1938 год.		
	Июль	Авг.	Июль	Авг.	Июль	Авг.
Добывающая	209	319	249	281	349	325
Минералообработ.	132	220	208	159	225	216
Металлообработ.	145	169	166	160	169	173
Химическая	205	253	260	231	254	294
Кожевенная	153	151	160	148	151	181
Текстильная	120	131	133	116	101	124
Деревообработ.	119	170	150	109	123	106
Бумажная	119	130	120	111	87	127
Полиграфич.	105	110	119	116	109	131
Пищевая	96	124	114	107	137	138
Производство						
одежды	299	198	325	269	165	281
Электростанции	196	162	171	223	176	190
Вся продукция	134	159	154	142	145	161
в т. ч.:						
средства						
производства	156	197	183	173	185	193
предметы						
потребления	114	125	128	115	109	132

Темп роста промышленной продукции в текущем году показывает быстрое сокращение. В I квартале рост составил 13,5 проц., а во II квартале уже только 3,3 проц. против тех же кварталов прошлого года. В июле (собственно уже в июне) рост сменился падением продукции на 8,8 проц., но в августе опять имеется рост продукции на 4,6 проц. — в оба месяца опять-таки в сравнении с соответствующими месяцами предыдущего года.

В итоге за все 8 мес. объем всей продукции вырос, по сравнению с тем же периодом 1937 г., только на 3,6 проц., исключительно за счет средств производства, продукция которых увеличилась на 7,3 проц., тогда как предметы потребления остались почти на прошлогоднем уровне.

За 8 мес. продукция показала рост в следующих отраслях: минералообрабатывающая, металлообрабатывающая, химическая, полиграфическая, пищевая, электростанции, но особенно значительный в добывающей (сланцевая и торфяная). Пала же продукция в текстильной, деревообрабатывающей, бумажной и кожевенной отраслях и в отрасли производства одежды и галантерейных товаров. Как видно, падение произошло главным образом в отраслях, работающих в большой, отчасти даже в преобладающей части на внешние рынки, и объясняется сужением экспортных возможностей для них за последнее время.

Денежное дело и финансы.

RAHANDUS JA FINANTSID.

Денежное обращение.

Rahaliiklus.

Банкнотное обращение увеличилось с 48,3 млн. крон в конце мая до 52,8 млн. к концу сентября т. г., что значительно превышает также и цифру прошлогоднего сентября в 49,8 млн. крон. Твердоценное покрытие в золоте и иностранной валюте также выросло с майских 49,6 млн. крон до 50,5 млн. к концу сентября; в сентябре прошлого года сумма покрытия, однако, стояла немного выше — 51,7 млн. кр. Вместе с тем процент покрытия банкнотного обращения пал с майских 61,1 проц. до 59,1 проц., что уступает и прошлогодней сентябрьской цифре в 60,3 проц.

Курс эстонской кроны.

Eesti kroonikurss.

В курсе эстонской кроны за май и июнь никаких изменений не произошло, и он оставался на уровне в 60 проц. к золотому па-

риту, каким пребывает, начиная уже с апреля 1937 г. В июле и августе он, однако, опустился до 59 проц.

Банки.

Pangad.

Вклады (нетто-, т. е. без междубанковских) во всех коммерческих и важнейших кооперативных банках и государственной сберегательной кассе вместе увеличились с 110,7 млн. крон в конце апреля до 115,4 млн. к концу августа т. г. Августовская цифра значительно выше также и прошлогодней августовской в 101 млн. крон.

Сумма ссуд во всех коммерческих и важнейших кооперативных банках незначительно пала — с апрельских 107,5 млн. крон до 107,1 млн. к концу августа, что, однако, превышает сумму ссуд, имевшуюся на тот же срок прошлого года (101 млн. кр.).

Доходы по госбюджету. Riigitulud.

В первые 5 мес. (апр.—авг.) 1938/39 бюдж. года госдоходы показали, по сравнению с тем

же периодом предыдущего 1937/38 бюдж. года, незначительное снижение на 0,3 млн. крон, или 0,7 проц., составив 41,7 млн. крон против 42,0 млн.

Платежный баланс и внешняя задолженность Эстонии за 1937 г.

EESTI MAKSUBILANSS JA VÄLISVÖLGNEVUS 1937. A.

Платежный баланс Эстонии за 1937 г. представляется, в сравнении с окончательными итогами предыдущего 1936 г., немного расходящимися с предварительными цифрами,

приведенными в Бюллетене № 2 — 1937 г., следующим (в млн. крон, нынешний курс: 1 крона = около 1,40 руб.):

Текущие статьи.

Доходы.		Расходы.			
	1936 г.	1937 г.	1936 г.	1937 г.	
Экспорт товаров и продажа судов	83,4	106,2	Импорт товаров и закупка судов	88,7	112,5
Проценты и дивиденды с эст. капиталов за границей и с облик. займа ден. и банк. реформы в эст. руках	0,5	1,1	Проценты и дивиденды с госдолгов и иностр. капиталов в Эстонии	3,2	3,4
Фрахтование эстонских судов	13,3	21,0	Портовые сборы и расходы в иностр. портах	9,0	15,1
Расходы иностранных туристов в Эстонии	3,7	3,9	Расходы эстонских туристов за границей	2,8	3,2
Прочие доходы	7,4	17,0*	Прочие расходы	6,4	9,2
Итого по текущим статьям	108,3	149,2	Итого по текущим статьям	110,1	143,4
			Перевес доходов (+) или расходов (—) текущих статей	-1,8	+5,8

Движение капиталов.

Доходы.		Расходы.			
	1936 г.	1937 г.	1936 г.	1937 г.	
Скупка облик. займа денежной и банковской реформы	—	0,3	Погашение долгосроч. иностр. займов	0,8	0,7
Рост долгосрочных кредитов	—	1,9	Сокращение долгосрочн. кредитов	2,0	—
Рост торговых кредитов	4,8	3,6	Сокращение краткосрочн. иностр. долгов и рост резервов	8,4	11,1
Ухудшение клиринговых отношений и т. д.	4,1	—	Улучшение клиринговых отношений и т. д.	—	5,1
Итого по движению капиталов	8,9	5,8	Итого по движению капиталов	11,2	16,9
Перевес расходов над доходами по движению капиталов	-2,3	-11,1			

Общий баланс (ошибки, пропуски и т. д.):

1936 г. — 4,1 млн. крон, 1937 г. — 5,3 млн. крон.

Особенностью платежного баланса Эстонии за 1937 г. является снижение значения доминирующей текущей статьи его — внешней торговли. Если в 1936 г. и почти во весь предыдущий период на внешнюю торговлю приходилось около 4/5 доходной части баланса, то в 1937 г. удельный вес ее сократился до 70 проц. (несмотря на рост внешней торговли), именно в силу более быстрого

роста поступлений по фрахтованию эстонских судов, а также вследствие чрезвычайных продажных сделок правительства. В расходной части, однако, доля внешней торговли осталась на уровне в 80 проц.

Среди доходов значительное место занимают, наряду с поступлениями от экспорта, поступления по фрахтованию эстонских судов заграничными фирмами, расходы иностранных туристов в Эстонии и из группы прочих доходов, не считая вышеуказанных чрезвычайных поступлений правительства, портовые сборы и другие расходы иностранных судов

* В том числе сумма в 12,2 млн. крон, полученная правительством по продажным и т. д. операциям.

в эстонских портах, полученные из-за границы страховые премии, платежи из-за границы по почтово-телеграфным операциям, расходы иностранных дипломатических представительств в Эстонии, проценты и дивиденды с эстонских капиталов за границей и с облигаций займа денежной и банковской реформы, находящихся в руках эстонских граждан. Общая сумма доходов по текущим статьям составила в 1937 г. 149,2 млн. крон, что на 35 проц. превышает доходы 1936 г. в 108,3 млн. крон. Крупный рост обусловлен всеми основными доходными статьями, причем поступления по фрахтам достигли рекордной цифры.

В расходной части, кроме доминирующих платежей по импорту, выделяются еще платежи по процентам и дивидендам с иностранных капиталов и внешних долгов, расходы эстонских туристов за границей, расходы эстонских судов в иностранных портах, а в группе прочих расходов — уплаченные страховые премии, расходы дипломатических представительств Эстонии за границей, разные правительственные закупки. Расходы составили в общем итоге сумму в 143,4 млн. крон, превысив расходы 1936 г. (110,1 млн. крон) на 30 проц.; рост произошел по всем, без исключения, основным статьям.

В результате платежный баланс 1937 г. оказывается сведенным с активным салдо в 5,8 млн. крон, между тем как баланс 1936 г. был пассивным на 1,8 млн. крон. Превраще-

ние пассивного баланса в активный, несмотря на ухудшение внешнеторгового баланса, обусловлено ростом доходов от торгового флота, достигших рекордной высоты, разными продажными операциями правительства и т. д.

Крупные обороты имелись и по движению капиталов. Наряду со значительным ростом золотых и инициальных резервов (на 10,9 млн. крон) и с улучшением салдо частных банков с заграничными банками (на 0,2 млн. крон), также и клиринговые счета закончились с крупным салдо в 5,1 млн. крон в пользу Эстонии, на каковую сумму она имеет право получить товары из-за границы; государственных займов пошло на сумму в 0,7 млн. крон. В доходной части предоставленные Эстонии иностранные торговые кредиты выросли на 3,6 млн. крон и долгосрочные кредиты — на 1,9 млн. крон; на последнюю сумму в Эстонию вложено иностранных капиталов, главным образом из Англии и Германии; займовых облигаций скуплено на 0,3 млн. крон. В общем итоге по движению капиталов расходы преобладают над доходами на сумму в 11,1 млн. крон против 2,3 млн. 1936 г. Итоговая разница между балансами текущих статей и движения капиталов составляет 5,3 млн. крон против 4,1 млн. крон в 1936 г. и обусловлена ошибками, пропусками и т. п. в исчислении платежного баланса.

Внешняя задолженность Эстонии к концу 1937 г., в сравнении с концом 1936 г., характеризуется следующей таблицей:

Ориентировочный баланс внешней задолженности Эстонии к концу 1937 г. (млн. крон).

Eesti välisvõlgnevuse umbkaudne bilanss 1937. a lõpuks.

Обязательства.

1936 г. 1937 г.

Междуправительственные долги*)	81	80
Заем денежной и банковской реформы	25	24
Прочие государственные и коммунальные долги	7	7
Всего госуд. долгов	113	111
Долгосрочные вложения в предприятия и банки**)	24	26
Недвиж. имущ. иностранцев	2	2
Итого обязательств	139	139

Иностранные обязательства Эстонии в общей сумме остались в точности на уровне 1936 г., небольшое сокращение государственных долгов, составляющих огромное большинство общей задолженности страны, было

*) Без неуплоченных, начиная с 1933 г., процентов по военным долгам, составляющим почти всю сумму междуправительственных долгов.

**) Без учета обязательств по импорту, являющихся, по сути, краткосрочными.

Требования.

1936 г. 1937 г.

Иностранные резервы Эсти Банка	45	56
Облигации займа деп. и банк. реформы в Эстонии	5	8
Долгосрочные вложения и вклады за границей	20	20
Недвижимые имущества	7	7
Госуд. резервы за границей	3	—
Салдо краткосрочных кредитов частных банков	2	0,2
Итого требований	82	91,2
Чистая внешняя задолженность	57	47,8

покрыто ростом частнохозяйственных обязательств. Сумма требований же показала значительный рост на 9,2 млн. крон, полностью за счет увеличения золотых и инициальных резервов Эсти Банка, составляющих почти $\frac{2}{3}$ всей суммы требований к загранице. В результате чистая внешняя задолженность Эстонии значительно — на 9,2 млн. крон — сократилась и составила к концу 1937 г. 47,8 млн. крон, причем сумме обязательств в 139 млн. крон противостоят требования на сумму в 91,2 млн. крон.

Прочая хроника.

МУУ КРООНИКА.

Цены.

Hinnad.

Оптовые цены продолжали падать. В среднем за последние 4 мес. (июнь—сент.) т. г. индекс их составил 99 против 101 в среднем за первые 5 мес. (янв.—май) т. г.; по сравнению с уровнем цен за те же 4 мес. 1937 г. (102), это дает снижение на 2,9 проц. (1913 г. = 100). В итоге в среднем за все I—III кварт. индекс оптовых цен составляет 100, что на 1,0 проц. уступает среднему уровню цен за тот же период прошлого года (101).

Тенденция ухудшения «н о ж н и ц» цен для сельского хозяйства, наблюдавшаяся в начале текущего года, продолжалась и в последние 5 мес. (май—сент.). В итоге в среднем за все I—III кварт. т. г. цены продаваемых сельскими хозяевами товаров составили 82, а цены покупаемых ими товаров — 96, между тем как в тот же период предыдущего 1937 г. первые равнялись 80, а вторые — 90 (средн. за 1927—31 гг. = 100). Продажные цены повысились на 2,5 проц., а покупные гораздо больше — на 6,7 проц., и соотношение цен ухудшилось для сельского хозяйства.

Кожа крооника.

Хроника Палаты.

5. oktoobril peeti J. Põdra juhatusel Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskojaga juhatuse koosolekut Majandusministeeriumi ruumes.

Koosolekust võtsid osa ka majandusminister Leo Sepp, Nõukogude Liidu kaubandusesindaja Eestis P. Krasnov, majandusministeeriumi kaubandusosakonna direktor E. Uemaa ja välisministeeriumi väliskaubandusosakonna direktor G. Meri.

Koosolekul arutati Eesti-Nõukogude 1938. aasta kaubanduskokkuleppe täitmise väljavaateid, ja konstateeriti, et kaubanduse bilanss, arvestades ka Eesti laevade prahirahasisid Nõukogude kaupade veo eest, kujuneb tasakaalustatuks. Elavalt arutati ka aasta lõpul sõlmimisele tuleva uue 1938. aasta kaubanduskokkuleppe aluseid.

Valimiste asjus Koja esimees J. Põdra teatas, et, kuna siseministeerium on seletanud, et nende ühingute ja liitude juhatusliikmete suhtes, millede põhikirjades on ette nähtud välismaa kodanike kuulumine juhatuste koosseisu, ei tule kohaldamisele eesti keele oskuse nõue, siis avanes võimalus täiendada Koja juhatust ka Nõukogude liikmetega.

Sellest väljudes juhatus otsustas kutsuda juhatusse Nõukogude juhatusliikme-kandidaate P. Krasnovi, S. Kirsanovi ja V. Lobanovi (meljas kandidaat J. Petshonoi on Kojast lahkunud). Neist valiti siis Nõukogude Liidu kaubandusesindaja Eestis P. Krasnov ja S. Kirsanov presiidiumi liikmeteks, esimene ühtlasi Koja abiesimeheks.

Edasi kiideti heaks Koja eelarve 1939. aasta peale, tasakaalus 7.300 krooniga, kusjuures tulud laekuvad võrdseil alusel Nõukogude ja Eesti poolt. — Koja liikmeteks võeti vastu üks Nõukogude ja üks Eesti liige.

5-го октября состоялось, под председательством И. Пыдра, заседание правления Эстонско-Союзносоветской Торговой Палаты в помещении Министерства хозяйства.

На заседании присутствовали также министр народного хозяйства Лео Сепп, торговый представитель СССР в Эстонии П. Краснов, дир. торгового отдела министерства нар. хозяйства Э. Уемаа и дир. внешнеторгового отдела министерства иностр. дел. Г. Мери.

На заседании обсуждались перспективы выполнения эсто-советского торгового соглашения на 1938 г., и было констатировано, что баланс торговли, с учетом поступлений по фрахтам за перевозки советских грузов эстонским флотом, будет выравнен. Оживленному обсуждению подверглись также основы нового торгового соглашения на 1939 г., заключаемого в конце года.

По вопросу о выборах председатель Палаты И. Пыдра сообщил, что в виду разъяснения министерством внутренних дел, что в отношении членов правления тех обществ и союзов их, в уставах которых предусматривается вхождение иностранных граждан в состав правлений, на следует применять требования о знании эстонского языка, открылась возможность пополнения правления Палаты советскими членами.

Исходя из этого, правление постановило ввести в состав правления советских кандидатов в члены правления П. Краснова, С. Кирсанова и В. Лобанову (четвертый кандидат Я. Печеный выбыл из состава Палаты). Из них торговый представитель СССР в Эстонии П. Краснов и С. Кирсанов были затем избраны в президиум, первый в качестве товарища председателя Палаты.

Далее была одобрена смета Палаты на 1939 г., сбалансированная на сумму в 7.300 крон на основе паритетного поступления доходов с советской и эстонской сторон. — В члены Палаты были приняты один советский и один эстонский член.

Сводки-переводы.

Kokkuvõtted-tõlked.

ОДИННАДЦАТЬ СОЮЗНЫХ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК.

Провозглашенной сейчас же после Октябрьской революции «Декларацией прав народов России» было признано полное равноправие народов России и право на неограниченное самоопределение их вплоть до полного отделения в самостоятельные государства.

В силу угрожавшей гражданской войны народы, проживающие на территории б. Восточной России, объединились уже в 1918 г. в Российскую Советскую Федеративную Социалистическую Республику (РСФСР). У советских республик, возникших на основе права на самоопределение в границах прежней России, но за пределами РСФСР, проявилась, в интересах общей борьбы против врагов, тенденция сближения к РСФСР. В 1919 г., по предложению Украины, для совместной деятельности объединились Российская, Украинская и Белорусская советские республики. В 1920 и 1921 гг. были заключены договоры о военно-экономическом союзе и с Азербайджаном, Грузией и Арменией.

По окончании гражданской войны, в интересах как обороны, так и хозяйственного строительства, возникла необходимость создания еще более тесного союза между советскими республиками, и в 1922 г. съезд представителей РСФСР, Украины, Белоруссии и Закавказской Советской Федеративной Социалистической Республики (в составе Азербайджана, Грузии и Армении) заключили договор об объединении республик на основе полного равноправия и об образовании Союза Советских Социалистических Республик (СССР). Конституция Союза была принята в следующем году.

В 1924 г. состоялось размежевание народов Средней Азии, входивших до тех пор в состав РСФСР в качестве автономных республик, и в результате возникли Узбекская и Туркменская союзные республики; в 1929 г. в союзную республику был превращен Таджикистан.

Новой конституцией СССР от 1936 г. входившие в состав РСФСР автономные республики Казахстан и Киргизия, в достаточной мере развитые и окрепшие, были также превращены в союзные республики, а Закавказская Сов. Фед. Соц. Республика была разделена на три союзных республики.

Таким образом, СССР состоит сейчас из 11 добровольно объединившихся равноправных союзных республик: Российской, Украинской, Белорусской, Азербайджанской, Грузинской, Армянской, Туркменской, Узбекской, Таджикской, Казахской и Киргизской.

Российская СФСР, со столицей Москва, которая вместе с тем является столицей всего СССР, занимает среди 11 союзных республик первое место как по территории и населению, так и экономике. Из территории

СССР в 21,2 млн. квадр. км на нее приходится 78% (16,5 млн. кв. км) и из населения в 170 млн. чел. — две трети. Русские составляют огромное большинство (ок. 80%) населения РСФСР. Тем не менее, РСФСР представляет собой многонациональную страну, на что указывает и то, что в нее входят 17 автономных республик, 6 автономных областей и 12 национальных округов, каковые формы созданы там, где более многочисленные меньшинства живут в более или менее компактной массе и составляют большинство населения. В виду многочисленности автономных республик РСФСР носит название федеративной республики.

В экономике СССР РСФСР занимает ведущее место, ибо около 70% всей общесоюзной промышленной и сельскохозяйственной продукции приходится на нее. Во время советской власти промышленность РСФСР развивалась быстрым темпом, и продукция ее выросла против довоенного 1913 г. в 9 раз. Построены тысячи предприятий, среди них целый ряд заводов-гигантов. Одна только Горьковская область дает столько продукции, сколько вся промышленность Польши. В силу крайнего разнообразия природных богатств развиты всевозможные отрасли промышленности. В сельском хозяйстве коллективизировано 92,6% всех крестьянских хозяйств РСФСР. Они обслуживаются 3,8 тыс. тракторов, 74 тыс. комбайнов и другими передовыми машинами. Сельское хозяйство сильно развилось, по сравнению с довоенным, стало гораздо разнообразнее и, в виду крайнего разнообразия природы необъятной территории охватывает всевозможные отрасли земледелия и скотоводства.

Материальный и культурный уровень народов РСФСР сильно повысился. В силу развития народного хозяйства непрерывно увеличивалась зарплата рабочих и служащих, а также доходы колхозников. Национальности, не имевшие в царское время своей письменности, теперь выпускают газеты и литературу на основе созданной для них письменности. Введено всеобщее обязательное образование в пределах 7-классной начальной школы. В начальной и средней школе обучается 19 млн. чел., тогда как в 1914 г. только 6 млн. В царское время большинство населения было неграмотным, теперь же неграмотность почти полностью исчезла. Число театров увеличилось с довоенных 107 до 500.

Отдельные части огромной территории РСФСР как по природе и природным богатствам, так и специализации экономики резко отличаются друг от друга. РСФСР обычно делят на две общие части: плотно заселен-

ную европейскую часть и слабо заселенную, хотя по территории несравненно более крупную, азиатскую часть (Сибирь, Дальний Восток). Но и в обеих этих частях отдельные районы по своему облику резко расходятся.

Украинская ССР — высокоразвитая и чрезвычайно богатая республика — занимает 445,3 тыс. квадр. км, а жителей в ней около 20% населения СССР. 80% населения — украинцы. Столица — Киев. Как в отношении численности населения, так и в народнохозяйственном отношении она занимает второе место среди республик СССР. Украина — важнейшая угольная и металлическая база СССР: половина всей продукции угля и почти 2/3 продукции чугуна приходится на нее. ДнепрогЭС производит больше электроэнергии, чем в 1913 г. все станции царской России вместе. Весьма разнообразная по составу промышленная продукция Украины сейчас около 8 раз превышает продукцию довоенного 1913 г. Широко развились все отрасли сельского хозяйства. Украина дает 1/4 всего урожая зерновых СССР, 2/3 урожая сахарной свеклы. Посевная площадь ряда культур в несколько раз больше, чем в царское время. Численность свиней на голову больше довоенной, поголовье крупного рогатого скота также выше довоенного. Почти все (96%) крестьянские хозяйства вошли в колхозы, обслуживаемые 1.500 маш.-тракторными станциями с 90 тыс. тракторов и т. д. Украина превратилась в одну из культурнейших союзных республик. Учащихся в начальной и средней школе в 3 раза больше, чем в 1914 г. Неграмотность почти полностью исчезла. Материальный уровень населения показывает неуклонный рост.

Белорусская ССР (столица Минск) имеет территорию в 127 тыс. квадр. км, с населением в 3,5% ко всему населению СССР. 80% населения — белорусы. Из остатков колонии царской России она стала индустриально-аграрной страной. Продукция промышленности (деревцообработ., торфяная, кожевенная, пищевая, цементная, стекольная, металлообработ.) выросла в 16 раз против довоенного. Сельское хозяйство также сильно развилось. Посевные площади расширились на 40 проц., по сравнению с 1913 г. Белоруссия — один из важнейших льноводческих и свиноводческих районов СССР; из других культур выделяются кормовые и картофель. 90% хозяйств находится уже в колхозах, на полях которых работают 150 маш.-тракт. станций с 8 тыс. тракторов. В культурном отношении успехи громадны. Весьма широко распространена неграмотность в общем ликвидирована. В начальной и средней школе обучается в 4 раза больше учащихся, чем в царское время. Жизненный уровень населения сильно вырос.

Азербайджанская ССР, со столицей Баку, расположена в Закавказье. На территории в 86 тыс. квадр. км живет около

2% населения СССР; 2/5 населения составляют азербайджанские турки. Азербайджан является главной нефтяной базой СССР; нефтепромышленность его дает 3/4 всей продукции нефти СССР. Общая продукция промышленности (нефтяная, машиностроение, текстильная, пищевая и т. д.) в 6 раз выше довоенных размеров. Сельское хозяйство реорганизовано. 90% хозяйств коллективизировано; работает около 50 маш.-тракт. станций с 5 тыс. тракторов. Важнейшей культурой является хлопок, а также субтропические культуры (виноград, апельсины, чай и т. д.). Число учащихся в 8 раз выше довоенного; неграмотность в основном ликвидирована.

Грузинская ССР, со столицей Тбилиси, охватывает в Закавказье площадь в 70 тыс. квадр. км, численностью населения в 2% всего СССР. Грузины составляют 2/3 населения. Промышленная продукция (марганец, нефть, химпродукция, текстильная, пищевая, машиностроение) в 20 раз превышает продукцию царского времени. В колхозы вошло 80% всех крестьянских хозяйств; они обслуживаются 50 маш.-тракт. станций с 2 тыс. тракторов. Посевная площадь (субтропические культуры) расширена против довоенных размеров на треть. Успешно развивается скотоводство, довоенное поголовье сильно превышено. В царское время подавляющее большинство населения было неграмотным, в советской Грузии же введено всеобщее-обязательное образование. Число учащихся начальной и средней школ в 5 раз больше довоенного.

Армянская ССР, со столицей Эревань, также лежит в Закавказье. Территория в 30 тыс. квадр. км, почти полностью гористая, заселена на 85% армянами; общее число населения достигает ок. 1 проц. всего населения СССР. Промпродукция (пищевая, текстильная, горная) в 12 раз больше, чем в довоенном 1913 г. 90% всех хозяйств находится в колхозах, поля которых обрабатываются 30 маш.-тракт. станциями с 1,5 тыс. тракторов и другими машинами. Посевная площадь расширена на четверть против 1913 г.; основные культуры: пшеница, ячмень, хлопок, табак, сахарная свекла, виноград; развито скотоводство, особенно овцеводство. Неграмотность в основном ликвидирована. Число учащихся в начальной и средней школе в 7 раз выше довоенного. Материальный уровень населения, как и в других закавказских республиках, сильно повысился.

Туркменская ССР, со столицей Ашхабад, расположена в Центральной Азии. На территории в 444 тыс. квадр. км живет около 1% всего населения СССР; 3/4 населения — туркмены. Огромное большинство территории состоит из пустынь. Промпродукция (нефтяная, стекольная, текстильная, пищевая) в 8 раз больше, чем в 1913 г. 96% крестьянских хозяйств сосредоточилось в колхозы. Земли обрабатываются 50 маш. тракт. станций с 4 тыс. тракторов. Главная отрасль — хлопководство; площадь хлопка выросла

protiiv 1913 g. v tri raz. Широко развито и скотоводство. Раньше почти поголовно неграмотное население теперь стало в основном грамотным. Число учащихся в 25 раз выше довоенного.

Узбекская ССР (столица — Ташкент) занимает в Средней Азии территорию в 370 тыс. квадрат. км. $\frac{3}{4}$ населения, составляющего около 3,5% всего населения СССР — узбеки. Почти вся страна занята пустынями. Узбекистан — самая мощная из средне-азиатских республик. Промпродукция (нефтяная, машиностроит., текстильная) в 5 раз превышает довоенный уровень. Узбекистан — основная хлопковая база СССР, дающая $\frac{2}{3}$ всего сбора

хлопка, площадь которого расширена в 2,2 раза. Широко развито и садоводство, далее овцеводство. 97% хозяйств вступило в колхозы, обслуживаемые 163 маш.-тракт. станциями с 18,4 тыс. тракторов. В начальной и средней школе в 50 раз больше учащихся, чем в 1913 г.

Таджикская ССР (столица — Сталинабад, 144 тыс. кв. км, 1% всего населения СССР), Казахская ССР (столица — Алма-Ата, 2,744 тыс. кв. км, 4% всего населения СССР) и Киргизская ССР (столица — Фрунзе, 197 тыс. кв. км, 1% всего населения СССР) показывают примерно такое же развитие, что и другие восемь союзных республик.

EESTI FINANTSID.

1921. a. peale, mil esmakordselt iseseisvas Eestis koostati kindel riigieelarve, on riigitulude käikides rahvamajanduse eduka arenguga peagu järjekindlalt kasvanud — 52,3 miljoniit kroonilt 95,7 miljoniile 1929/30. eelarveaastaks, s. o. kahekordseks. Kriisi kestel vähenesid nad 1933/34. aastaks 65,2 milj. kr. peale, kuid kriisi möödudes tõusid nad 1937/38. aastaks 99,7 miljoniile, ületades seega kriisieelse 1929/30. a. taset.

Kuni 1921. a. riigikulud ületasid tulusid nii sõjakulude ja rahvamajanduse uuesti-üleehituse vajaduste kui ka Eesti margakursi pideva languse tõttu. Puudujääk kaeti rahaemisjoniga, laenudega ja kullatagavara ärakasutamisega. 1922. a. kuni viimase kriisieelse 1929/30. a. täideti riigieelarve juba ülejäägiga. Kriisiaastatel tekkis, seoses erakordsete kuludega kriisi vastu võitlemise alal, jällegi puudujääk. Ent kriisi lahenedes juba 1933/34. a. peale on eelarve jälle tasakaalus olnud, andes mõnel aastal isegi väikese ülejäägi.

Riigi majandus omab suure tähtsuse Eesti rahvamajanduses: suur enamuse metsadest on riigi omanduses, riigipangad omavad juhtiva seisundi, raudteed ja side on riigi kätes, samuti rida tööstusettevõteteid jne. Seetõttu riigitulud moodustavad tervelt ligi 25% kogu Eesti rahvasissetulekust.

Riigieelarve tulud koosnevad praegu peagu pooleks maksudest ja riiklikest ettevõtetest ning varandustest (raudteed, post, piiritusmonopol, riigi metsatööstus, riigipangad jne.) saadavatest tuludest, kuna kriisieelsel ajal moodustasid maksud märksa vähem — 40% tuludest. Maksude seas on ülekaalus kaudsed maksud (tolli-, aktsiisi- jne.), andes $\frac{3}{4}$ kõigist maksutuludest. Otsemaksude summast annavad suure enamuse tulu- ja äri-maks. Ligi pool (40%) riigitulude üldsum-mast laekub tollist ja piiritusmonopolist kokku. — Kui aga arvestada, mis, on õigem, nettotulusid, milledes sisalduvad mitte kõik riigiettevõtetest ja -varandustest saadavad

tulud, vaid ainult nende kasud, siis osutub riigitulude üldsumma $\frac{1}{4}$ võrra madalamaks, ja maksud moodustavad suure enamuse ($\frac{2}{3}$) sellest.

Riigikuludest läheb ligi pool rahvamajanduse finantseerimiseks (raudteed, post, maaparandus ja -korraldus, eksportpreemiad, riiklike tööstusettevõtete ehitamine jne.). Umbes veerand kuludest läheb riigi sisemise ja välise julgeoleku kindlustamiseks, valdavas enamuses sõjaministeeriumile. Muud kulud (riigi üldvalitsemine, rahvaharidus ja kultuur, sotsiaalkindlustus ja hoolekanne, tervishoid ja riigivõlgade tasumine) moodustavad vaid $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ kulude üldsummast. Aastate kestel on kululiikide osatähtsused vaid vähe muutunud. — Netto-arvestuses, kus riigiettevõtete omakulutused on maha arvatud, osutub kulude üldsumma $\frac{1}{4}$ võrra madalamaks, ja tähtsaimaks kuludelilgiks on riigi-valitsemine ja riigikaitse (nimelt sõjaministeerium), moodustades poole üldkuludest; teine pool kuludest jaguneb peagu pooleks rahvamajanduslike ja muude (rahvaharidus, tervishoid jne.) kulude vahel.

Mis puutub kohalike omavalitsuste eelarvetesse, siis ka need on kriisi möödudes ületanud kriisieelse taseme, ulatudes 1936/37. a. 25,4 miljoni kroonile, sellest linnad 13,5, alevid 0,3, maavalitsused 6,2 ja vallad 5,4 milj. Enam kui pool tuludest laekub maksudest, kuna kuludest umbes 40 prots. läheb rahvahariduse, hoolekande ja tervishoiu peale.

Riigivarad, 600 miljoni kr. üldväärtuses, koosnevad peagu tervelt materjalsetest varadest (377 milj.) ja erikapitalidest ning -fondidest (umbes 160 milj.). Kuna riigivõlad ulatuvad 119 milj. kroonile (neist 113 milj. välisvõlg) ja teised passivad — 10 milj., siis riigi puhtvarandus võrdub 471 milj. kr. Riigi välisvõlad, milledest peagu tervelt moodustubki riigi võlgnevus (sisevõlad ulatuvad vaid mõne miljoni kroonile), koosnevad suured enamuses vabadus-

sõja kulude katmiseks tehtud laenudest (80 milj. kr.). Teiseks suuremaks välislaenuks on 1927. a. Rahvasteliidu kaasabil raha- ja pangareformi läbiviimiseks saadud 28 milj. krooniine laen. Välislaenude üldsumma kasvas 1921. a. 67 milj. pealt 1929. a. 111 milj. kr. peale ja on sellest ajast peale püsinud samal tasemel. Suuremaks laenuandjaks on P.-A. Ühendriigid, kellele langeb $\frac{2}{3}$ välisvõlgadest, talle järgneb Inglise ($\frac{1}{4}$), kuna ülejääk jaguneb Rootsi ja Hollandi vahel. Sõjavõlgade tasumine (ka protsentide) katkestati mõne aasta eest.

Iseseisvuse saavutades tuli Eestil luua oma raha süsteem. 1919. a. algul lasti käiku riigikassatähed, mis ühes siselaenu obligatsioonidega olid esimeseks Eesti rahaks. Rahaüksuseks määrati Eesti mark. 1921. a. alustas Eesti Pank pangatähtede väljalaskmist, millised aegamööda täiesti välja tõrjusid riigikassatähti. Pangatähtede peamiseks kindlustuseks olid Nõukogude Liidult rahu- lepingu alusel saadud 15 miljonit kuldrbl. Sõjale järgnenud aastatel tuli rahvamajanduse uuestiülesehituse käigul kasvanud nõudmisi krediidi järgi rahuldada kapitalide puuduse tõttu emisjoni laiendamise ja hiljem ka kullatagavarade realiseerimise abil. Selle tagajärjel hakkas margakurs 1923.—1924. a. langema. Kullatagavarade vähenemisega käsikäes oleks pidanud kahandama ka liikvel olevat raha, kuid see osutus võimatuks, sest Eesti Panga poolt, kes tol ajal oli peamiseks krediidiandjaks, antud lühiajalisi laenusid ei saadud tagasi nõuda, nad olid „kinni külmanud“, muutunud pikaajalisteks. Kõige sellele vaatamata õnnestus 1925. a. alguks marka stabiliseerida. Ent rahasüsteemi täielise kindluse saavutamiseks osutus vajalikeks suurendada raha väärtkindlat katet. 1927. a. õnnestuski Rahvasteliidu kaasabil saada välislaenu 1350 tuh. Inglise naela suuruses, mille abil teostati raha- ja pangareform. Uueks rahaüksuseks võeti kroon (=100 senti, s. o. 100 marka), mille kullaväärtus on 100/248 gr. puhast kulda. Seega sai kroon kullaaluse, kuna margal see puudus. 1 miljon naela anti emisjoni põngale — Eesti Pangale liikvel olevate pangatähtade kattevaraks, kuna 350 tuh. naela läiks vastasutatud Pikalaenu Pangale, kes võttis Eesti Pangalt üle pikaajalise laenu. Riigikassatähed, välja arvatud vahetusraha, kõrvaldati liikvelt.

Kogu liikvel olev rahahulk kasvas, vastavalt rahvamajanduse läbikäikude tõusule, 1921. a. 30,6 milj. kroonilt 38,0 milj. 1929. a., vähenes siis kriisi sügavpunktiks 1932. a. 35,5 miljonile ja kriisi lahenedes tõusis 1937.

a. lõpuks 54,4 miljonile, s. o. järsult suuremaks kui kriisieelsel 1929. a. Väärtkindla kattega (kullas ja välisvaluutas) oli 1937. a. lõpuks kaetud 59,0% Eesti Panga jooksvatest kohustustest (pangatähed ja jooksvad arved). Ühelgi aastal pärast rahareformi läbiviimist pole katteprotsent langenud alla rahaseaduses ettenähtud miinimumi — 40%. Väärtkindel kate moodustas 1937. a. lõpuks 51,2 milj. kr.

Rahaemisjoni pideva suurenemise ja väärtkindla katte vähenemise tõttu rahakurss näitas langust: näiteks 1 dollar maksis 1920. a. 232 marka ja 1924. a. 392 marka. Siis jäi ta 3,75 kr. suurusena püsima kuni 1933. a. (1931. kriisiaastast peale hoiti kroonikurssi kunstlike abinõude alal sel tasemel), mil väljaveo suurendamise huvides (selleks, et anda selle kaudu tõuget kriisiraskustes sipleva majanduse uuele tõusule) krooni kurssi alandati 35% võrra. Sellest ajast peale kuni tänini on kurss püsinud tasemel, mis 40% ümber on madalam kullapariteedist, ja seda seetõttu, et Inglise naela kurss, mille liikumisega 1933. a. seadusega seoti krooni kurss, pole rohkem kõikunud.

Pankade tegevuse alal tuleb märkida kaht tähtsaimat tegurit. Laenude kogusumma kõigis pankades kokku suurenes 1921. a. 23 miljonilt kroonilt 280 miljonile 1937. a. Hoiuste summa tõusis samal ajal 12 miljonilt kroonilt 118 miljonile. Vahepealset kriisiaastatel laenud üldse ei vähenenud, kuna hoiused tunduvalt kahanesid, kuid seda kiiremini kasvasid kriisi lõppedes. 1924. a. peale laenude juurekasv põhiliselt kaeti majanduse eduka arengu käigul jõudsalt kasvanud hoiustega, kuna enne seda olid peallikaks rahaemisjoni laiendamine ja kullatagavarade realiseerimine. Laenudest on praeguseks üle kolmandiku antud põllumajandusele, kuna üks viiendik — tööstusele. Peamiseks krediidiandjaks on riiklikud pankad — neile langeb umbes 60% laenude üldsummast, kusjuures pikaajalised laenud on peagu tervelt riiklike pankade antud. Seega riik omab ülekaaluva koha Eesti rahvamajanduse finantseerimises. Mis puutub era- ja ühistegeelistesse pankadesse, siis nende osatähtsused on umbes võrdsed esimeste teatava ülekaaluga.

Kindlustusasjandus näitab kiiret arengut. Kui 1921. a. kindlustuspreemiate üldsumma ulatus vaid 1,0 miljoni kroonile, siis 1929. a. juba 5,7 miljonile. Kriisi sügavpunktiks 1932. a. langes see 4,9 miljonile, kuid 1936. a. jälle ületas kriisieelse taseme, tötustes 6,4 miljoni kroonile.

Väljaandja: Eesti ja Nõukogude Liidu Kaubanduskoda. Vastut. ja peatoim.: Koja sekretär H. Holm
Издатель: Эстонско-Союзносоветская Торговая Палата. Ответст. и главный ред.: секрет
Палаты Г. Гольм • А.-С. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk 42.
